

U.S. DEPT. OF JUSTICE

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ – ΕΚΔΟΤΗΣ

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΟΣ**

ΓΡΑΦΕΙΑ : ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15Α - ΤΗΛ. 236.547 - 221.316

ΑΘΗΝΑΙ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΧΡ. ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ	Πρόεδρος
ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΛΑΣ	Α' Αντιπρόεδρος
ΕΥΣΤΡ. ΠΑΠΑΔΕΛΗΣ	Β' Αντιπρόεδρος
ΙΩΑΝ. ΠΑΥΛΙΔΗΣ	Γεν. Γραμματεύς
ΣΤ. ΠΑΠΑΜΩΚΟΣ	Ειδ. Γραμματεύς
ΑΡ. ΛΕΟΝΤΑΡΙΤΗΣ	Ταμίας
ΝΙΚ. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ	Μέλος
ΒΑΣ. ΨΑΧΟΥΛΙΑΣ	Μέλος
ΑΘ. ΔΕΡΜΑΤΑΣ	Μέλος

Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΔΙΜΗΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γραφεῖα: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ

ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 236.547 — 221.316

ΕΤΟΣ ΙΒ' — ΤΕΥΧΟΣ 4ο

ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1965

Τιμή τεύχους, Δραχ. 5

Συνδρομή γιὰ τὰ μέλη Δραχ. 50

Ἐνῶ συζητοῦνται μεταρρυθμιστικὲς ἀπόψεις γιὰ τὸ Σχολεῖον τῆς ὑπαίθρου

ΤΟ ΧΩΡΙΑΤΟΠΑΙΔΟ

Ὑπὸ ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ

*Τὸ χωριατόπαιδο σκέπτεται πάντοτε ὑπὸ
τὴν ἐπίδρασιν τῆς Ἀγωγῆς καὶ δέχεται
ἀπὸ τὸ σπῖτι του.*

Springeusch nug

I

Ὅσάκις γίνεται λόγος περὶ Ἀγωγῆς καὶ ἐπιδόσεως μορφωτικῆς τῶν παιδιῶν τοῦ λαϊκοῦ μας Σχολείου, δὲν ἀντιδιαστέλλεται τόσον εἰς τὰ δημοσιεύματα τὰ Παιδαγωγικά, ὅσον καὶ εἰς τὸν ἀπολογισμὸν τῆς ἐπιδόσεως τῶν μαθητῶν ἢ θέσις τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου τῆς ὑπαίθρου, τόσον γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς Ἀγωγῆς ὅσον καὶ γύρω ἀπὸ τὰς δυνατότητας τῶν μαθητῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὰ παιδιὰ τῶν πόλεων.

Ἡ ἐπιβεβλημένη συνεπῶς αὕτη ἀντιδιαστολή τοῦ παιδιοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τοῦ παιδιοῦ τῶν πόλεων εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος εἰς τὴν ἐκπαιδευτικὴν μας πραγματικότητα.

Ἀντ' αὐτῆς δὲ προβάλλει ἡ μορφή τῆς ἐξισώσεως, ἡ ὁποία γίνεται ἀντιληπτὴ εἰς τὰς Ἐγκυκλίους τῶν Ἐπιθεωρητῶν, εἰς τὰ Προγράμματα τὰ Ἀναλυ-

τικὰ καθὼς καὶ εἰς τὰς Ἐπιθεωρήσεις τῶν Σχολείων τῆς ὑπαίθρου ἐκ μέρους τῶν Ἐπιθεωρητῶν.

Εἶναι καιρὸς ὅμως, ὅπως ἀναθεωρήσωμεν τὴν ἐσφαλμένην αὐτὴν ἀντίληψιν.

Καὶ ἂς γίνῃ κάποια ἀπαρχὴ μὲ τὴν ἔρευναν τῶν ἐξῆς ἀπόψεων:

1) Ἡ μορφή τῆς Ἀγωγῆς ποὺ δέχεται τὸ χωριατόπαιδο ἀπὸ τὸ σπῖτι του.

2) Αἱ δυνατότητες τοῦ παιδιοῦ τῆς ὑπαίθρου κατὰ τὴν σχολικὴν του ἐπίδοσιν.

Ἐπειδὴ ὅμως — ὅπως γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα μᾶς διέπει πανσοφία καὶ ἀτομισμὸς καὶ τὰ λύομε στὸ πόδι, δυσκόλως δὲ ἀνεχόμεθα ὑποδείξεις προερχομένας ἀπὸ δικούς μας εἰδικούς, γι' αὐτὸ ἂς ἐπιτραπῇ ἐπὶ τοῦ προκειμένου — γύρω ἀπὸ τὸ ὡς ἄνω κεφαλαιῶδες πρόβλημα τῆς Ἀγωγῆς καὶ τῶν δυνατοτήτων τῶν παιδιῶν τῆς ὑπαίθρου — νὰ ἀκουσθῇ ἡ γνώμη ἑνὸς διακεκριμένου Ἐκπαιδευτι-

κοῦ, τοῦ Karl Springenschmid ὁ ὁποῖος ἔχει ὑπ' ὄψει τοῦ τὰ παιδιά τῆς ὑπαίθρου τῆς Πατρίδος του, δηλαδή τῆς περιοχῆς τοῦ Salzburg τῆς Αὐστρίας.

Ἔτσι:

Θὰ εἰμεθα ἄθελα σὲ θέσῃ νὰ ἀποδώ-
σομε περισσότερὰν βαρύτητα εἰς τὸ θέ-
μα μας, παρὰ ἔάν ἤκούοντο γνώμες καὶ
ἀπόψεις μονάχα γιὰ τὴν ἰδικήν μας πρα-
γματικότητα ἀπὸ οἰονδήποτε δικόν μας
Ἐκπαιδευτικόν.

Ἡ σύγκριση ἄλλως τε ἀποτελεῖ καὶ
τὸ καλύτερον εἶδος τῆς μαθήσεως.

Ἡ ταπεινότης μας σὲ πληθὺν ἄρθρων
καὶ δημοσιευμάτων τῆς προβαίνει πολ-
λάκις εἰς τέτοιου εἶδους Παιδαγωγικο-
ψυχολογικοὺς παραλληλισμούς, γιὰ νὰ
μὴ ἐπαίρεται καὶ ἡ ἰδία γιὰ τὲς ἀπό-
ψεις τῆς, καὶ γιὰ νὰ μὴν μένουν καὶ οἱ
ἀναγνώσται μετὰ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι αὐτὰ
δὲν ἀποτελοῦν ἀντικείμενον ἐρευνῶν τῶν
Ἐκπαιδευτικῶν τῶν διαφόρων Εὐρω-
παϊκῶν χωρῶν.

Ἄς ἀκούσομε λοιπὸν τὰς ἀπόψεις τοῦ
διακεκριμένου Συναδέλφου, χωρὶς φό-
βον καὶ χωρὶς πάθος, καὶ ἄς συναγάγο-
μεν ἡρέμως τὰ ἐπιβεβλημέν ασυμπερά-
σματα.

II

«Τὰ παιδιά τῆς ὑπαίθρου, παρατηρεῖ
ὁ Springenschmid — ζοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ-
στον σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα οἰκιακῇ, ποὺ
δὲν ἀποτελεῖται, γιὰ τὰ πλεῖστα ἐξ αὐ-
τῶν, πέραν τοῦ χώρου τῶν δύο δωματί-
ων μετὰ τῆς Κουζίνας.

Ὁ πατέρας μεταβαίνει πρωτὶ πρωτὶ
στὴν δουλειά του τὴν ἀγροτικήν.

Τὰ παιδιά δὲν τὸν βλέπουν παρὰ τὴν
μεσημβρίαν κατὰ τὴν ὥραν τοῦ φαγη-
τοῦ καὶ τὸ θράδυ, ὅταν γυρίζοντας ἀπὸ
τὴν δουλειά του διαβάζει τὴν ἐφημερίδα.

Ἡ λεγομένη Οἰκογενεικὴ Ἀγωγή
στὴν προκειμένη περίπτωσιν, εἶναι μο-
νάχα Ἀγωγή ἐκ μέρους τῶν Γονέων (1).

Ὁ Πατέρας καὶ ἰδιαιτέρως ἐπίσης καὶ
ἡ Μητέρα φροντίζουν γιὰ τὰ παιδιά
τους, ἐφόσον ὁ χρόνος καὶ αἱ δυνάμεις
τους τὸ ἐπιτρέπουν γιὰ νὰ ἀσχοληθοῦν
μετὰ τὴν Ἀγωγήν τῶν παιδιῶν τους.

Κάποια ὁπωσδήποτε ἐπίδρασιν ἀσκεῖ
ἡ Μητέρα, ἰδίως στὰ κορίτσια, ἀλλὰ πε-
ρὶ ἰσχυρᾶς ἐπιδράσεως Ἀγωγῆς διὰ τοῦ

σπιτιοῦ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ σοβαρὸς
λόγος.

Τὸ χωριατόπαιδο ὁμῶς ἔχει ἀκόμη
καὶ ἓνα ἄλλο πραγματικὸ πατρικὸ σπι-
τι, τὸ ὁποῖον εἶναι ταυτόχρονα καὶ τῆς
ἐργασίας τοῦ Πατέρα του ἡ ἀσχολία.

Τὸν Πατέρα του δηλαδή τὸν βλέπει
ἰδία στὴν ἐργασίαν του, ἡ ὁποία δια-
δραματίζεται καὶ λαμβάνει χώραν μα-
κριὰ ἀπὸ τὸ σπῖτι, δηλαδή:

Στὸ χωράφι,

Στὸ ἀμπέλι, καὶ γενικὰ στὲς γεωρ-
γικὲς τοῦ ἀπασχολήσεις.

Τὸ χωριατόπαιδο ἔχει μιὰ ξεχωριστὴ
εἰκόνα γιὰ τὸν Πατέρα του, γεγονὸς ὁ-
μῶς παραμένει πάντοτε πῶς εἴτε ὁ Πα-
τέρας του εἴτε ἡ Μητέρα του νοιάζονται
γιὰ τὴν Ἀγωγήν του, ὅχι γιὰ τὸν
λείπει ὁ διαθέσιμος χρόνος ἀλλὰ γιὰ τὴν
ὁ χωρικὸς καὶ ἡ χωρικὴ πιστεύουν πῶς
τὰ παιδιά τους θὰ διαπαιδαγωγηθοῦν διὰ
τῆς ἀτμοσφαιρας ποὺ ἐπικρατεῖ στὸ
σπίτι.

Ὅχι δηλαδή κατὰ τὸν τρόπον ποὺ
συμπεριφέρεται ὁ Πατέρας ἢ ἡ Μητέρα,
ἀλλὰ κατὰ τὸν τρόπον ποὺ προβάλλει
στὰ μάτια τους ὁλόκληρος ἡ ἀτμόσφαι-
ρα τοῦ σπιτιοῦ.

Μὲ τὰ χωράφια,

Μὲ τὰ λειβάδια, καὶ

Μὲ τὲς πεδιάδες, ἔτσι πιστεύουν πῶς
θὰ διαπαιδαγωγηθοῦν καὶ τὰ παιδιά
τους.

Ὁλόκληρος λοιπὸν ἡ ἀτμόσφαιρα τοῦ
σπιτιοῦ διαπαιδαγωγεῖ καὶ μπορεῖ νὰ
νὰ ἀσκήσῃ Ἀγωγήν, ἔάν λυθῇ ὑπ' ὄ-
ψει ὅτι τὸ χωριάτικο σπῖτι εἶναι μιὰ Κοι-
νότης Ζωῆς ἀποτελουμένη ἀπὸ τὰ ἄτο-
μα τῆς οἰκογενείας, ἀπὸ τὰ κατοικίδια
ζῶα, καὶ ἐν συναρτήσει:

Ἀπὸ τὸ χωράφι,

Ἀπὸ τὸ σιτάρι,

Ἀπὸ τὴν χλόην, ἀκόμη δὲ καί:

Ἀπὸ τὶς καιρικὲς μεταβολές.

Μέσα λοιπὸν στὸ ζωντανὸ αὐτὸ παι-
γνίδι τῆς ἐπαφῆς μετὰ τὰ ἀνωτέρω,
προσδιορίζεται ἀντιστοίχως καὶ τῶν ἐπὶ
μέρους μελῶν τῆς οἰκογενείας ἡ διαπαι-
δαγωγίς.

Ἡ μορφή δὲ σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποίαν
ζῇ τὸ ἄτομον στὴν Κοινότητα αὐτὴν τῆς
Ζωῆς εἶναι:

Ἡ χωριάτικη ἐργασία.

Δηλαδή:

Τὸ ὄργωμα τῆς Γῆς, ἡ σπορά, ἡ λίπαν-
σις, ἡ συγκομιδή.

Μέσα λοιπὸν σ' αὐτὴν τὴν φυσικὴ συν-
εξάρτησιν τῆς ὁποίας ἡμεῖς φυσικὰ βλέ-
πομεν μονάχα τὶς ἐξωτερικὲς ἐκδηλώ-
σεις, θὰ ἀναπτυχθῇ καὶ θὰ διαπαιδαγω-
γηθῇ τὸ χωριατόπαιδο.

1. Springenschmit, «das Beuernkint in
den Schule» (Πρὸς Schulreform 1938 Heft
12 σελ. 667 καὶ ἐφεξῆς).

1. Die sogenannte hausliche erziehung
ist in diesem falle eine elterliche erziehung
(Springenschmid, αὐτόθι σελ. 667)

Μεγαλώνει δηλαδή μέσα στην δουλειά, πριν ή φοιτήσει στο Σχολείο, και είναι ένα απαραίτητο μέλος της ζωντανής αυτής Κοινότητας.

Το χωριατόπαιδο λοιπόν — πριν ή φοιτήσει στο Σχολείο — βρίσκεται υπό την επίδρασιν αυτής της μορφής της οικογενειακής Αγωγής, πού την δέχεται και την ερμηνεύει μέσα του.

Στόν κόσμο αυτόν συνεπώς πού δέν ξεπερνάει τόν φράχτη τοῦ ἀγροῦ καί τὸ δάσος, κόσμο ὅμως πού εἶναι κλεισμένος μέσα του, κόσμο πού εἶναι ἕνα ὅλον, σχηματίζει τὸ παιδάκι τοῦ χωριοῦ μίαν κοσμοθεωρίαν, ἡ ὁποία προέκυψε στήν πραγματικότητα ἀπὸ ἕνα ἀδιάλειπτον ἀκριβῶς ἀντίκρουσμα τοῦ κόσμου.

Φέρει λοιπόν τὸ χωριατόπαιδο μέσα του πολὺπλευρες ἐποπτεῖες ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ σπιτιοῦ του καί τοῦ κόσμου τοῦ χωριοῦ του. Μέσα δὲ στίς ἐποπτεῖες του αὐτὲς εἶναι δεμένο καί τὸ λεξιλόγιό του.

Ἡ γλωσσικὴ του θεθαίως ἐκφραστικὴ δύναμις εἶναι φτωχὴ ὑπὸ ἔποψιν πλούτου λέξεων, εἶναι ὅμως:

σταθερά, ἀσφαλὴς καί δυναμωμένη ἀπὸ εἰκόνες.

Ἡ ἐργασία στὸ σπίτι, στὸν ἀγρόν, στὸ λειβάδι καί στὸ δάσος προσπορίζει στὸ χωριατόπαιδο ἕνα ὠρισμένον ρυθμόν καί γενικὰ ἕνα καθωρισμένον τρόπον ζωῆς.

Ἔτσι:

Μέσα στὸν στενὸν αὐτὸν κύκλον τοῦ δάσους, τοῦ λειβαδιοῦ, καί τοῦ ἀγροῦ διαμορφοῦται ἀναλόγως καί ὁλόκληρη ἡ ψυχροσύνη τοῦ χωριατόπαιδου.

Ὅποιος συνεπῶς ἀντικρύζει τὰ χωριατόπαιδα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο τους τὸν ξεχωριστὸν καί συνάπτει γνωριμίαν καί ψυχικὴν ἐπαφὴν μαζύ τους, μένει ἐκθαμβος γιὰ τὸν ἀσφαλὴ καί σταθερὸν τρόπον τῆς συμπεριφορᾶς των.

Μέσα στήν ψυχὴν τους δηλαδὴ διακρίνει τις μίαν ἀτομικότητα, οὕτως εἰπεῖν, μικρομεγάλου, μίαν ἀτομικότητα ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι μέσα τους ἐμφωλεῦει κάτι τι τὸ ἀπηρτισμένον, ἐάν ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι ὅλοι μας εἴμεθα συνηθισμένοι νὰ διακρίνομε στὰ παιδιὰ κάτι τι τὸ ἀτελές.

Μὲ αὐτὸν λοιπόν τὸν ψυχικὸν κόσμο προσέρχεται τὸ χωριατόπαιδο στὸ Σχολεῖο.

III

Καὶ ἐρωτᾶται ἤδη:
Πῶς τὰ ἀντικρύζει ὁ δάσκαλός τους ἢ ἡ δασκάλα τους;
Ἀπαντῶμεν:

Ὁ δάσκαλός τους δυστυχῶς τὰ ἀντικρύζει ἀπλῶς ὡς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως καί ὄχι ὡς παιδιά, καί αὐτὸ εἶναι τὸ σφάλμα του, γιὰτὶ στήν πραγματικότητα τὰ χωριατόπαιδα ἐκεῖνα ἐγκλείουν μέσα τους περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ μπορούσε νὰ ὑποψιασθῇ ὁ δάσκαλός τους.

Ἐγκλείουν δηλαδὴ μίαν καλῶς θεμελιωμένην ἐποπτεῖαν τοῦ κόσμου τῆς Στενωτέρας Πατρίδας των, ἐγκλείουν μίαν γλώσσαν τελείως ὕγιαν.

Αὐτὰ ὅμως ὅλα ὁ δάσκαλός τους δέν τὰ ὑποψιάζεται καί δέν τὰ χρησιμοποιεῖ στήν προκαταρτικὴ του ἐργασία, γιὰτὶ ἡ Παιδαγωγικὴ πού ἔμαθε στήν Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία πού φοίτησε, δέν τοῦ τὰ δίδαξε γιὰ νὰ τὰ ἔχει ὑπ' ὄψει.

Συνεπῶς:

Ὅτε τὸν δάσκαλο θὰ μπορούσε τις ἐπὶ τοῦ προκειμένου νὰ μεμφῇ, οὔτε τὴν στάσιν καί τὴν συμπεριφορὰν τῶν παιδιῶν (1)

Ὅτε ὅμως ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐνδιαφέρει νὰ λεχθῇ, τί θὰ ἔπρεπε νὰ κάμει ὁ δάσκαλος.

Στὴν προκειμένη περίπτωσιν μᾶς ἐνδιαφέρει μονάχα τὸ χωριατόπαιδο, δηλαδὴ τί θέση πέρνουν τὰ χωριατόπαιδα στήν ἀτμόσφαιρα τοῦ Σχολείου.

Ἐν πρώτοις θὰ ἔπρεπε νὰ τονισθῇ ὅτι τὸ χωριατόπαιδο ἔχει μίαν ὠρισμένην σταθερὴν παράστασιν γύρω ἀπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐργασίας.

Ἐάν ὅμως πρόκειται νὰ κρίνομεν μὲ τὸ μέτρον τῆς ἐννοίας τῆς ἐργασίας πού ἐγκλείει μέσα του τὸ χωριατόπαιδο, στοῦ σχολείου τὴν ἀτμόσφαιρα δέν λαμβάνει χώραν καμμιὰ ἐργασία.

Στὸ σχολεῖο δηλαδὴ, ἀντίθετα ἀπὸ ὅτι συμβαίνει στὸ σπίτι τοῦ παιδιοῦ τῆς ὑπαίθρου ὅπου ὁ χωρικὸς ἀφοσιώνεται στὴ δουλειά του, χωρὶς πολλές κουβέντες καί φλυαρίες, στὸ σχολεῖο, τονίζομεν, ὅλοι μιᾶνε, ξαναμιᾶνε, καί ὅλα εἶναι μίαν μορφή ἀτέλειωτης φλυαρίας ἀνάμεσα ἀπὸ τὸν δάσκαλο καί τοὺς μαθητὰς, μὲ ὀλίγο διάβασμα στὸ τέλος, ὀλίγο γράψιμο καί ὀλίγη ἰχνογραφικὴ ἀπασχόληση.

Στὸ Σχολεῖο ὁ κονδυλοφόρος καί τὸ ἀθάκιον πού χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιά γιὰ γράψιμο, εἶναι ὡς ἐργαλεῖα πολὺ λεπτεπίλεπτα, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ ἐργαλεῖα πού χρησιμοποιεῖ ὁ χωρικὸς στήν δουλειά του.

1. Es soll hier weder dem Lehrer von der Schule ein vorwurf gemacht werden (Springenschmit, Αὐτόθι σελ. 699).

Τὸ χωριατόπαιδο λοιπὸν στὸ σχολεῖο δὲν θρίσκει ἀντιμέτωπο τῆς ἐργασίας.

Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει πὼς τὸ χωριατόπαιδο δὲν εἶναι ἐπιμελὴς καὶ προσεκτικὸς μαθητής.

Τὸ χωριατόπαιδο κατὰ τὴν διδασκαλίαν δὲν ἐκφράζεται ἀπὸ διαφέρων γύρω ἀπὸ ὅσα τοῦ προσφέρονται ἀπὸ τὸν δάσκαλό του πρὸς μάθησιν, ἀλλὰ τοῦναντίον πέρνει θέσιν ἐναντι τῶν καινουργίων πραγμάτων ποὺ τοῦ προσφέρονται, ἀπὸ μιᾶ καθαρά ἐνστικτώδη στάση, γιὰ νὰ φέρει εἰς πέρας ὅσα τοῦ προσφέρονται κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας.

Κατὰ θάθος δηλαδὴ τὸ χωριατόπαιδο παραμένει ἐκεῖνο ποὺ πραγματικῶς εἶναι, τόσον κατὰ τὴν διδασκαλίαν, ὅσον καὶ στὸ ἀντίκρουσμα τῶν προβλημάτων τῆς Ἀγωγῆς.

Ἡ ξεχωριστὴ δηλαδὴ ψυχοσύνθεσι τοῦ χωριατόπαιδου εἶναι ἐποικοδομημένη σταθερὰ στὸν κόσμον:

Τοῦ ἀγροῦ, τοῦ δάσους, τοῦ λειβαδιοῦ, καὶ ἡ ψυχοσύνθεσί του αὐτὴ παραμένει ἀναλλοίωτος.

Γενικά:

Τὸ χωριατόπαιδο σκέπτεται μονάχα κατὰ τρόπον χωριάτικον.

Κι' ὅταν ἔρχεται στὸ Σχολεῖο γιὰ νὰ φοιτήσει μιλάει μονάχα τὴν χωριάτικὴν γλῶσσα του, μὲ τοὺς φθόγγους δὲ καὶ μὲ τὸν ἦχον τῆς χωριάτικης διαλέκτου ἀφομοιώνει καὶ τὴν γραπτὴν γλῶσσαν τῶν διδακτικῶν βιβλίων.

Γι' αὐτὸ ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως θὰ ἔπρεπε νὰ διατεθῇ περισσότερος χώρος στὸ σχολεῖο, γιὰ τὴν ἰδιωματικὴν αὐτὴν ἀκριβῶς γλῶσσαν τοῦ παιδιοῦ τῆς ὑπαίθρου. (1)

Πλείστοι δασκάλοι ἀντικρῶνουν τὰ χωριατόπαιδα, ὅπως ἦτανε συνηθισμένοι μὲ τὸ ἀντίκρουσμα τῶν παιδιῶν τῶν πόλεων.

Σφάλμα θεθαίως παιδαγωγικόν.

Εὐτυχῶς ὅμως ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι πολλοὶ — ἰδίως διδασκάλισσες ποὺ ἐπὶ

τῇ θάσει τῶν ὥς ἄνω παρατηρήσεων — ἀνακροῦν πρῶτον, ὅταν ἀντικρῶνουν τὸ χωριατόπαιδο».

Springenschmid

IV.

Ἐτελειώσαμε...

Τὸ ταξίδι μας στὴν περιοχὴν τοῦ Salzburg τῆς Αὐστρίας, τέλειωσε.

Καὶ ὁ ἀναγνώστης ἢ ἡ ἀναγνώστρια τῶν γραμμῶν αὐτῶν, καλεῖται ὅπως συμπληρώσῃ τὰς ἐντυπώσεις τῆς γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς ὑπαίθρου τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος μας, ὅπου ὑπηρετεῖ ἤδη ὡς δάσκαλος ἢ διδασκάλισσα.

Τὶς προσωπικὰς δὲ ἀκριβῶς ἐπιζητήσεις ἢ παρατηρήσεις των, ποὺ ἀπεκόμισαν οἱ ἀγαπητοὶ συνάδελφοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἅς τὲς ἀνακοινώσουν στὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια τῆς περιφερείας των.

Οἱ προϊστάμενοι Ἐπιθεωρηταὶ των θὰ τὲς προσέξουν, καὶ ἐπιβάλλεται ὅπως τὲς λάθουν ὑπ' ὄψει των, ἀναθεωροῦντες πολλάκις καὶ τυχὸν ἐσφαλμένους ἐκτιμήσεις των γύρω ἀπὸ τὸ ἔργον διαφόρων διδασκόντων τῆς περιφερείας των.

Πάντως:

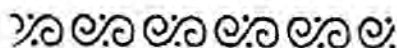
Πρέπει καὶ εἰς τὰ Παιδαγωγικὰ Συνέδρια νὰ πνεύσει κάποιος καινούργιος ἀνεμος.

Καὶ αὐτὸς εἶναι ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον θὰ μεταφέρουν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συζητήσεων τῶν Συνεδρίων, οἱ δάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσες ἐκεῖνες ποὺ θὰ ροβολήσουν ἀπὸ τὰ κατσάβραχα καὶ τὰ ἀπόκεντρα ἐκεῖνα χωριά, ὅπου ἱεουργοῦν, μακρὰν τῆς τύρβης καὶ τῆς συναλλαγῆς τῶν πόλεων καὶ τῶν μεγαλουπόλεων.

Ἐπιβάλλεται συνεπῶς — ἀργὰ ἢ γρήγορα — ὅπως ἀναπνεύσομεν ὅλοι μας ἀπὸ τὸ ἄρωμα αὐτὸ τῶν θουνῶν καὶ τῶν κάμπων, τῶν ἀπομεμακρυσμένων ἐκείνων χωριῶν ἢ συνοικισμῶν, ὅπου ἱεουργοῦν οἱ δασκάλοι καὶ αἱ δασκάλες μας.

Εὐριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός

1. Von pädagogischen Standpunkt aus müsste man der Bauernsprache in der Schule viel mehr platz lassen. (Springenschmid, Λύτθι σελ. 670).

ΑΓΩΓΗ · ΠΡΟΔΙΑΘΕΣΕΙΣ · ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Υπό ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΠΛΕΣΙΑ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΣΗΣ

I

Όλες οι δυσκολίες, που παρουσιάζονται στα προβλήματα τα σχετικά με την Αγωγή των παιδιών, είναι αποτελέσματα των προδιαθέσεων και του περιβάλλοντος των παιδιών.

Οι προδιαθέσεις δε αυτές, μπορούν να οδηγήσουν πολλές φορές σε μία έκδηλη κατωτερότητα της προσωπικότητας του παιδιού ή οποία προσωπικότητας του βρίσκεται σε εξέλιξη.

Πρέπει λοιπόν απέναντι των περιπτώσεων αυτών να ξεκινήσουμε από την σταθερή άποψη, ότι όλες οι δυσχέρειες από απόψεως αγωγής είναι το αποτέλεσμα των προδιαθέσεων και του περιβάλλοντος.

Δεν θα ήτανε υπερβολή να ταυτίσουμε το περιβάλλον του παιδιού στην άπωτηρη και βαθύτερη σημασία του με την αγωγή.

Η αγωγή συνεπώς σε σπάνιες περιπτώσεις παραμένει το μοναδικό μέσο για να αμβλύνουμε τις όχι αγαθές προδιαθέσεις του παιδιού για την κοινωνικότητά του, όπως επίσης να εξελίξουμε και να διαγνώσουμε γρήγορα και τις τυχόν αγαθές προδιαθέσεις του.

Περιπτώσεις ψυχοπαθών παιδιών πρέπει να τις αντικαταστήσουμε με τον χαρακτηρισμό των δυσκόλων παιδιών από απόψεως αγωγής.

Στα μικρά παιδιά ασθένειες πνευματικές είναι σπάνιες, σε σύγκριση με την περίπτωση των εφήβων.

Θα μπορούσαμε γι' αυτό να ομιλούμε όχι για ψυχοπαθή παιδιά αλλά περί εκδηλώσεως ασθενείας των προδιαθέσεων των.

Η ψυχοπάθεια είναι μία ανώτερη έννοια και ο όρισμός της από απόψεως επιστημονικής είναι δύσκολος αν όχι αδύνατος.

Από απόψεως πρακτικής συμβαίνει το εξής: Υπάρχουν ιδιότητες, που εμποδίζουν την κοινωνική προσαρμογή του παιδιού και συνεπώς τα παιδιά είναι προδιατεθειμένα αντικοινωνικώς.

Εάν προς στιγμή θελήσωμε να χαρακτηρίσωμε ως ψυχοπαθείς όλους τους καθυστερημένους διανοητικώς, θα διαπιστώσωμε, ότι από απόψεως διανοητικής καθυστέρησης δεν είναι ψυχοπαθείς δεδομένου, ότι πολλοί απ' αυτούς είναι ενεργητικοί και έρεθιστικοί στις εκδηλώσεις τους.

II

Πολλές φορές αναφέρει ο Ίατρο-φιλόσοφος Ernst von Düring κάνουν χρήση ενός ζεύγους λέξεων, όταν πρόκειται να χαρακτηρίσουν τις σωματικές και ψυχικές ιδιορρυθμίες των παιδιών — του ζεύγους δηλαδή των λέξεων: όμαλό και ανώμαλο παιδί.

Η έννοια όμως της όμαλότητας ή της ανωμαλίας με την οποία συνδέομε την κατάσταση του ψυχο-φυσικού οργανισμού του παιδιού δεν είναι σαφής.

Οι γονείς μεταχειρίζονται την λέξη όμαλός ή ανώμαλος για το παιδί τους, σε σύγκριση με άλλα παιδιά συγγενών ή γειτόνων των.

Εάν όμως πρόκειται να ακριβολογήσωμε πρέπει να ξεκινήσωμε από την άποψη ότι έχομε μετρήσει όλες τις σωματικές και ψυχικές ιδιότητες του παιδιού.

Όταν μιλάμε θεθαίως για το όμαλό παιδί έννοούμε το τέλειο και ιδεώδες παιδί.

Αλλά τίθεται το έρώτημα.

Ποιό παιδί είναι μονάχα ένα ιδεώδες παιδί; συνεπώς ή χρήσις της λέξεως αυτής όμαλό παιδί προξενεί συχνά άφορμές για διάφορες παρανοήσεις.

III

Ὡς ὁμαλό παιδί χαρακτηρίζομε ἓνα παιδί τὸ ὁποῖον ἀπὸ ἀπόψεως σωματικῆς καὶ ψυχικῆς εἶναι ἱκανὸ γιὰ ὁλοκληρωτικὴ ἐξέλιξη.

Σὲ σύγκριση δὲ μ' αὐτὸ χαρακτηρίζομε ὡς μὴ ὁμαλό ἐκεῖνο τὸ παιδί τοῦ ὁποῖου ἡ ἐξέλιξη ἐμποδίζεται μὲ συνέπεια διάφορα αἷτια.

Τὰ ἀπώτερα δὲ αἷτια τῆς καθυστερήσεως εὐρίσκονται ἢ στὴν φτώχεια τῶν σωματικῶν καὶ ψυχικῶν προδιαθέσεων τοῦ ἢ στὶς δυσμενεῖς συνθήκες τοῦ περιβάλλοντος.

Υπάρχουν τρεῖς κατηγορίες παιδιῶν τῶν ὁποίων ἐμποδίζεται ἡ ἐξέλιξη.

1. Τὰ ἐλαττωματικὰ ἢ ἀσθενῆ ἀπὸ ἀπόψεως αἰσθήσεων.

2. Τὰ διανοητικῶς ἀσθενῆ παιδιά.

3. Τὰ παιδιά, πού δύσκολα δέχονται τὶς ἐπιδράσεις τῆς ἀγωγῆς.

Καὶ ὡς ἐλαττωματικὰ ἢ ἀσθενῆ ἀπὸ ἀπόψεως αἰσθήσεων χαρακτηρίζομε ἐκεῖνα τὰ παιδιά τῶν ὁποίων ἡ ὄραση ἢ ἡ ἀκοή εἶναι διαρκῶς ἐλαττωματικὴ δεδομένου, ὅτι ὑπάρχουν διάφοροι βαθμοὶ ἐλαττωματικῆς ὁράσεως καὶ θαυκοῖας.

Ἡ δεύτερη βασικὴ αἷτια τῶν ψυχικῶν ἀνωμαλιῶν εἶναι ἡ ἐλαττωματικὴ ἐξέλιξη τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἔχει ὡς θαυτέρο αἷτιο ἢ τὸν ἀλκολισμὸ τῶν γονέων ἢ τὴν σύφιλιν ἢ ἄλλα αἷτια.

Διανοητικὴ ἀσθένεια δὲν εἶναι ἄλλο τίποτα παρὰ ἐλάττωσις καὶ περιορισμὸς ὁλοκληροῦ τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ ὡς πρὸς τὴν ἐξελικτικὴν τοῦ ἱκανότητα, δεδομένου ὅτι ἐκτὸς τῆς διανοήσεως παραμένουν σὲ κατὰστασις καταπτώσεως τόσο τὸ συναίσθημα ὅσο καὶ ἡ βούλησις.

Ἡ τρίτη κατηγορία ἐλαττωματικῶν παιδιῶν εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα δύσκολα μποροῦν νὰ ὑποστοῦν τὶς ἐπιδράσεις τῆς ἀγωγῆς.

Καὶ στὴ κατηγορία αὐτὰ θὰ μπορούσαμε νὰ κατατάξωμε:

1. Τὰ νευροπαθῆ παιδιά.
2. Τὰ ἐπιληπτικὰ παιδιά.
3. Τὰ ψυχοπαθῆ παιδιά.
4. Τὰ ὑστερικὰ παιδιά.

Ἡ θεραπευτικὴ παιδαγωγικὴ ἔχει ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸν λόγο.

Ὡς τελευταία δὲ κατηγορία παιδιῶν θὰ μπορούσαμε νὰ ἀναφέρωμε:

Τὰ κληρονομικῶς ἐπιβαρυμένα παιδιά δηλαδὴ τὰ παιδιά, πού παρουσιάζουν ἀνωμαλίες στὴν ἐξέλιξή τους.

VI

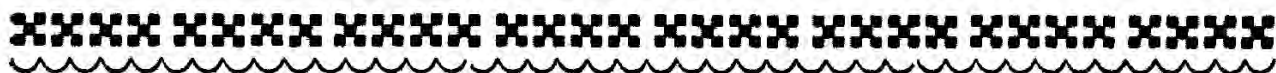
Ὁλοκληρώνοντας ὁμῶς στὶς γενικὲς τοῦ γραμμῆς τὸ θέμα τῶν κατηγοριῶν τῶν παιδιῶν μὲ ἐλαττωματικὲς προδιαθέσεις θὰ μπορούσαμε νὰ κατατάξωμε σ' αὐτὲς καὶ τὶς παρακάτω κατηγορίες παιδιῶν:

1. Τὸ πεισματάρικο παιδί.
2. Τὸ νευρικὸ παιδί.
3. Τὸ φλύαρο παιδί.
4. Τὸ παιδί, πού ἔχει τάση πρὸς κλοπὴν.
5. Τὸ παιδί, πού ἔχει τάση νὰ ψεύδεται.

Αὐτὲς οἱ πέντε κατηγορίες παιδιῶν ἀποτελοῦν γιὰ κάθε δάσκαλο τὸ θέμα πρὸς διάγνωση τῶν αἰτίων τῆς ἀνωμαλίας ὠρισμένων παιδιῶν, ὅταν θέβαια παρατηρεῖ ἀνωμαλίες στὴν ἐξέλιξή τους σχετικὰ μὲ τὰ προβλήματα ἀγωγῆς.

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΠΛΕΣΣΑ

Γύρω άπ' τή σύνταξη πατριδογνωστικῶν άναγνωστικῶν

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

ΤΟΥ Κ. ΓΡΗΓ. Ν. ΚΑΤΣΙΚΑ

Διδ)λου Λογγᾶς - Καλαμπάκας

ΟΙ μικρές λεπτομέρειες: μιὰ πετρούλα, ἕνα καλύθι, ἕνα γιοφύρι, μιὰ ρεματιά, ἕνα ρυάκι... καί οἱ μεγάλες: Ἕνα θουνό, τεράστιοι θράχοι, ἕνα ποτάμι... καί οἱ παραδόσεις, θρύλοι, παραμύθια, ἤθη κι' ἔθιμα (γάμοι, πανηγύρια, γιορτές...). Ὅλα τοῦτα ὅταν, ὡς τῆς ἰδιαίτερας πατρίδας θιώματα ἐξετάζονται, ἔχουν μιὰ ἐξέχωρη ὁμορφάδα, πού πλησιάζει τῇ μαγείᾳ.

Ἡ Καλαμπάκα, ἀπλώνει τὸ κορμὶ τῆς, στὴν ἄκρια τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Χτίζει τὰ σπίτια τῆς, ἀπ' τὰ καμποχώραφα, κι' ἀπλώνεται, ὡς ψηλά κεῖ, στὰ θράχυνα ποδάρια.

Ψηλά, σὲ κείνα τὰ βραχοπόδαρα, στέκονται ψηλοὶ θράχοι, κοφτοί, ἀπότομοι, στητοί, σὰ νὰ φυτεύτηκαν, ἀπὸ παράξενο σπῆρο, καὶ φύτεωσαν καὶ γιγάντωσαν καὶ θέρισαν καὶ παρουσιάζονται στ' ἀνθρώπου τὸ μάτι, σὰ ξέχωρα κατασκευάσματα τῆς φύσης.

Α'

Σὰν ἔνοιωσα, τὸν κόσμον πού μὲ τύλιγε, σὰ σπάργανον, ἔξω ἀπ' τὸ σκέπασμα τῆς κούνιας, κοίταξα γύρω, ψηλά καὶ εἶδα πῶς τὸ σπάργανον ἐκείνο, ἦταν φτιαγμένο ἀπὸ κάτι παράξενους ὄγκους, ποὺ κρυβαν τὸ γαλάζιο χρῶμα, πού σκέπαζαν τὸ ταβάνι, τῆς πατρίδας, ἀφήνοντας ξάνοιχτο τὸ πάνω μέρος.

Μέσα, στὸ μικρὸ μυαλό μου, δὲμποροῦσα νὰ ξεχωρίσω, τί, τὸ γκρίζο ἐκείνο παραπέτο, ἦταν.

Μεγάλωνε τὸ κορμὶ σιγά-σιγά, ἡ γλῶσσα ἔμαθε νὰ κἀνὴ κινήσεις καὶ νὰ κανονίζει λέξεις μικρές.

Κι' ὅταν μπόρεσε νὰ «μιλήσῃ» ρώτησε, γιὰ τὸ παράξενο παραπέτο πού ὑψώνονταν γύρω.

Β'

Πυκνὴ περίφραξη, ἀπ' τὸ Βορεινὸ μέρος, μὲ μυτερὰ, θεόρατα θράχια. Κι' ἀν' ἀνεβῆς, ψηλά, σὲ κάποιον ἀπ' αὐτοὺς, ὁλόκληρο δάσος, θ' ἀντικρύσης, στὸ πίσω μέρος — Καστρακινὸ — ἀπὸ τέτοιους.

Ἀνεβασμένος κεῖ ψηλά, πολλές φορές, κλωθογύρισα στὸ μυαλό μου μέσα, μύριες ἐντυπώσεις καὶ φαντάγματα.

Ὁ ἄερας, κεῖ ψηλά, φυσᾷ γιομάτος θυμὸ, κάνοντας τὰ ξεροχορτάρια ἢ τὴν φουντωμένη πρασινάδα, στὰ γυρτὰ μέρη τῶν θράχων, πού ἔχουν λίγο χῶμα, νὰ στρώνονται, μέχρι κάτω, νὰ σηκώνονται, νὰ στρώνονται, ἐνῶ τὰ ξεροχόρταρα, μὴ ἀντέχοντας, νὰ παρασύρονται καὶ νὰ πέφτουν, σὰν ἀσπριδερές ὁμπρέλες, κάτω — κάτω, πρὸς τὸν κάμπο παρασυρμένες.

Κι' ὅταν ὁ χειμῶνας, λευκοφτέρουγος, πέση πάνω στοὺς πανύψηλους φύλακες τοῦ τόπου, ἀσπρίζει τίς κορυφές τους καὶ πασπαλίζει τίς ἐπιφάνειες, ποδναι στὸ μέρος τοῦ ἄερα, πού φυσομανᾷ.

Ἡ παγωνιά, μὲ τὴ γυαλιστερή της μορφή, ὅταν ξεπέφτῃ στὴ χιονισμένη πλάση, τότε ξεκόβονται πλάκες πυκνοῦ πάγου καὶ ρίχνονται μὲ θρόντους, καθὼς χτυποῦν πάνω στοὺς θράχους πέφτοντας.

Καὶ φαίνεται, σὰ νὰ θρονεῖ ἡ πλάση ὅλη, καθὼς ἀκούονται, μέσα στὴν ἡσυχία τῆς χειμωνιάτικης νύχτας, οἱ θρόνοι τοῦτοι τῶν πάγων, πού γκρεμίζονται, ἀπ' τὰ ὕψη.

Οἱ χαράδρες καὶ οἱ σπηλιές βουίζουν,

ἀπ' τὸ μεγάλο θόρυβο, καὶ μεταδίνουν,
σὺν ἀντιλαλιά, τὸ φοβερὸ γκρεμισμο-
χτύπημα.

Γ'

Ἀπέναντι, κάτω, μακρὰ, ἐπάνω, ἀπ'
τὴν ἀσημένια κορδέλλα πού λάμπει στοῦ
ἡλίου τὸ φῶς, ὑψώνει καφετὶ κορμὶ του,
ἓνας γίγαντας, ἀχάλαγος ἀπὸ χρόνια
πολλά.

Εἶναι ὁ Κόζιακας. Ψηλὰ - ψηλὰ
ὑψώνει τὴν κορυφή του τὴ μυτερή, ποδ-
ναι γυμνή, καὶ τὶς χειμωνιάτικες μέρες,
εἶναι χωμένη, τὶς περισσότερες φορές,
μέσα στὰ σύννεφα, πού στέκονται στὴ
μύτη του, λές, σὰ μαλλιά τλουπωτά, στὴ
ρόκα τῆς γιαγιάς.

Καὶ σὰ νυχτώνει, γιομίζει, ὅλο τὸ κορ-
μὶ τὸ σκοταδερό, ἀπ' τῆς νύχτας τὴν ὀ-
ψη, φωτεινὰ σημάδια - βοσκῶν φωτιές -
π' ἀπλώνονται πεταχτὰ δῶ κι' ἐκεῖ καὶ
στολίζουν τὸν ἄπραγο ὄγκο.

Καὶ χύνεται μιὰ μυστήρια σιγαλιά, τὶς
καλοκαιριάτικες νύχτες, πού θαρρεῖς κι'
ἀκούονται μιλιές βοσκῶν, πού στοργυ-
λοκάθονται στὴ φωτιά γύρω.

Ἄλλες σθίνουν κι' ἄλλες ἀνάθουν,
κι' ἄλλες παρουσιάζονται ἄλλου, καθὼς
οἱ βοσκοὶ ἀλλάζουν βοσκοτόπι.

Κι' ὅταν ἀρχίζη νὰ μπαίνει ἡ χειμω-
νιά, ἡ μύτη τοῦ Κόζιακα, πρώτη ἀσπρί-
ζει κι' ἔτσι μένει, ὡς τὸ τέλος τοῦ χει-
μῶνα.

Τὸ θουνὸ τοῦτο, τὸ θαύμαζα, ἀπ' τὰ
παιδιάτικα μου, χρόνια καὶ μέσα στὴ
ψυχὴ μου, ἔχω ὀλόκληρο παραμυθένιο
κόσμο πλασμένο, πάνω σ' αὐτό.

Ξέχωρη φυλή, ἔξω ἀπ' τὸ δικό μας
κόσμο, νόμιζα πῶς κουρνιάζει, στὴ μου-
ντὴ του ἐπιφάνεια.

Μπέρδευα κι' ἀνακάτευα, τὶς βασιλο-
πούλες, τὶς νεράιδες, τὶς μάγισσες, τοὺς
δράκους, τὶς σειρῆνες τῶν παραμυθιῶν,
μὲ τὰ μακρυνὰ κι' ἄπιαστα, γιὰ μένα,
μέρη, καὶ τοὺς ἔβαζα νὰ ζοῦν νὰ δη-
μιουργοῦνται καὶ νὰ ἐνεργοῦν - ὅλος αὐ-
τὸς ὁ φανταστικὸς κόσμος - ἐπάνω στὸ
θεριοῦν τοῦτο.

Καὶ τώρα νοιώθω, σὰ ν᾿ ἄπεσε κάτω
μπροστά, σὺν αὐλαία θεάτρου, ν᾿ κλει-
σε ἐκεῖνο τὸ παλαιὸ σκηνικὸ - τὸ παρα-
μυθένιο - καὶ νὰ πρόβαλε τὸ θουνὸ, τὸ
ξηρὸ κι' ἀνήμερο, πού σὲ τίποτα - ἔξω
ἀπ' τὴ μορφὴ - δὲ μοιάζει, μὲ τὸ παλαιὸ
στοιχειωμένο θουνὸ μου.

Φαίνεται, σὰ μιὰ περηφάνεια νὰ κρύ-
βη τοῦτο τὸ θουνὸ, γιὰτὶ εἶναι γέννημα
τῆς μεγάλης ὁροσειρᾶς τῆς Πίνδου.

Πίνδος, γιὰ τοὺς Ἕλληνες, θὰ πῇ
νίκη, δόξα, ἡρωϊσμός! Καὶ τοῦ-
το τὸ παρακλάδι - ποδναι ἀπ' τὸ ἴδιο
αἷμα - παίρνει λίγο φῶς, ὅπως τὸ παιδί
παίρνει δόξα κι' ὄνομα, ἀπ' τὸν ἐνδοξο
πατέρα.

Δ'

Τριγύρω πράσιнос, ὁ λόφος. Γιομίζει
ἀπὸ πρασινάδα καὶ θλάστηση. Στὴν κο-
ρυφή, κοκινोकέραμο τὸ ἐκκλησάκι τοῦ
Ἀϊλιά.

Ὁ ἀέρας τῆς ἀνοιξης, σὲ φέρνει μιὰ
γλυκιὰ ζεστασιά στὴ ψυχὴ. Ὅλα, γύρω
σου, φαίνονται τόσο ὁμορφα, πάνω ἀπ'
τὸ λόφο τοῦ Ἀϊλιά.

Εἶναι ἀνάμεσα Κόζιακα - Καλαμπά-
κα. Παρέκει ἡ ποταμιὰ, κάτασπρη χαλι-
κωμένη πέρα - πέρα, καὶ στὴν ἄκρια, κεῖ
στὰ ποδάρια τοῦ Κόζιακα, ἀσημενδούρ-
τος διαβαίνει ὁ Πηνειός, καὶ χάνεται,
κλωθογυρίζοντας, κάτω βαθειὰ στὴ Θε-
σαλιώτικη πεδιάδα.

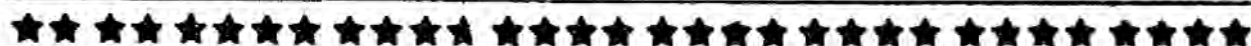
Ἀπ' τ' ἄλλο μέρος ἀπλώνεται ἡ Κα-
λαμπάκα. Ἀπὸ πάνω οἱ θράχοι - τεῖχος
ἄπαρτο - ἀραδιαστοί, σκεπάζουν τὸ πᾶ-
νω μέρος.

Κάτω, μεταξὺ νοτιᾶ κι' ἀνατολῆς, ἀ-
πλώνεται, ἄπιαστη στοῦ ματιοῦ τὴ θω-
ριά, ἀπέραντη ἡ πεδιάδα... Καὶ χάνεται
κάτω - κάτω βαθειὰ, πίσω ἀπὸ μαθιὰ
παραπετάσματα.

Καὶ καθὼς ὅλα λούζονται, στὸ χρυ-
σαφένιο φῶς τοῦ ἡλίου, μοιάζουν δοσμέ-
να, μὲ ξέχωρη φροντίδα, ἀπ' τοῦ δημι-
ουργοῦ τὸ χέρι!

ΓΡΗΓ. ΚΑΤΣΙΚΑΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Κ. Π. ΚΙΟΥΣΗ

Ἡ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση, φέρνει σὰν ἀμεση συνέπεια τὴν ἀλλαγὴ τῶν ἀναγνωστικῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἰδιαίτερα στὶς ἀνώτερες τάξεις, ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ εἶναι ἐπιτακτικώτερη. Πέρα ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ ἀντινομία ποὺ ἐπιβάλλει τὸ μέτρο, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποσευχθῇ τὸ περιεχόμενο ποὺ ἀποτελεῖ τὴν οὐσία τῆς ἀλλαγῆς. Τὸ πνεῦμα φυσικὰ τῶν ἀναγνωστικῶν, ποὺ καθορίζεται ἀπ' τὸ σκοπὸ τῆς ἀγωγῆς, δὲν πρόκειται ν' ἀλλάξῃ. Τὸ περιεχόμενο ὅμως πρέπει νὰ γίνῃ περισσότερο παιδικό, εὐχάριστο, σύγχρονο καὶ ἀφομοιώσιμο. Τὰ ἀναγνωστικά ποὺ ἔχουμε σήμερα, δὲν χρειάζονται κριτικὴ γιὰ ν' ἀποδειχτοῦν τὰ τρωτά τους. Φωνάζουν μόνον τους, πὼς δὲν ἔχουν ἀγαθὲς σχέσεις μὲ τὰ παιδιά. Ὁ ἴδιος ὁ μαθητόκοσμος, ποὺ πρὸ πάντων ἀγνοήθηκε κατὰ τὴ συγγραφὴ τους, τὰ ἔχει καταδικάσει μὲ τὴν ἀποστροφή του. Ἔτσι ἡ παιδαγωγικὴ μας σοφία, ξεμεινε ἀζήτητη στὴν παιδικὴ ἀγορὰ καὶ δὲν χρειάζεται νὰ τὴν ἐπιβάλουμε μὲ τὸ ζόρι. Ἄν τὴν ἐπαναφέρουμε μὲ ἀλλαγμένη τὴ μορφή της, ἔτσι ποὺ νὰ ξεγελάσουμε τὰ παιδιά καὶ τὸν ἑαυτὸ μας, δὲν πρέπει νὰ μιλάμε γιὰ ἀλλαγὴ καὶ μεταρρύθμιση. Ἡ γλωσσικὴ ἀλλαγὴ δὲν σημαίνει μεταρρύθμιση. Θέλω νὰ πιστεύω πὼς τὸ θέμα αὐτὸ δὲν θ' ἀντιμετωπιστῇ μὲ τόση προχειρότητα. Κανένας δὲν πρέπει ν' ἀγνοῇ τὴ σημασία του. Ἡ προσωρινὴ ἀντιμετώπιση, ὅποια καὶ νᾶναι, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀναγκάσῃ νὰ φτάσουμε ἀπὸ βιασύνῃ σὲ λύσεις ἀπαράδεκτες. Δὲν ἔχω τὴν ἀπαίτηση, οἱ γραμμές αὐτὲς ποὺ θὰ χαράξω, ν' ἀποτελέσουν τὸν κανόνα τῆς συγγραφῆς τῶν νέων ἀναγνωστικῶν. Ὅμως κανένας δὲν πρέπει ν' ἀμφιβάλῃ, ὅτι ἡ πεῖρα τοῦ δασκάλου εἶναι ἡ λυδία λίθος αὐτοῦ τοῦ θέματος κι' ὅχι ἡ παιδαγωγικὴ σοφία τοῦ γραφείου καὶ ἡ φήμη τοῦ λο-

γοτέχνη. Ἐμεῖς ξαίρουμε ἀναμφισβήτητα τί ἀρέσει στὰ παιδιά καὶ ποιά πνευματικὴ τροφή εἶναι ἀφομοιώσιμη καὶ ὠφέλιμη. Ἄν μᾶς ἀγνοῇ ἡ πολιτεία, θ' ἀποτύχῃ στὴν προσπάθειά της, ἔστω κι' ἂν ἐπιστρατεύσῃ τοὺς σοφοὺς ὅλης τῆς χώρας. Ἀρθρο πρῶτο, λοιπόν, στὴν συγγραφὴ, τὸ ἐπιτελεῖο νὰ πλαισιωθῇ ἀπὸ δασκάλους.

Κάθε ἡλικία ἔχει τὰ προβλήματά της καὶ πέρα ἀπὸ τίς ἀτομικὲς διαφορὲς ὑπάρχει μιὰ πάγια ψυχικὴ παιδικὴ πραγματικότητα. Αὐτὴ, δὲν πρέπει νὰ τὴν ἀγνοήσουμε. Τὰ καλύτερα παιδικὰ λογοτεχνήματα, ἔχουν ἥρωες παιδιά. Στὰ ἀναγνωστικά μας ὑπάρχουν μερικὰ τέτοια κεφάλαια, ποὺ ἂν ρωτήσετε τὰ ἴδια τὰ παιδιά στὸ τέλος τῆς χρονιάς, ποιά κεφάλαια τοὺς ἄρεσαν, θὰ σᾶς ἀπαντήσουν ὁμοίμορφα ὅλα τὰ παιδιά, ὅλων τῶν σχολείων τῆς χώρας. Τέτοια εἶναι: «Ὁ μικρὸς Μακεδὼν» «Ὁ μικρὸς βιοπαλαιστής» «Ἡ καλωσύνη τοῦ Σπύρου κ.λ.π.». Κοινὸ γνῶρισμα στὰ κεφάλαια αὐτά, εἶναι ὅτι τὸ περιεχόμενο ἀναφέρεται στὴ ζωὴ καὶ στὴ δράση τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Φυσικὸ εἶναι, οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν κοινὰ γνῶρισμα μετὰξὺ τους, νὰ ζητοῦν νὰ μάθουν κάτι ὅπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὴ δράση τῶν ὁμοίων των. Ὅσοι θέλουν ψυχολογικά νὰ ἐξηγήσουν τὸ φαινόμενο, ἄς ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ψυχολογία τοῦ θάθους, διαβάζοντας τὴ θεωρία τῆς προβολῆς. Ἀνεξάρτητα λοιπόν ἀπ' τὸ περιεχόμενο, θρησκευτικὸ, πατριωτικὸ, κοινωνικὸ κ.λ.π., μπορούμε νὰ πλησιάσουμε τὴν παιδικὴ φυχή, ὅταν οἱ ἥρωές μας, τὰ δρῶντα πρόσωπα τοῦ κεφαλαίου ποὺ λέμε, εἶναι παιδιά τῆς ἡλικίας των. Καλὸς καὶ ἅγιος εἶναι ὁ Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, κι' ἀκόμα πιὸ ἅγιος εἶναι οἱ πράξεις του, μὰ ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του, ἔτσι ὅπως δίνεται στὰ παιδιά μὲ τὸ ἀ-

ναγνωστικό, καθόλου δὲν μιλάει στὴν ψυχὴ τους.

Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ ὡς θεωρηθῇ βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν καινούργια συγγραφὴ τῶν ἀναγνωστικῶν. Μποροῦμε ἀλλωστε, ὁποιοδήποτε περιεχόμενο νὰ τὸ προσαρμόσουμε στὸ κείμενό μας. Δὲν πρόκειται ἐδῶ ν' ἀγνοήσουμε τὴν παρόδοση, οὔτε τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ἀπλῶς θὰ ἐκμεταλλευτοῦμε τὴν ἱστορικὴ πείρα, κάνοντάς τὴν ἐνδιαφέρουσα καὶ ἀφομοιώσιμη.

Μιά ἄλλη βασικὴ ἀπαιτήση ποὺ τὴ δικαιώνει ἡ πείρα τοῦ δασκάλου πρέπει νὰ προσεχτῇ ἰδιαίτερα. Ἡ ὅλη τοῦ ἀναγνωστικοῦ πρέπει νὰ εἶναι ἐνιαία καὶ συνεχὴς. Φυσικὸ εἶναι κάθε ἐνότητα, νὰ θηρεύτῃ τοὺς δικούς της σκοπούς. Χωρὶς ἄλλο τὸ ἀναγνωστικὸ αὐτό, δὲν θ' ἀσχολῆται μ' ἓνα θέμα ἀλλὰ μὲ πολλὰ. Ἡ ὀργανικὴ ὁμῶς συνοχὴ τοῦ βιβλίου, εἶναι ἀπαραίτητη. Αὐτὴ λείπει σήμερα ἀπὸ τὰ ἀναγνωστικά μας. Ἐδῶ καὶ σαράντα (40) περίπου χρόνια, κυκλοφόρησε στὰ σχολεῖα μας ἓνα τέτοιο Ἀναγνωστικὸ τοῦ Ζαχαρία Παπαντωνίου, «τὰ ψηλὰ Βουνά». Ὁ μάγος αὐτὸς τοῦ λόγου, τήρησε καὶ τούτῃ καὶ τὴν προηγούμενη ἀρχὴ στὴ συγγραφὴ του. Ἀκόμα κυκλοφόρησε παράφραση τῆς Ὀδύσσειας τοῦ Ὀμήρου σὰν ἀναγνωστικὸ καὶ ἄρεσε πολὺ στὰ παιδιά. Οἱ ἥρωες τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἂν καὶ δὲν εἶναι παιδιά, ἀρέσουν στοὺς νέους, γιατί οἱ σκηνὲς ξετυλίγονται ἀνάμεσα στὴν πραγματικότητα καὶ στὸ μῦθο. Τὸ στοιχεῖο τῆς ὑπερβολῆς προκαλεῖ θαυμασμὸ καὶ ἀγωνία. Διάχυτο ἀλλωστε εἶναι τὸ ἥρωϊκὸ πνεῦμα ποὺ ἐξάπτει τὴ φαντασίαν τῶν παιδιῶν. Ἡ ὀργανικὴ συνοχὴ εἶναι στοιχεῖο ἀπαραίτητο γιὰ τὸ ἀναγνωστικὸ τοῦ Δημοτικοῦ. Ἡ ψυχολογικὴ θεμελίωση τῆς παραπάνω ἀρχῆς, δὲν εἶναι ἀσχετὴ μὲ τὰ αἷτια ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία, ἢ τὴ συγκέντρωση τῆς ὅλης μὲ τὸ κυρίαρχο

μάθημα τῆς ἐβδομάδος.

Ἔρχομαι τώρα σὲ μιὰ ἄλλη ἀρχὴ ποὺ ὅσο κι ἂν φαίνεται σὰν πολυτέλεια, εἶναι μᾶλλον ἀνάγκη. Θὰ ἔλεγα ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ γίνεταὶ κατὰχρησὴ τῆς ἐγχρώμης φωτογραφίας. Παράλληλα πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ χαρτιοῦ, ἡ ἐγχρώμη φωτογραφία ζωντανεύει τὴν ὕλη, τὴν αἰσθητοποιεῖ καὶ τὴν κάνει ἐνδιαφέρουσα. Ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ὅταν ἀνοίγῃ ἓνα βιβλίο, προσέχει πρὶν πολὺ στὶς εἰκόνες, παρά στὰ γράμματα. Μιά εἰκόνα διδάσκει περισσότερα ἀπὸ πολλὰ λόγια. Ἐμεῖς οἱ δασκάλοι, ξαίρουμε πόσο ζωντανεύει ἡ τάξη μας, ὅταν δείχνουμε μιὰ καλὴ εἰκόνα ὕστερα ἀπ' τὴ διήγηση.

Θὰ ἦταν παράλειψη, ἂν ἀγνοοῦσαμε τὴν πατριδογνωστικὴ ἀρχὴ στὴ σύνταξη τῶν ἀναγνωστικῶν. Θὰ ἔλεγα ἀκόμα ὅτι στὶς τρεῖς πρῶτες τάξεις, τὰ ἀναγνωστικά, νὰ μὴν εἶναι τὰ ἴδια σ' ὅλη τὴ χώρα. Σὲ κάθε διαμέρισμα, τὸ ἰδιαίτερο κλίμα πρέπει νὰ εἶναι ποτισμένο ἀπ' τὸ τοπικὸ στοιχεῖο. Ἔτσι φυσικά καὶ ἄνετα μὲ τὸ πατριδογνωστικὸ ἀναγνωστικὸ ὁ μαθητὴς θὰ κατορθώσῃ νὰ γνωρίσῃ ὅλη τὴ χώρα καὶ τὸν πολιτισμένο κόσμον. Κάθε τόπος δίνει πλούσιο ὕλικὸ γιὰ ἐθνικὴ, θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ διδασκαλία, ἀρκεῖ νὰ ξαίρῃ κανεὶς νὰ ἀξιοποιήσῃ τὸ ὕλικὸ αὐτὸ στὴ διδασκαλία του.

Μὲ τίς λίγες αὐτὲς γραμμὲς, θὰ ἡμουν εὐτυχὴς ἂν γινόμουν ἀφορμὴ γιὰ μιὰ γόνιμη συζήτηση, ἀνάμεσα στὸν κλάδο μας, γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ποὺ εἶναι ἀποκλειστικὰ δικό μας καὶ τῶν παιδιῶν μας. Ἡ ἀποτυχία του θὰ θασανίζῃ καὶ μᾶς καὶ τὰ παιδιά μας.

Θὰ ἔλεγα ἀκόμα, πῶς τὰ καινούργια ἀναγνωστικά, πρὶν κυκλοφορήσουν σὲ εὐρεῖα κλίμακα, νὰ δοθοῦν στὰ παιδιά ὀλίγων σχολείων. Ἡ κρίση τους νὰ εἴστε θέθαιοι, πῶς δὲν θὰ εἶναι λαθεμένη. Ἀλλωστε γι' αὐτὰ προορίζονται, κι ὄχι γιὰ τὰ σοφὰ κεφάλια τῶν μεγάλων.

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΠΑΙΔΙΚΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΘΑΝΟΥ

Διδασκάλου Καλλιθέας—Δωρίδος

Ζω σ' ένα χωριό — σ' εκείνο, που ό-
ρετώ χρόνια τώρα. Και νοσταλγώ τα πρώ-
τα μου υπηρεσιακά χρόνια — όχι για
τη νιότη μου, που έφυγε, μά για τα παι-
δικά μάτια, που αντίκριξα. Πληθος απ'
αυτά πλημμύριζε την αίθουσα. Έτσι νά-
καναν να ξεθυμάνουν, να τραγουθήσουν
λιγάκι δυνατά, έννοιωθες το φόβο να φω-
λιάζω μέσα σου μήπως γκρεμίσουν το δι-
δακτήριο και τινάξουν τη σκεπή του στον
αέρα. Ένοιωθες ζωντάνια να σε περιβά-
λη και τη ζωή να γεμίζει το κάθε τι γύ-
ρω σου!...

Ποιό εκείνα τα χρόνια! Τώρα φάχνεις
μέ το φανάρι του μακαρίτη του Διογένη
να δρής παιδί! Οι γειτονίες νέκρωσαν.
Και το διάλειμμα του σχολείου ούτε κα-
τά διάνοια δε γίνεται πάλι — το μο-
ναδικό άλλοτε! — για το χωριό. Οι φω-
νές των παιδιών, αδύνατες και λιγοστές
καθώς είναι, δυσκολεύονται τόσο να ξε-
περάσουν το προαύλιο του σχολείου! Μοι-
άζουν μ' επιθανάτιους φέλλισμούς και τε-
λευταίες υποθήκες. Μοιάζουν σά γυναί-
κειες φιλοκουδέντες γύρω από το κρεβά-
τι του έτοιμοθάνατου, του χωριού! Ποιό
παιγνίδια; Μή ποιόν να παίξουν; μή
ποιόν να κάνουν τη «ζαβολιά»; Μή ποιόν
να χειροδικήσουν και με ποιόν να παί-
ξουν σαν παιδιά;

Οι σκέψεις αυτές δεν είναι σκέψεις κα-
νενός απαισιόδοξου ανθρώπου. Είναι ά-
πλά σκέψεις ενός δασκάλου, που είδε σε
μιά δεκαετία τους μαθητές του από έβδο-
μήντα να κατρακυλούν στους δεκάξι. Εί-
ναι ενός δασκάλου, που δε βλέπει κα-
θόλου να έννοη το κατρακύλισμα αυτό

να σταματήσει! Ένός δασκάλου, που βλέ-
πει το χωριό του — όλα τα χωριά κα-
λύτερα!... να έρημύνουν από παιδιά, να
ρημάζουν κυριολεκτικά και νάχουν σε
σπάνιο φαινόμενο το μέχρι χθές συνηθι-
σμένο κι' ενοχλητικό φαινόμενο του γει-
τονικού παιδομαζώματος και της απα-
ραίτητος φασαρίας!

Κι οι σκέψεις αυτές — μαυρες, όπως
φαίνονται! — δε δάφτηκαν έτσι από το
μέλλον μόνο των χωριών, που στο κά-
τω—κάτω της γραφής είναι φαινόμενο
κοινωνικο—οικονομικό, που δεν ξέρει κα-
νένας πέρα από το νοσταλγικό τομέα, αν
είναι σίγουρα καλό ή κακό. Αφορούν τα
παιδιά μας και το χαρακτήρα τους. Κα-
θένας ψυχολογικά μορφωμένος νοιώθει
παρευθής τα προβλήματα, που γεννών-
ται γι' αυτά από την έλλειψη συμπαικτών.
Και καταλαβαίνει τα δυσεπίλυτα προβλή-
ματα, που όρθώνονται σε κάθε περίπτω-
ση. Είναι άπειρα, όσο κι οι περιπτώσεις.
Γιατί καθένα μέσα στο γενικό του πλαι-
σιο, έχει τη δική του απόχρωση. Και
θέλει το δικό του κλειδί για να λυθή. Πό-
σο εύσυνειδητοι και έπιστημονικά όπλι-
σμένοι δάσκαλοι δεν αντιμετώπιζουν τέ-
τοια. Πόσο εύρύ δεν ξανόίγεται το πε-
δίο δράσεώς τους από κάτι παρόμοια!
Και πόσα παιδικά δράματα δεν ξανόίγον-
ται μπροστά στα μάτια τους!

Δράματα — και χωρίς καμμιά δόση
υπερβολής! — επαναλαμβάνουμε. Το ένα
παιδί παραπονιάρικα άπευθύνεται στον
πατέρα του «γιατί να μην έχω κι εγώ
ένα αδερφάκι, με ποιόν θα παίξω τώρα;»
Το άλλο μαραζώνει στην άκρη του σπι-

τιού του κάτω από τη δικτατορική — έ-
δω δέν ήρθε ακόμη ή ... δημοκρατία! —
επίβλεψη της νευρωτικής μάνας του ή
άλλου μεγάλου Κ. οί έξωτερικεύσεις αυ-
τές τόσο συχνά και τόσο εύκολονόητα
κρύβουν χίλια δυο προβλήματα. Τά πα-
ράπονα αυτά είναι παράπονα — σεισι-
κές προειδοποιητικές δονήσεις για ό,τι
κρύβεται και θα ξεσπάση μεθαύριο.

Δέν τό κρύβω, πώς ώρες — ώρες ανα-
ρωτιέμαι μήπως ή επίτυχία των παιδιών
των πολυτέκνων, πού κανέναν δέν αρ-
νιέται, όφείλεται στην παρουσία τόσων
συμπαικτών άρμονικά και ψυχικά ένωμέ-
νων, ή όποία μέ τη σειρά της οδηγεί
στην επίτυχία, την πρόοδο και την — αν
είναι δυνατό! — άπροβλημάτιστη άγω-
γή! Ένώ τά άλλα ή δέν παίζουν μέ παι-
διά καθόλου — βουτυρομαθημένα καθώς
είναι! — ή παίζουν μέ παιδιά ήλικίας
πολύ μικρότερης ή πολύ μεγαλύτερης —
και τό ένα κακό και τό άλλο χειρότερο.

Μά μήπως είναι μόνο ή έλλειψη συμ-
παικτών έλάττωμα της σημερινής κοι-
νωνίας και της ζωής; Χρόνια και χρόνια,
γενιές και γενιές ζούσαμε κάτω από τον
Ισκιο της γιαγιάς μέ τά παραμύθια και
του παπού μέ τά κατορθώματα. Η πρώ-
τη κάθε βράδυ πλάι στο παραγώνι γνέ-
θοντας τη ρόκα της κι έχοντας για μου-
σική υπόκρουση της γάτας τό νιάρ —
νιάρ — νιάρ κι άχώριστη και παιγνιδι-
άρα τη φλόγα της φωτιάς, πού έρωτιά-
ρα δέν άφηνε τη φλόγα του λυχνarioύ
στιγμή νά φαντάση, ακούραστα ξετύλι-
γε του παραμυθιού την ιστορία. Και τυ-
λίγοντας τό γνέμα, πλούτιζε τό είναι μας
μέ χίλια δυο πράγματα και μάς ώδηγού-
σε σέ κόσμους παραμυθένιους άδιάστα.
Πόσα από μάς δέ δακρύζουν στη θύμηση
μιάς τέτοιας εικόνας. Μορφωτικά πι-
στεύω άπόλυτα, πώς πλάι στο κρυφό σχο-
λειό της σκλαδιάς, ένας Γύζης πρέπει
νά ζωγραφίστη τη γιαγιά του παραμυ-
θιού. Τόσο φρονιμάτισε γενιές όλόκληρες
και τόσα πρόσφερε στο Έθνος και την
Πατρίδα. Συμπλήρωμα άπόλυτα ταιρια-
στό ό παπούς μέ τ' άρματα και τίς παλ-
ληκαριές του — άποκοτίες, θάλεγε ό
Βλαχογιάννης. Πόσο δέ ρουφούσαν την

παιδική μας περιέργεια και οί δικές του
ιστορίες! Πόσο δέ μάς έχάιναν νά καμα-
ρώνουμε και νά νουϊόμαστε μέ μιάς, πώς
ψηλώνουμε και φτάνουμε στον ούρανό. Και
πόσο δέ μάς παρακαλούσαν, χωρίς έμβα-
θύνσεις, έκφράσεις και τά ρέστα, στο
διό του δρόμο, στην Πόλη και την Κόκ-
κινη Μηλιά ή έστω στο ζώσιμο της κου-
μπούρας και του γιαταγανιού! Γιατί ή ι-
στορία του — καθαρά πολιτική! ήταν
τόσο ταιριασμένη στα μέτρα μας!

Και τώρα ρωτάω: Σήμερα ξέρετε πολ-
λούς παπούληδες και πολλές γιαγιάδες
σάν κείνους και κείνες; Προσωπικά ούτε
για δείγμα. Οί πόλεμοι δέν εύνοούν την
προσωπική παλληκαριά κι οί μηχανές
άφάνισαν έδω τον άνθρωπο. Οί γιαγιά-
δες πάλι δέν καταδέχονται νά πούνε πα-
ραμύθια. Άλλωστε κάθε τέτοια έξιστό-
ρηση θέλει και τό ακροατήριο. Και τέ-
τοιο δέν είναι βέβαια τό ένα παιδί. Τό
παραγώνι πάλι παραχώρησε τη θέση του
στη σόμπα κι αυτή στο καλοριφέρ. Ά-
φήνω δά πού ή τράπουλα έγινε άπαραί-
τητο έφόδιο κάθε σπιτιού κι ή έφημερίδα
ίσως από αντιζηλία ξεπέρασε τό παραμύ-
θι της γιαγιάς στο φέμα και γκρεμίζει
συθέμελα κάθε άπόπειρα φρονηματισμού
του παιδιού μέ τίς σεξουαλικές και κάθε
λογής βρώμικες ιστορίες της.

Πόσο προβλήματα πάλι δέ γεννιούνται
μέ τούτα — δώ! Τό ράδιο, πού θα μπο-
ρούσε κάπως ν' αναπληρώση τη σχετική
έλλειψη δέν άδειάζει άπ' τίς παραγγε-
λίες των ρεμπέτικων και των δημοτικών
τραγουδιών, πού μόνο τό όνομα διατη-
ρούν κι όχι τό περιεχόμενο. Συγχρονίστη-
κε κι αυτό κι έγινε ρεμπέτικο στα λόγια
και πότε—πότε μπουζούκι... Πόσο θα έ-
κανοποιούσε τη σχετική άνάγκη ένας ρα-
διοφωνικός σταθμός για τά παιδιά μέ έκ-
παιπές άνάλογες για κάθε ήλικία και
στις κατάλληλες ώρες! Με παραμύθια!
Με παιδικά τραγουδάκια! Με ιστορίες
σάν «τά μεγάλα χρόνια» του Βλαχογιάν-
νη. Με παιδικά γραμμένες βιογραφίες έ-
φευρετών κι έξερευνητών. Προβληματο-
ποιημένες κι ήρωποιημένες άνέκδοτα
λογιχές!

Κοντά στον παπού, πού λείπει, έρχεται

ή συγκοινωνία κι ή έφημερίδα και μπάζει τὸ παιδί απ' εὐθείας στὸ κοσμοπολιτικὸ πνεῦμα. Δὲ στεκόμαστε, σάν ἄνθρωπος, ἀντίθετος. Δὲν τὸ χαρακτηρίζομε οὔτε κακό, οὔτε καλό. Δὲν παίρνομε θέση, ἂν κι ὅταν ὁ ἐχθρὸς σου δὲν πετάη τὸ ὅπλο του θάναι ἀνοησία νὰ πετάξης σὺ τὸ δικό σου. Θὰ σὲ καταπιῇ μὲ μιᾶς! Καὶ θάσαι κι ὑπεύθυνος, γιατί τοῦ ἀνοιξης τὴν ὄρεξη μὲ τὸν ἀφοπλισμὸ σου!

Ὅμως σὰ δάσκαλος; Δὲ μοῦ φαίνεται καὶ τόσο γερὸ τὸ θεμέλιο τῆς κοσμοπολιτικῆς ιδέας καὶ κοσμοθεωρίας, ἅμα δὲν ἔρχεται σὰ διεύρυνση τῆς ἀγάπης γιὰ τὴν Πατρίδα. Δὲ στέκει — πιστεύομε — νὰ χτίσωμε τὸ δεύτερο πάτωμα στὴν παιδικὴ ψυχὴ, χωρὶς ν' ἀποπερατώσωμε τὸ πρῶτο, χωρὶς νὰ τοῦ βάλωμε τὸν ὀπλισμὸ, ποὺ θὰ τοῦ χάριση τὴν ἀντοχή, ποὺ εἶναι ἀνάγκη.

Λίγα προβλήματα γεννιῶνται καὶ μὲ τούτῃ τὴν πρόωρη σύγκρουση; Λίγες οἱ ἀπορίες τοῦ παιδιοῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ μὴν τίς ἐκδηλώνῃ ἔντονα ἢ καὶ φλύαρα, μὰ ποὺ ἡ ψυχὴ του φλυαρότερη σκορπάει στὰ παιδικὰ του μάτια; Ποιὸς δάσκαλος σὲ κάθε του ὅχημα δὲ συναντάει τέτοια;

Ἄλλη σειρά προβλημάτων — ἡ τελευταία, ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ σήμερα — προέρχεται ἀπὸ τίς αὐξημένες ἀπαιτήσεις τῆς προσχολικῆς ἡλικίας πάνω στὸ γνωστικὸ τομέα. Σήμερα ἡ ζωὴ ἔχει περισσότερες ἀπαιτήσεις, κοινωνικὲς καὶ γνωστικὲς. Οἱ πρῶτες, μπορεῖ νὰ πῇ κανένας, εἶναι εὐκολώτερες στὴ μάθηση. Ἀναφέρονται στὴ ζωὴ καὶ στίς καθημερινὲς ἐφαρμογές της. Καὶ εἶναι βέβαια γεγονός, πὼς περισσότερο οἱ σημερινὲς κοινωνικὲς ἀπαιτήσεις ἀναφέρονται στοὺς τύπους καὶ ὅχι στὴν οὐσία, ποὺ ὅχι σπάνια εἶναι ἀντίθετη πρὸς τοὺς πρῶτους. Καὶ εἶναι ἀκόμη ἴσως βέβαιο, πὼς ἔχουν κι αὐτὲς στοὺς μεγάλους μηχανοποιηθῇ κι' ἀπειλοῦν νὰ κάνουν τὸ παιδί μας ρομπότ. Ὅμως δὲν παύουν νὰ εἶναι πάντα ζωὴ, ποὺ τραβάει τὸ παιδί. Ὅμως οἱ γνώσεις; Οἱ χίλιες δυὸ νέες ἀπαιτήσεις; Προφύλαξη ἀπὸ τὴν ἀπροσεξία τῶν γονιῶν πάνω στὰ γεωργικὰ φάρμακα, προ-

φύλαξη ἀπὸ τὸ πλῆθος τὰ ἡλεκτρικὰ εἶδη κι ἀπὸ τίς πολυποίκιλες μηχανές! Καὶ χίλιες δυὸ ἄλλες ἀπορίες ἐνωμένες μὲ καθαρὰ γνωστικὸ περιεχόμενο!

Ποῦ θὰ τὰ μάθῃ ὅλα αὐτά; Ποῦ θὰ τοῦ ὀπλίσουν τὴ ζωὴ; Ποιοὶ εἶναι οἱ ἀρμόδιοι γιὰ τοῦτο; Οἱ γονεῖς; Ἡ ἐργάζονται ἢ διεκδικοῦν μόνο δικαιώματα καὶ ξεχνοῦν τὰ καθήκοντα στὰ παιδιὰ τους. Κ. ὅστερα τὸ γνωστικὸ καὶ ψυχολογικὸ τους ἐπίπεδο εἶναι χαμηλό, οἱ κοινωνικὲς τους ὑποχρεώσεις ἐπικλίνονα τυπικὰ διογκωμένες καὶ κάθε τι ἀντίθετο στὴν ἀπαίτηση τούτῃ! Ἀποτέλεσμα; τὰ συχνὰ παιδικὰ δυστυχήματα, ποὺ γίνονται συχνότερα σὰ συγκριθοῦν στατιστικὰ μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν παιδιῶν. Τὸ παιδί δὲ ζῇ σήμερα σάν παιδί ἀμέριμνο. Νωρὶς σοβαρεύεται, μεγαλοσκέπτεται καὶ γερνάει. Σάν κατόρθωμα ἀναφέρουν οἱ γονεῖς κανένα τόσο συχνὸ ἄλλοτε παιδικὸ παραλογισμὸ Κ. αὐτὸ ὅταν δὲ μαλλώνουν τὸ παιδί τους, ποὺ σκέπτεται παιδικὰ!

Ποῦ πᾶμε; καὶ τί θὰ γίνῃ; Μία γιὰ μᾶς ἡ ἰδανικὴ λύση, τὸ νηπιαγωγεῖο. Τὸ ὀπλισμένο μὲ τὰ κατάλληλα ὄργανα. Τὸ πραγματικὸ νηπιαγωγεῖο. Ποῦ δὲ θὰ ἐπιδιώκῃ ἡ νηπιαγωγὸς νὰ μάθῃ τὰ παιδάκια πιὸ πολλὰ «πραγματάκια», μὰ ποῦ θὰ φιλοδοξῇ νὰ τ' ἀφήσῃ νὰ ζήσουν σάν παιδιὰ. Νηπιαγωγός, ποὺ θὰ μηδενίξῃ τὸν ἑαυτὸ της κάθε φορὰ, ποὺ τὸ γέλιο θὰ χάνεται ἀπ' τὰ νηπιακὰ χεῖλια!

Ἐχομε τέτοια; Μπορεῖ! Μὰ τόσο λίγα. Καὶ τὰ πιὸ πολλὰ στὰ ἰδιωτικὰ γιὰ κράχτες τῶν ἄλλων σχολείων τῆς ἐπιχείρησης. Τὰ λίγα δημόσια στὰ ἀκριτικὰ μέρη καὶ σὲ τίποτε ἀστικὰ κέντρα. Στ' ἄλλα; τὰ χωριὰ καὶ τίς κωμοπόλεις; Δὲ βλέπομε φῶς πέρα ἀπὸ τὴ δημιουργία στίς τελευταῖες παιδικῶν κήπων καὶ τὴ λειτουργία παιδικοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ.

Ἐμεῖς στὸ χωριὸ μας ἔνα φιλοδοξοῦμε: ὁδηγοὶ τῶν γονιῶν νὰ προφυλάμμε, ὅσο γίνεται, τὰ παιδιὰ ἀπὸ ἀνίατα ψυχικὰ τραύματα καὶ νὰ τοὺς καθοδηγοῦμε στὴ διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν τους!

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΥΠΟ ΕΥΑΓ. ΚΑΡΚΑΝΗ
ΔΗΜ)ΔΟΥ Ε' ΠΕΡΙΦ. ΑΘΗΝΩΝ

Η έκθεση είναι το σπουδαιότερο, το βασικότερο αλλά και το δυσκολότερο μάθημα. Είναι κατ' έξοχήν γλωσσικό μάθημα κι' αποβλέπει στο να καταστήσει τους μαθητές ικανούς να εκφράζουν με ευχέρεια, σαφήνεια, χάρη και κυριολεξία τον έσωτερικό τους κόσμο, τις σκέψεις τους, τις γνώμες τους τα προβλήματά τους, τις απόψεις τους και τις ιδέες τους. Στο δάσκαλο που ιεραρχεί στον ιερό χώρο του Σχολείου από την πρώτη ημέρα, από το πρώτο μάθημα των εκθέσεων υψώνονται τρανές δυσκολίες και τεράστια προβλήματα. Οι περισσότεροι μαθηταί συναντούν μεγάλη δυσκολία στο να εκθέσουν τις παρατηρήσεις των, τις σκέψεις των, τις απόψεις των ή να διηγηθούν συμβάντα και γεγονότα που άντελήφθησαν και έζησαν. Οι περισσότεροι απ' αυτούς δεν γνωρίζουν να συντάξουν μια ακόμη τέλεια πρόταση. Δεν γνωρίζουν την άκριβη έννοια των λέξεων και των εκφράσεων τους. Δηλώνουν αδυναμία πώς ν' αρχίσουν. Σταματούν με αμηχανία κατά τη διάρκεια της γραφής της εκθέσεως. Δεν γνωρίζουν τα σημεία στίξεως. Τα νοήματά τους τα ρίχνουν φίρδην μίγδην στο χαρτί χωρίς σειρά και ακολουθία. Συνήθειες είναι οι διαμαρτυρίες των κατά την έκλογή του θέματος. Καθένας θέλει το δικό του θέμα ή δεν ξέρει τί ζητά, μόνο τα καθορισθέντα θέματα δεν έπιθυμούν.

Κάτω απ' αυτές τις δύσκολες συνθήκες όρθώνεται πάντα μπροστά μας το μεγάλο πρόβλημα. Ποιά είναι ή αίτια του κακού; Ποιά πρέπει να είναι τα μέτρα θεραπείας της καταστάσεως αυτής; Ποιά είναι ή ένδεδειγμένη μέθοδος για μια αποτελεσματική διδασκαλία του μα-

θήματος των εκθέσεων;

Τα αίτια της καταστάσεως

Τα σπουδαιότερα αίτια της καταστάσεως αυτής κατά τη γνώμη μας είναι:

1. Η προσχολική και οίκογενειακή κατάσταση της πλειονότητος των μαθητών αυτών με την τραγική οικονομική και κοινωνική έξαθλίωση, οι δύσκολες συνθήκες διαβιώσεως και κατά συνέπεια ή χαλαρά οίκογενειακή επίβλεψη, παρακολούθηση και καλλιέργεια των μαθητών.

2. Η όλη σχολική εργασία, όπως συνείχε να γίνεται και σήμερα, δεν βοηθούσε, ούτε και τώρα βοηθάει, όπως πρέπει, στο μάθημα των εκθέσεων. Κάνει τα παιδιά φλύαρα και επιπόλαια με την πληθώρα της ύλης με την οποία παραγεμίζουμε τα μυαλά τους. Τις περισσότερες φορές προσφέρεται ή ύλη έτοιμη χωρίς και την παραμικρότερη αυτενεργό συμμετοχή και έρευνα του παιδιού στην απόκτηση και εκμάθηση του νέου αντικειμένου. Αποτέλεσμα είναι να έχουν στο μυαλό τους πλήθος από συγκεχυμένες έννοιες.

3. Η γλωσσική κατάρτιση των παιδιών δεν είναι καλή. Στο χωριό ακόμη και στις πόλεις ή πλειονότης των παιδιών έχει πτωχότατο λεξιλόγιο. Η χρησιμοποίηση των λέξεων και των εκφράσεων στο γραπτό και προφορικό λόγο δεν γίνεται με ακρίβεια και σαφήνεια. Υπάρχει μια καταφανής αδυναμία στην όρθη και καλαισθητική διατύπωση των νοημάτων των.

4. Οι ευκαιρίες για νέες παρατηρήσεις και έρευνες νέων αντικειμένων και γεγονότων μένουν άνεκμετάλευτες. Τη

συμβολή του σοφού «ἀρπάξατε την εὐκαιρίαν» δὲν τὴν ἐφαρμόζουμε πάντοτε. Ἀφήνουμε σπουδαῖα περιστατικά καὶ αὐθόρμητες εὐκαιριακές ἀνακοινώσεις τῶν παιδιῶν νὰ φύγουν ἀπαρατήρητες, γιὰ νὰ πορευθοῦμε τὴν νόμιμη ὁδὸ τοῦ ἀναλυτικοῦ καὶ ὥρολογίου προγράμμα-τος, σὲ ἐποχὴ πού ἡ πρόοδος τῶν ἐπι-στημῶν καὶ οἱ σύγχρονες τεχνικές ἀνα-καλύψεις σημειώνονται μὲ τεράστια ἄλ-ματα, συνεχῶς καὶ σὲ ἐλάχιστα χρονικά διαστήματα.

Ποῖα πρέπει νὰ εἶναι τὰ μέτρα θεραπείας τῆς καταστάσεως αὐτῆς

Ἡ ταπεινὴ μας γνώμη εἶναι ὅτι ἡ ἀ-ναφερθεῖσα κατάσταση συναντᾶται κατ' ἀναλογία στὰ περισσότερα σχολεῖα τῆς πατρίδος μας. Γιὰ νὰ καθορίσωμε τὴν ὀρθὴ πορεία στὴ διδασκαλία τῶν ἐκθέ-σεων καὶ γιὰ ν' ἀποφύγουμε βασικά σφάλματα, πρέπει νὰ θροῦμε τὶς ὀρθές ψυχολογικές καὶ παιδαγωγικές ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες νὰ στηριχθοῦμε. Ὁ σκοπός, ἡ σημασία καὶ ἡ μορφή τῆς ἐκ-θέσεως καθὼς καὶ ὁ ἐνδεδειγμένος τρό-πος διορθώσεως τῶν μᾶς δίδουν τὴν ὀρ-θὴ κατεύθυνση. Εἶπαμε παραπάνω ὅτι ἡ ἐκθεση εἶναι τὸ σπουδαιότερο, βασικώ-τερο καὶ δυσκολώτερο μάθημα. Ἡ δη-μιουργία μιᾶς ἐκθέσεως θάζει σὲ κίνη-ση ὅλο τὸ ψυχικὸ κόσμο τοῦ παιδιοῦ. Τὴ σκέψη του, τὴ μνήμη του, τὴ κρίση του, τὴν φαντασία του, τὴ θέλησή του, τὴν συναισθηματικὴν του συμμετοχὴ καὶ καλαισθητικὴ του δημιουργία στὴν ἐκ-φραση. Πολὺ σωστὰ εἶπαν, ὅτι εἶναι δυ-σκολώτερο πρᾶγμα νὰ γράψης λίγες γραμμὲς δικές σου παρά νὰ διαβάσης τόμους ἀπὸ συγγράματα.

Ἡ σημασία τῶν εἶναι μεγίστη. Μπο-ρεῖ κανεὶς νὰ ξέρη ἓνα σωρὸ γνώσεις. Ἄν δὲν ξέρη νὰ τὶς ἐκφράσῃ, εἶναι σὰν νὰ μὴ ξέρη τίποτε. Ἡ ἐκθεση εἶναι ὁ κα-θρέφτης τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ παι-διοῦ. Ἡ ἐκθεση ἔχει καὶ χαρακτήρα καλλιτεχνικό. Πλάϊ στὸ γλωσσικὸ σκο-πὸ στέκεται ἐξ ἴσου δυνατός καὶ ὁ αἰ-σθητικός. Ἡ ἐκθεση εἶναι, ὅπως εἶπαν, ἡ ὡραία ἐκφραση τῆς λογικῆς.

Οἱ ἐπιδεξιότητες καὶ ἱκανότητες ποὺ εἶναι βασικές καὶ ἀπαραίτητες γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε τὸν παραπάνω σκοπὸ εἶναι πολλές. Μία ἀπ' αὐτές καὶ νομίζω ἡ σπουδαιότερη γιὰ τὸ δημ. Σχολεῖο εἶ-ναι νὰ κάνουν οἱ μαθηταὶ μικρὲς καὶ ἀρμονικὲς φράσεις. Ἀλλῃ εἶναι νὰ ζων-τανέψωμε τὰ νοήματα. Ἐπίσης πρέπει νὰ δημιουργοῦν ποικιλία. Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ γίνουν ἱκανὰ νὰ κατανοοῦν

μορφές διαφορετικοῦ περιεχομένου. Νὰ γίνουν ἐπίσης ἱκανὰ νὰ ἐπεξεργάζονται καὶ νὰ κατατάσσουν τὰ νοήματά τους. Νὰ ὑπάρχῃ σειρά, χάρι καὶ ἀναλογία στὴν ἐκθεση. Νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ ση-μεῖα στίξεως. Νὰ ἔχουν γλωσσικὴ ὁμοιο-γένεια.

Πρέπει νὰ μάθωμε τὰ παιδιὰ ν' ἀγα-ποῦν τὴν ἀκριβολογία. Ν' ἀποφεύγουν, ὅπως πολὺ σωστὰ παρατηρεῖ ὁ κ. Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, τὴν ἀοριστολογία. Νὰ θυμίσωμε στὰ παιδιὰ πὼς οἱ μεγά-λοι μας πρόγονοι στὴν ἐποχὴ τῆς ἀκ-μῆς, προσπαθοῦσαν μὲ ἐπίμονη γύμναση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος νὰ ἐπα-κριθώσουν τὴ σημασία τῆς κάθε λέξεως, νὰ τὴ γυμνώσουν ἀπ' τὴν ἔννοια, ὥστε νὰ τὴ νιώσουν ἀκέραια καὶ σωστὰ. Ἡ ἀσάφεια ἦταν ὁ μεγάλος ἐχθρὸς τους. Ὁ καίριος, ὁ ἀκριθὴς λόγος ἡ μεγάλη τους δόξα. Καὶ γιὰ νὰ μάθουν τὰ παι-διὰ ν' ἀγαποῦν τὴν ἀκριβολογία, πρέ-πει νὰ μάθουν πρῖν, πὼς ὁ λόγος ἔχει ἀξία, ὅταν ἀπορρέει ἀπὸ τὰ πράγματα. Ἡ ρίζα τοῦ λόγου δὲν εἶναι τὸ ἄδειο, εἶναι τὸ ἀντικείμενο, τὸ περιεχόμενο τὸ ὑλικό, τὸ ψυχικὸ καὶ τὸ πνευματικό. Λέ-ξεις χωρὶς ρίζες δὲν ἔχουν ποῦ νὰ στα-θοῦν. Ὁμοιάζουν μὲ τὰ ἀνάλαφρα ἀντι-κείμενα ποὺ τὰ παίρνει καὶ τὰ σκορπί-ζει ὁ ἄνεμος.

Σήμερα ὑπάρχει μιὰ φοβερὴ ἀρρώ-στεια ποὺ μαστίζει τὰ παιδιὰ στὴ γρα-φὴ τῶν ἐκθέσεων. Προσπαθοῦν ἀπὸ βι-βλία καὶ περιοδικά, ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀναγνωστικῶν κειμέ-νων ν' ἀπομνημονεύσουν καὶ ν' ἀπομιμη-θοῦν πομπώδεις ἐκφράσεις καὶ λογοτε-χνικά σχήματα τὰ ὁποῖα τὰ τοποθετοῦν ἄκαιρα καὶ ἄτεχνα στίς ἐκθέσεις τους. Ἡ δική μας ἡ γενιά θῆτευσε μέχρι αὐ-τοκαταστροφῆς στὴ νοσηρὴ γοητεία τῆς ἀοριστολογίας καὶ εὐγλωττίας. Εἶναι καιρὸς ν' ἀπαρνηθοῦμε αὐτὴ τὴ γοητεία, ποὺ δὲν ὁδηγεῖ σὲ τίποτε.

Σήμερα τὸ ἔθνος μας πρέπει ν' ἀπο-κτήσῃ ἀνθρώπους ἱκανοὺς νὰ ἐκφράζουν τὰ νοήματά τους ἀπλὰ μὲ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια. Νὰ ἔχουν θετικώτερη σκέψη μὲ ξεκαθαρισμένο τὸ ψυχικὸ καὶ πνευ-ματικό τους περιεχόμενο καὶ νὰ ἀνα-γνωρίζουν ὡς σύνολο τί ἔχουν, τί χρειά-ζεται, τί τοὺς λείπει. Πρέπει νὰ μάθουν τὰ παιδιὰ νὰ συνεννοοῦνται. Μήπως εἶ-ναι εὐκόλο αὐτό; Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ γίνεται μέσα στὸ κλίμα τῆς βολικῆς καὶ ἐπεδεικτικῆς μεγαλοστομίας καὶ ἀορι-στολογίας, ἀλλὰ μέσα στὴν καθαρὴ πε-ριοχὴ τῶν συγκεκριμένων καὶ σοφῶν δε-δομένων. Πρὸς Θεοῦ νὰ γλυτώσωμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴ ματαιόδοξο κενολογία.

Τὰ ἄδεια λόγια προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπους μὲ ἄδεια μυαλά. Οἱ κενολόγοι ὁμοιάζουν μὲ τὸ ἄδειο θαρέλι πού σάν κυλᾷ κάνει μεγάλο θόρυβο καὶ ἐλκύει τὴν προσοχὴ τῶν ἄλλων. «Κύτταξε κε Ἐπιθεωρητά, τί ἐκθέσεις γράουν τὰ παιδιὰ μου...!» Ἐνῶ τὸ γεμᾶτο θαρέλι κυλᾷ δύσκολα μὲ μικρὸ θόρυβο, πάντα ἀπαράτητο.

Πρὶν ἀπὸ τὴ γλωσσικὴ διατύπωση μιᾶς ἐκθέσεως ὑπάρχει ὡς ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ μιὰ καλὴ ἀπόδοση ἡ ἐσωτερικὴ συγκρότηση τοῦ παιδιοῦ. Θὰ πρέπει ἡ διδακτικὴ μας πείρα νὰ μᾶς ἔχει πείση ὅτι δὲν ὑπάρχει μάθημα ἐκθέσεων ξεχωριστό, πού διδάσκεται σὲ ξεχωριστὲς ὥρες καὶ πού μορφώνει τὸ μαθητὴ στὸ νὰ ἔχη δύναμη νὰ ἐκφράζη ἄνετα καὶ μὲ ἐπιδεξιότητα τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμο. Πρὶν ἀπὸ τὴ γλῶσσα, πίσω ἀπὸ τὴ γλῶσσα καὶ τὴν τεχνικὴ τῶν ἐκθέσεων ὑπάρχει τὸ πρόβλημα τῆς ἐσωτερικῆς συγκροτήσεως τοῦ παιδιοῦ. Ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ συγκρότηση στηρίζεται σὲ ἀθέβαια θεμέλια, ὅταν ἡ ἐσωτερικὴ συγκρότηση τοῦ παιδιοῦ εἶναι θεμελιωμένη σὲ ἐκκρεμότητες, ἀστάθειες, ἀσάφειες, γενικεύσεις καὶ βασίζεται σὲ κακοχωνεμένες καὶ στουπωμένες γνώσεις, ὅταν ἡ διδασκαλία δὲν καλλιεργεῖ τὴν εὐκρίνεια καὶ τὴν τάξη καὶ δὲν ἀναπτύσσει τὴν ἱκανότητα τοῦ πυκνοῦ καὶ θαθειοῦ λογισμοῦ, ἡ τεχνικὴ τῆς γραφῆς τῶν ἐκθέσεων καὶ ἡ γλωσσικὴ ὑπένδυση τίποτε οὐσιαστικὸ δὲν μπορεῖ νὰ κατορθώσῃ. Σωστὰ παρομοίασαν ὅλη τὴ διδακτικὴ ἐνέργεια τοῦ δασκάλου καὶ τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα μὲ ρυάκια πού ξεκινοῦν ἀπὸ διαφορετικὲς κατευθύνσεις καὶ ὕψηλές ὀροσειρές καὶ χύνονται στὴ μεγάλη λίμνη πού λέγεται ἐσωτερικὴ συγκρότηση τοῦ μαθητοῦ. Ὅλα τὰ μαθήματα καὶ ἡ σχολικὴ μας ἐργασία πρέπει ν' ἀποβλέπῃ σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ.

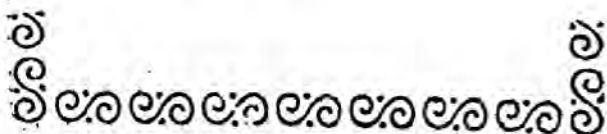
Ἡ ἐπαφὴ τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ βιβλίον, μὲ τὴ φύση καὶ τὴν κοινωνία πρέπει νὰ τὸ κἀνὴ προοδευτικὰ ἱκανὸ νὰ ἐννοήσῃ, νὰ σκάψῃ αὐτὸ πού ἔμαθε καὶ ἐννόησε, νὰ τὸ ἐμπλουτίσῃ μὲ δικὰ του προσωπικὰ ἀναφαίρετα στοιχεῖα, νὰ τὸ κἀνὴ βίωμα καὶ ἐπίζηση προσωπικὸ, νὰ τὸ

κἀνὴ μέσα τοῦ πνευματικὸ τοῦ ἀγαλμά μὲ ξεκαθαρισμένη τὴ μορφή καὶ τὶς διαστάσεις του καὶ μετὰ νὰ τὸ «χύσει» μὲ τὸ γραπτὸ ἢ τὸ προφορικὸ λόγο μὲ σαφήνεια, ἀκρίβεια καὶ χάρι. Καὶ ὅταν θὰ ἔρθῃ ἡ ὥρα τῆς διορθώσεως τῆς ἐκθέσεως, ὅποιος θὰ ἔχῃ ἀντίρρηση καὶ καλοπροαίρετα θὰ αἰσθανθῇ τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν «πολεμήσῃ» γιὰ νὰ ξεκαθαρισθοῦν τὰ στοιχεῖα τῆς, νὰ ξέρῃ τί πρόκειται νὰ πολεμήσῃ καὶ τί νὰ ἐπαινέσῃ καὶ ν' ἀναγνωρίσῃ. Ἀπ' τὴ συζήτηση πού θὰ ἐπακολουθήσῃ στὴν τάξη κατὰ τὴ διόρθωση, τὰ παιδιὰ θὰ γυμνασθοῦν πὼς θὰ πολεμοῦν τὸ ἄχρηστο καὶ περιττό, πὼς νὰ συζητοῦν καὶ ἀκόμη πὼς νὰ ἀμυλλῶνται.

Τὸ σχολεῖο σήμερα δικαιολογημένα ἀπαιτεῖ τὰ θέματα τῶν ἐκθέσεων νὰ παίρνωνται ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ γενικοῦ διαφέροντος τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ἔχουν ἐπικαιρότητα. Ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐκθέσεων πρέπει νὰ γίνωνται. Ἀν καὶ γιὰ μᾶς ἔνα εἶναι τὸ εἶδος τῆς ἐκθέσεως. Ὅμως ὡς πρὸς τὸν χρόνον, τὸν τόπον καὶ τὴν συμμετοχὴν τῶν μαθητῶν παραδεχόμεθα τὶς «διακρίσεις».

Ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία εἶναι νὰ καλλιεργηθῇ ἡ ἐκφραστικὴ ἱκανότης τῶν παιδιῶν. Νὰ μποροῦν οἱ μαθηταὶ νὰ χρησιμοποιοῦν ἄνετα τὴ γλῶσσα καὶ μὲ εὐκολία νὰ ἐκφράζουν τὸν ἐσωτερικὸν τους κόσμο. Μὲ δύναμη καὶ προθυμία νὰ ἐπεξεργάζωνται τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ θέματα, οὕτως ὥστε ταυτόχρονα νὰ τοὺς ἐνδιαφέρῃ καὶ ν' ἀντιλαμβάνωνται τὴν ποικιλία καὶ τὸ ὅλον, τὴν ἑκτασὴ καὶ τὴν πληρότητα.

Ἡ προσαρμογὴ τῶν ἐπὶ μέρους διδακτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ δασκάλου καὶ τῆς παιδευτικῆς κατευθύνσεως τοῦ σχολείου πρὸς τὴ νέα ἐκπαιδευτικὴ ἐξόρμηση εἶναι μὲν δύσκολη ἀλλὰ εἶναι ἀναγκαία. Χρειάζεται ἀναγνώριση τῶν προβλημάτων ἀκόμη καὶ μέσα στὴν τάξη, κατὰλληλος προγραμματισμὸς καὶ διαρκὴς προσπάθεια. Ἐτσι θ' ἀνέβῃ ἡ μορφωτικὴ καὶ πολιτιστικὴ στάθμη τοῦ λαοῦ μας. Τότε θὰ εἴμεθα θέβαιοι, ὅτι ἐπιτελοῦμε ἀριστα τὸ ἐθνικὸ μας καθήκον.

“ΦΩΣ ΤΗΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ,”

Τοῦ ΤΑΚΗ ΔΟΞΑ

Τὸ ποίημα «Φῶς τῆς Ὀλυμπίας» ποὺ δημοσιεύουμε παρακάτω, ἔχει τιμηθεῖ μὲ ἀργυρὸν μετάλλιο σὲ παγκόσμιον διαγωνισμόν ποὺ προκήρυξε τὸ Ἰταλικὸ περιοδικὸ τῆς Ρώμης «Ὁρνια», κι' ἔχει δημοσιευθεῖ σὲ πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ τῆς Χώρας μας. Μὲ τοὺς στίχους τοῦ ὁ ποιητῆς κ. Τάκης Δόξας, γνωστὸς στὸ πανελλήνιο πολὺμορφος πνευματικὸς ἄνθρωπος μὲ τριαντάχρονη θητεία στὰ Γράμματα, συμπυκνώνει ἱστορικὰς ἔννοιες καὶ μεγάλες φιλοσοφικὰς κι' ἀνθρωπιστικὰς ἰδέες σ' ἓναν ὀλοφώτεινον κύκλον: στὸ αἰώνιον Ὀλυμπιακὸ πνεῦμα. Δίκαια μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ «Φῶς τῆς Ὀλυμπίας» εἶναι ἓνα βαθυστόχαστο ἠθικὸν κήρυγμα ποὺ ἀπευθύνεται σ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς καὶ ἰδιαίτερα στοὺς νέους γιὰ νὰ δημιουργήσουν ἓνα κόσμον ἀγάπης καὶ ὁμορφιάς.

Ἄπ' τὰ ποταμίσια χεῖλη τοῦ Ἀλφειοῦ
ἀπ' τὸν ἀσπρογάλανο κόρφο τῆς Ἀρέθουσας
κι' ἀπ' τοῦ Δία τὸ πέτρινον μάτι,
μέσ' ἀπ' τὰ πληγωμένα μάρμαρα
ποῦ φέγγει τοῦ Ἰωῶνα καὶ τοῦ Δωρέα ἡ ψυχὴ,
κι' ἀπ' τὰ κιονόκρανα
ποῦ δένει ὁ ἥλιος τὰ κουρασμένα του ἄλογα,
ἀπ' τὰ πλεγμένα δάχτυλα τοῦ πεύκου καὶ τῆς δάφνης

ἔδῳ,
σὲ τούτῃ τὴν παρθενικὴν μήτρα τῆς Ὀλυμπίας
ποὺ δὲν ἄλλαξε δὲ μολεύτηκε δὲ θὰ πεθάνει ποτέ,
ἔδῳ θὰ ξαναγεννηθεῖ τὸ Φῶς.

Σπίθα τοῦ Θεοῦ
κρυμμένη στὴ στάχτη τῆς καρδιάς τοῦ Κουμπερτέν
ποὺ θὰ τὴ θεριέψει μὲ τὴν ἀνάσα τῆς ἡ Καλλιπάτειρα
Ἡ Ἑλληνίδα μάνα
Μάνα κάθε ἀνθρώπου.
Λαμπάδα ἀπ' τὸ κερὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ μύθου
στιλπνὸ εἶδωλον στιλπνὸς Χριστὸς
ποὺ μυρίζει μοσχολίβανον κι' αἷμα ἀθώου ζώου,
τὸ Φῶς μεστὸ χρυσὸ σταφύλι
παραδομένο στὰ χέρια τοῦ Ἑρμῆ.

Ἄπο δῶ θὰ φύγει ὁ Ἄγγελος.

Θὰ λύσει τὰ πέδιλά του τὰ σπηρούνια του τὰ πάθη του
θὰ ρωτήσῃ ποιοὶ ἀγωνίστηκαν τελευταῖοι στὸ Στάδιο
ποιοὶ πῆραν τὸ κότινο ἀπ' τοὺς εὐπατρίδες τῆς νίκης
καὶ θὰ τρέξει.

Ἐξω ἀπ' τὸ ἱερὸ στήθος τῆς Ἄλτης
ἔξω ἀπ' τὴν Ὀλυμπία καὶ τὴν Ἑλλάδα
σ' ὅλη τὴ γῆ σ' ὅλη τὴ θάλασσα
παντοῦ ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη
παντοῦ ὅπου ὑπάρχει πόνος
παντοῦ ὅπου ὑπάρχει ὑποκρισία
παντοῦ ὅπου ὑπάρχει μῖσος
παντοῦ ὅπου ὑπάρχει φωτιά
στὸ χρυσάφι στὴ φτώχεια στὰ μέτωπα στὴ ζωὴ στὰ νεκροταφεῖα
γιὰ νὰ φέρει τὸ μεγάλο μήνυμα...

Ἑρμῇ,

μὴ σὲ τρομάξουν

οἱ θύελλες οἱ σαρκασμοὶ οἱ σκληρὲς μνῆμες οἱ ἀπειλὲς μὲ τὰ βούκινα
οἱ πόλεμοι ποὺ ἦρθαν ἢ ποὺ κονταροδεύουν,

Ἑρμῇ,

μὴ σὲ τρομάξουν οἱ ἄνθρωποι!

Μάζεψε κάτου ἀπ' τὴ σάλπιγγά σου τοὺς λαοὺς

ὅπου κι' ἂν εἶναι ὅποιοι κι' ἂν εἶναι

ἥρωες νικημένοι κακοῦργοι σκιὲς κόκκαλα

καὶ τάισέ τους μὲ τὸ σταφύλι σου

ρόγα τὴ ρόγα μέθυσε τους μὲ τὴν ἀγάπη

κι' ὅπως θὰ γίνουν ξέγνιαστοι κι' ὄνειροπαρμένοι,

ὅπως θὰ γυρίσουν πρώτη φορὰ ὅλοι μαζὶ

νὰ κοιτάξουν κατὰματα τὸν οὐρανὸ

σκύψε στὴν καρδιά τους καὶ πές τους

Πές τους

νὰ ξεκινήσουν ὅλοι γιὰ τὴν Ὀλυμπία.

Χιλιάδες χιλιάδες χιλιάδες ἔφηβοι

σμάρια ἀπὸ κορμιὰ ἄσπρα μαῦρα κίτρινα,

νὰ πᾶνε νὰ ξεπλυθοῦν κοντὰ στὴν Παλαίστρα

ἀπ' τὸ χτεὲς ἀπ' τὸ σήμερα ἀπ' τὸ αὔριο,

ν' ἀλείψουν μὲ λάδι τὴν ψυχὴ καὶ τὸ νοῦ τους

κι' ὕστερα

νὰ μποῦν ἀπ' τὴν ὀρθάνοιχτη πύλη στὸ Στάδιο

γιὰ νὰ πολεμήσουν.

Ὅχι στὴ σφαγὴ καὶ στὴν πυρκαγιά

ὄχι μὲ τὸ μαχαίρι καὶ τὸ σίδερο ποὺ καίει

ὄχι μὲ τὸν ξολοθρεμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπ' τὸν ἄνθρωπο

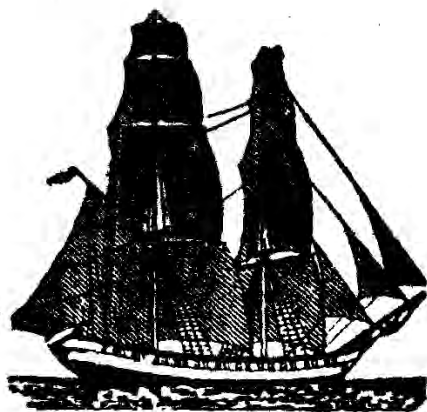
ὄχι γιὰ νέους νεκροὺς νέους σακάτηδες νέους δυστυχομένους,

μὰ γιὰ τὴν πυγμὴ καὶ τὸ ἀκόντιο

για τὸ πῆδημα τὸ δίσκο τὸ δρόμο τὴν πάλη
για τὸ τέθριππο
για τὴν Ἀρετή,
δίπλα στὸν Κάστορα ἢ τὸν Ἀντίπατρο
τὸ Διαγόρα ἢ τὸν Ἀλκιβιάδη
ποῦ θὰ σμίξει τὸν ἀρχαῖο κόσμο μὲ τὸν τωρινὸ μὲ τὸν αὐριανὸ μὲ τὸν αἰώνιο
καὶ θὰ νικήσει τὸν Ἄρη ἄλλη μιὰ φορὰ
τὴν τελευταία.

Πέρα στὸ ξέφωτο ἢ Ὀλυμπία
ξάγρυπνη μερόνυχτα πλέκει γιὰ τὸν καθένα τους
κι' ἀπόνα στεφάνι ἀγριλιά
Ἑλληνικῆς εἰρήνης
Εἰρήνης ὅλου τοῦ κόσμου.

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΘΕΤΙΚΟΣ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΥ
Διδασκάλου Καράτουλα - Μαντίνειας

Ο Συμβιωτικός τρόπος ζωής του ανθρώπου μας αναγκάζει να δεχθώμεν το έμφυτον κοινωνικόν συναίσθημα αυτού, το όποιον ακολουθεί την λογικήν της κοινωνικής συμβιώσεως, ή οποία στηρίζεται στην αρχή της εργασίας, της συνεργασίας, και της αναπαραγωγής. Αι τρεις αύται αρχαί προβάλλονται σάν τρία προβλήματα πρὸς λύσιν σέ κάθε νεαρόν, ανήλικον, άνθρωπον. Διὰ τὴν ὀρθὴν καὶ σύμφωνον μὲ τὸ κοινωνικόν συναίσθημα λύσιν πρέπει νὰ προετοιμασθῇ, πρέπει διὰ τῆς βοηθείας τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ν' ἀναπτύξῃ ἱκανότητα, τὴν βοηθειαν αὐτὴν τὴν κάμνει ὁ ἡλικιωμένος μὲ πολλοὺς τρόπους καὶ μέσα, σπουδαϊότερα τῶν ὁποίων εἶναι δύο: τὸ παράδειγμα καὶ ἡ διδασκαλία. Ἡμεῖς θὰ ἐξετάσωμεν τὸ παράδειγμα, ὡς θετικὸν συντελεστὴν ἀγωγῆς.

Ἡ μεγάλη σημασία τοῦ παραδείγματος ἀναγνωρίσθη ἐκ παλαιοῦ, ὁ Σενέκας ἔλεγε «Μακρὰ εἶναι ἡ ὁδὸς διὰ παραγγελμάτων, βραχεῖα καὶ μὲ δραστικά αποτελέσματα ἡ διὰ παραδειγμάτων». Ὁ δὲ Jean Paul ὀνομάζει «ἐξωτερικὴν συνείδησιν τῶν παιδιῶν» τὰ παραδείγματα τῶν διδασκάλων καὶ γονέων.

Ἀπὸ τίς γνώμες αὐτὲς φαίνεται ἡ σημασία καὶ ἡ δύναμις τοῦ παραδείγματος. Παρὰ ταῦτα ὅμως ἐδῶ στήν Ἑλλάδα δὲν βρίσκει τοῦτο πλήρως τὴν ἐφαρμογὴν του, διότι οἱ γονεῖς τὰ περιμένουν ὅλα ἀπὸ τὸ σχολεῖο, τὸ βλέπουν σάν κολυθῆθρα τοῦ Σιλωάμ ποῦ θὰ χάριση τὴν ποθητὴ πνευματοσωματικὴν υγείαν τῶν παιδιῶν τους, ἐνῶ τίς ὑποχρεώσεις τίς δικές τους δὲν τίς βλέπουν. Ἐν ταῦτοις ὅμως δὲν ἔχουν ἀπόλυτα δίκην οἱ πρόθυμοι τιμῆται αὐτοῦ. Θὰ ἡδύνατο ὅμως τίς νὰ εἶπῃ ὅτι 40% εἶναι καὶ αὐτὸ ὑπεύθυνο.

Μέσα ὅμως στὸ σχολεῖο γίνεται μὲ

σύστημα ἡ ἀγωγή καὶ ἐπομένως ἡ ἐπίδρασις του στὴ μόρφωση εἶναι ἀναμφισβήτητη.

Παγκοίνως δὲ εἶναι γνωστόν, ὅτι ὅπου τὰ σχολεῖα ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικὴν ἀποστολὴν των, ἐκεῖ καὶ οἱ κοινωνίες προοδεύουν. Μὴν μᾶς διαφεύγει ὅμως, ὅτι καὶ ἡ συμβολὴ τοῦ περιβάλλοντος εἶναι τεραστία καὶ δὴ τοῦ οἰκογενειακοῦ.

Ἀνάγκη λοιπὸν προκύπτει συνεργασίας σχολείου μὲ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν οἰκογένεια.

Χωρὶς συνεργασία τῶν δύο βασικῶν αὐτῶν παραγόντων δὲν πραγματοποιεῖται ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς, διότι τὸ σχολεῖον πρέπει νὰ γίνῃ ἐπέκτασις τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ οἰκογένεια ἡ ρίζα καὶ ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις τοῦ Σχολείου.

Πρῶτον μέλημα τοῦ Σχολείου εἶναι νὰ μεταδώσῃ γνώσεις καὶ σύστημα ἐργασίας μὲ πλατύτερο σκοπὸ τὴν διάπλασι τοῦ ἥθους. Τὸ σπίτι ἔρχεται βοηθὸς ὡς πρὸς τὴν μετάδοσι τῶν γνώσεων, παίξει ὅμως πρωτεύοντα ρόλο εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ χαρακτήρος. Ἐκεῖ μέσα τὸ παιδί ἐκδηλώνεται αὐθόρμητα καὶ ἀβίαστα καὶ θὰ λάβουμε μέτρα γιὰ περιστολὴ τῶν ἀντικοινωνικῶν αὐτοῦ τάσεων καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγαθῶν του προδιαθέσεων. Ἐκεῖ μέσα τὸ παιδί θὰ χαρῇ καὶ θὰ παίξῃ μαζί τους, θὰ γελάσῃ καὶ θὰ λυπηθῇ. Ἔτσι ἰδέες, συναισθήματα, προτερήματα, ἐλαττώματα τῶν γονέων θὰ γίνουν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ παιδιοῦ.

Στὴν οἰκογένεια λοιπὸν πέφτει τὸ βάρος γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ χαρακτήρος, τὸ σχολεῖο ἔρχεται δεύτερα, διότι εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ ἀποβλέψῃ εἰς τοὺς πολλοὺς ποῦ ἀποτελοῦν τὴν συνισταμένη τῆς τάξεως. Πρᾶγμα ποῦ ἐμποδίζει τὴν πολλὴ προσοχὴ στὴν ἀτομικὴ ἐκπαίδευση. Αὐ-

τη λοιπὸν μὲ τὸν ἄερα τῆς ἀγάπης, ποὺ θὰ περιβάλλῃ τὸ παιδί καὶ τὴν ἐλευθερία ποὺ θὰ τοῦ προσφέρῃ γιὰ τὴν αὐθόρμητη ἐκδήλωσή του καὶ μὲ τὴ δυνατὴ ἐπίδραση τοῦ παραδείγματος ποὺ θὰ τοῦ δώσῃ ἀναγνωρίζεται ἡ οἰκογένεια ὡς ὁ ἰσχυρότερος παράγων ἀγωγῆς.

Τίθεται ὁμῶς τὸ ἐρώτημα. Πῶς πρέπει νὰ φέρονται οἱ γονεῖς γιὰ νὰ πάρουν τὰ παιδιά τους τὸν καλὸ δρόμο; Δύο εἶναι τὰ μέσα: ἡ διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμα.

Καὶ ἡ μὲν διδασκαλία γίνεται στὸ σχολεῖο, τὸ παράδειγμα ὁμῶς τὸ δίδει κατὰ προτίμησιν ἡ οἰκογένεια.

Ὅλοι μας συμφωνοῦμεν ὅτι κανένα ἄλλο μέσον δὲν ἔχει τόσην δύναμιν, ὅση ἔχει τὸ παράδειγμα.

Τὸ παιδί κάνει ὅ,τι οἱ ἄλλοι. Ἐχει ἔμφυτη τάση νὰ μιμῆται τὶς πράξεις τῶν ἄλων καὶ ἰδιαίτερα τῶν γονέων του.

Οἱ συμβουλές δὲν πιάνουν τόπο, ὅταν μάλιστα εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὸ παράδειγμά μας. Αὐτὸ εἶναι ὁ μεγαλύτερος δάσκαλος.

Δι' αὐτὸ χρειάζεται πλατυτέρα ἔρευνα.

Καὶ θὰ πρέπη νὰ ἐξετάσωμεν τί εἶναι αὐτὸ ποὺ λέμε παράδειγμα. Ποία ἐπίδρασι ἀσκεῖ, ὡς πρὸς τὴ μόρφωση καὶ τέλος ποία τὰ ἐνδεδειγμένα παραδείγματα. Ποὺ πρέπει νὰ δίδουν οἱ γονεῖς στὰ παιδιά τους.

Παράδειγμα, ὡς ἡ λέξις λέγει εἶναι τὸ δείγμα ποὺ στέκει πλάϊ στὴ διδασκαλία. Εἶναι δηλαδὴ κάθε τι ποὺ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ ἐφαρμόζουμε ἓνα κανόνα, γιὰ νὰ στηρίζουμε κάτι ποὺ διδάξαμε λ.χ. διὰ νὰ διδάξωμεν. «Τὸ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτὸν» τοὺς διηγοῦμαι τὴν παραβολὴν τοῦ Σαμαρείτου.

Ἔτσι τοὺς κεντρίζω τὴν τάσιν πρὸς μίμῃσιν.

Ἐκτὸς ὁμῶς αὐτῶν ποὺ προσφέρονται στὸ σχολεῖο ὑπάρχουν καὶ πῶς ζωντανὰ τὰ τῆς οἰκογενείας.

Τοῦ πατέρα καὶ τῆς μητέρας τ' ἀχνάρια ἀκολουθοῦν τὰ παιδιά. Οἱ συμβουλές δὲν πιάνουν τόπο, ὅταν δὲν τὶς ἐπισφραγίζουμε μὲ τὸ παράδειγμά μας καὶ περισσότερο, ἂν ἐμεῖς ἐφαρμόζουμε τὸ ἀντίθετο.

Αὐτὸ τὸ ζωντανὰ καὶ ἐνσυνείδητο δικό μας παράδειγμα τὸ λέμε ὑπόδειγμα. Γὰ παραδείγματα αὐτὰ ἀφοροῦν πράξεις ἀνθρώπων, ποὺ ἐξελίσσονται μπροστὰ στὰ μάτια μας μὲ φυσικότητα καὶ αὐθόρμητισμόν, μᾶς φωτίζουν καὶ μᾶς διηγοῦν νὰ κρίνουμε μὲ σωστὸ μέτρο τὶς προβαλλόμενες πράξεις καὶ νὰ ἀποκο-

μίσωμε θετικὰ συμπεράσματα γιὰ τὸ μέλλον.

Μὲ τέτοια παραδείγματα γίνεται τὴς κτίστης, ἐπιπλοποῖος κ.τ.λ. Καταδεικνύεται λοιπὸν ὅτι τὸ ζωντανὸ παράδειγμα ἔχει μεγαλυτέρα δύναμι ἀπὸ τὴν θεωρητικὴ διδασκαλία καὶ συμβουλή.

Στὴ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ ἀσκεῖ ἀκατανίκητη γοητεία.

Ἄν διὰ τὸ ἐπάγγελμα ἀπαιτῆται ζωντανὸ παράδειγμα, σκεφθεῖτε τί ρόλο παίζει τοῦτο διὰ τὴν ἀτομικότητα, διὰ τὸ εἶναι τοῦ παιδιοῦ.

Ὁ ἠθικὸς χαρακτήρ καὶ οἱ κοινωνικὲς ἀρετὲς δὲν εἶναι γέννημα τῆς θεωρητικῆς διδασκαλίας μόνον, ἀλλὰ κατὰ κύριον λόγον τοῦ παραδείγματος καὶ τῆς συνηθείας. Εἶναι ἀκόμη προϊόντα τῆς ἠθικῆς ἀτμοσφαίρας τοῦ σπιτιοῦ.

Πρόσεκτικὸς παρατηρητὴς διακρίνει εὐκολὰ στὴ σύμπεριφορὰ τοῦ παιδιοῦ τὴ σφραγίδα τοῦ οἰκογενειακοῦ τοῦ περιβάλλοντος.

Σὲ κάθε ἐλάττωμα τοῦ παιδιοῦ ἀντιστοιχεῖ καὶ ἓνα ἐλάττωμα τῶν γονέων: τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὰ προτερήματα.

Σὲ τοῦτο ὁδηγεῖ μία ἔμφυτη τάσι ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ μιμῆται τοὺς ἄλλους. Τὴν τάσι αὕτη τὴν συναντᾶμε στοὺς ἀμορφώτους καὶ στὰ παιδιά.

Οἱ γονεῖς καὶ οἱ διδάσκαλοι εἶναι οἱ γίγαντες ποὺ ἀσκοῦν τεράστια ὑποβολή, ὅπως ἡ ψυχολογία διδάσκει.

Τὴν τάσι αὕτη τὴν βλέπουμε στὰ ζῶα ἰδίως Πίθηκο, Παπαγάλο, ποὺ μιμοῦνται τὸν ἄνθρωπον μέχρι σημείου νὰ μᾶς ἀπατοῦν πολλὰς φορές.

Ἡ μίμηση λοιπὸν ἐκδηλώνεται μὲ περισσότερη, ἔντασι στὸν ἄνθρωπον, ἔχουμε προσέξει τί χαρὰ ποὺ νοιώθει τὸ νήπιον νὰ χτυπᾷ τὰ παλαμάκια του, ὅταν βλέπῃ τοὺς ἄλλους νὰ χτυποῦν τὰ δικά τους. Ἐπίσης, ὅταν τὰ ἀγόρια ἢ τὰ κορίτσια, παίζουν διάφορα παιγνίδια, τίποτα ἄλλο δὲν κάνουν παρά νὰ μιμοῦνται τοὺς μεγάλους. Καὶ ἡ ἀκαριαία διάδοσις τῆς μόδας σὲ αὕτη τὴν ἀρχὴ στηρίζεται.

Ἐξάγεται λοιπὸν καταφανῶς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἄνθρωπος μιμεῖται καὶ μάλιστα τὸ παιδί, διότι ὁ μέγας τὰ κρίνει, τὰ ἐλέγχει καὶ μετὰ τὰ υἱοθετεῖ.

Τὸ δυναμικὸν τοῦ παραδείγματος ἐξαρτᾶται ἀκόμη ἀπὸ τὴν σαφήνεια καὶ τὴν ἐποπτικότητα. Διὰ τῆς λέξεως σαφήνεια ἐννοοῦμε τὸ ἀντίθετο τῶν περερμηνειῶν καὶ ἀσαφειῶν.

Μὲ τὸν ὅρον ἐποπτικότης ἐννοοῦμε τὴν ζωντανὴ ἐντύπωσι ποὺ ἀποκομίζουμε, ὅταν περιεργαζώμασθε ἓνα ἀντικείμενον μὲ τὰς αἰσθήσεις μας, ὅταν βλέπωμε τὴν

εικόνα του, όχι από περιγραφή, αλλά με τὰ ἴδια μας τὰ μάτια.

Χαρακτηριστικῶς ὁ Kant ἀναφέρει ὅτι «αἱ εἰκόνες ἄνευ ἐποπτεῖων εἶναι κεναὶ καὶ αἱ ἐποπτεῖαι ἄνευ εἰκόνων τυφλαί».

Καὶ μία ἀκόμη αἰτία δίδει ἀξία στὸ παράδειγμα. Ὁ αὐθόρμητος τρόπος μετὸν ὁποῖον ξεπηδᾷ κάθε παράδειγμα καὶ ἡ φυσικότητα μετὴν ὁποῖαν προβάλλεται στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ δὲν τὸ κάνουν νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι αὐτὸ πού αἰσθάνεται εἶναι ἓνα εἶδος μαθήματος, διότι τὸ μάθημα προϋποθέτει κούρασι, συγκέντρωσι προσοχῆς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας.

Ἔτσι λοιπὸν καταλήγουμε πῶς οἱ πολλές συμβουλές δὲν πιάνουν τόπο, οὔτε ὁ περιορισμὸς τῆς ἐλευθερίας, οὔτε ὁ θάνασος ξυλοδαρμός πού συχνά μεταχειριζόμεθα ὅχι γιὰ νὰ διορθώσωμεν τὸ παιδί, ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεθυμάνουν τὰ νεύ-

ρα μας καὶ νὰ ἱκανοποιήσουμε τὸν ἐγωισμόν μας.

Γονεῖς λοιπὸν καὶ διδάσκαλοι μετὰ τις ἐκδηλώσεις των καὶ γενικῶς μετὰ ὅλες τις ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς των χαράζουν τὸν δρόμο στὸ παιδί.

Εἶναι κακὸ νὰ πιστεύῃ κανεὶς, ὅτι μία ἀδειανὴ ψυχὴ θὰ μπορούσε ποτὲ νὰ ἐμπνεύσῃ στοὺς ἄλλους ἐκεῖνο πού ἡ ἴδια δὲν ἔχει μέσα τῆς.

Ἡ κατὰ ρεαλιστικὸν τρόπον ἐφαρμογὴ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἔμπορεῖ παρα νὰ φέρῃ στὸ νοῦ μας τοὺς λόγους τοῦ Μ. Β. Σιλλεῖου. «Χαίρει ὁ γεωργὸς ἀδρυνομένων αὐτῷ τῶν ἀσταχύων ἢ τῶν φυτῶν αὐξανομένων, εὐφραίνουσι δὲ καὶ μαθηταὶ διδασκάλους καὶ παῖδες πατέρες, οἱ μὲν πρὸς Ἀρετὴν, οἱ δὲ πρὸς ἀδύνησιν ἐπιδίδοντες».

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Ἀναγνωστικά - Βοηθητικά - Ἐλεύθερα ἀναγνώσματα)

Τοῦ συναδέλφου κ. ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ

«Ὅ,τι ἐγγίζει τὴν παιδικὴν ψυχὴν, πρέπει νὰ τὴν
πλάθῃ καὶ νὰ τὴν ἀσκῇ στὴν ἀρετὴ.»

(ΠΛΑΤΩΝ)

Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλῃ φορά, σήμερα εἶναι ἐπικαιρὸ καὶ ζωντανὸ τὸ θέμα τῶν σχολικῶν βιβλίων, πού πολλοὺς, μέχρι σήμερα ἀπασχόλησε. Ἡ διατύπωση σκέψεων καὶ γνωμῶν ἀπὸ τὸν ἐργάτη τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου εἶναι ἀπαραίτητη, γιατί, ἀπ' τὴ φύση τοῦ ἔργου του, βρίσκεται πάντα κοντὰ στὸ παιδί, ἐρευνώντας, καλλιεργώντας καὶ θεραπεύοντας τὴν παιδικὴν ψυχὴ. Πρέπει, πρὶν κυκλοφορήσουν νέα σχολικὰ βιβλία, νὰ ἐκφράξῃ τις οὐσιαστικὰς γνώμες καὶ κρίσεις τοῦ ὁ Δάσκαλος, γιὰ τὸ καλὸ τῆς γενικῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τῶν παιδιῶν μας. **Ἐκπαιδευτικὴ** εἶναι ἡ δασκαλικὴ φωνή, πού θγαίνει μέσ' ἀπ' τὸν πόνο καὶ τὴ λαχτάρα, τὴ δική του καὶ τοῦ παιδιοῦ.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, τὸ Ἀναγνωστικὸ βιβλίον εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς γενικῆς πνευματικῆς καλλιέργειας τῶν μαθητῶν καὶ ὁ φάρος ὅλων τῶν μαθημάτων. Συνισταμένη ὅλων ἡ Ἀνάγνωση. Τὸ Ἀναγνωστικὸ βιβλίον καί, γενικώτερα, κάθε βιβλίον, πού προορίζεται γιὰ τὸ Ἑλληνόπουλον, πρέπει, γιὰ νὰ ἔχῃ τὴ θέσιν του μέσα στὸ σημερινὸ Λαϊκὸ Σχολεῖον, νὰ προσαρμόζεται στίς ἀνάγκας τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ νὰ εἶναι γραμμένον γιὰ τὸ παιδί, πού ζῇ στίς πόλεις καὶ στὰ χωριά τῆς Πατρίδος μας. — Ὅλοι παραδέχονται, ὅτι τὰ σημερινὰ Ἀναγνωστικὰ δι-

βλία δὲν ἀνταποκρίνονται, δυστυχῶς, στὸ σκοπὸ τους. Εἶναι πενιχρὰ καὶ ἀνεπαρκῆ, μὲ δύσπεπτη καὶ ἀνούσια, γιὰ τὸ παιδί, πνευματικὴ τροφή. Ὁ γλωσσικὸς τραγέλαφος τῆς διγλωσσίας τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων φέρνει σύγχυση στὸ παιδικὸ μυαλό. Τὸ φτωχὸ ἀγροτόπαιδον δὲν καταλαβαίνει τί διαβάσει, γιατί τὰ περισσότερα κεφάλαια — σχεδὸν ὅλα — εἶναι παρμένα ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ τὰ διαφέροντα τῆς Πρωτεύουσας καὶ τῶν πόλεων. Ἡ παιδικὴ ψυχὴ εἶναι ἀνίκανη ν' ἀφομοιώσῃ ὅλο αὐτὸ τὸ ὕλικόν σὲ δράσιν δημιουργικὴν.

Εἶναι καιρὸς, πλέον, ν' ἀτενίσουμε πρὸς τὸ μέλλον, χωρὶς καμμιά καθυστέρηση. Ἡ συγγραφὴ ἑνὸς Ἀναγνωστικοῦ βιβλίου προϋποθέτει γνώσιν τῆς παιδικῆς ψυχῆς καὶ μελέτη τοῦ παιδικοῦ κόσμου, πού, ὅσο καὶ ἂν φαίνεται γνωστὸς καὶ εὐκόλος, εἶναι ἄγνωστος καὶ ἀπώτατος. Ὑλῃ καὶ εἶδος, περιεχόμενον καὶ γλωσσικὴ μορφή πρέπει πάντα νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν τῶν παιδιῶν. Τὸ ἀναγνωστικὸν διαφέρον θὰ προκληθῇ, ὅταν κατάλληλα συγκεντρωθοῦν οἱ πνευματικὲς καὶ γλωσσικὲς ἱκανότητες τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Πολὺ ὀρθά, τονίζει ὁ μέγας παιδαγωγὸς Gaudig.

«Τὸ Ἀναγνωστικὸν βιβλίον ἔστω βιβλίον τῆς ζωῆς,

ἐξυπηρετοῦν τήν, ἐν ἀναπτύξει, διατελοῦσαν προσωπικότητα, πρὸς χρῆσιν τῆς ἐκπληρώσεως ἔργου τινὸς τῆς ζωῆς».

Ὁ Δασκαλικὸς κόσμος, ἑρμηνευτὴς τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου, προβάλλει σὰν ἰδανικὸ τοῦ τὸ βιβλίο, ποῦ νὰ ἱκανοποιῇ ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τῆς παιδικῆς ψυχῆς. Ἡ καθιέρωση Ἀναγνωστικῶν βιβλίων, κατὰ περιοχές, ἀνάλογα μὲ τὰ διαφέροντα καὶ τὶς ἀνάγκες τῶν παιδιῶν, δημιουργεῖ, κατὰ τὴ γνώμη μου, εὐνοϊκὰς προϋποθέσεις γιὰ δημιουργικώτερη σχολικὴ ἐργασία. Χρειαζέται μεγάλη προσοχὴ στὸ περιεχόμενο καὶ στὴ μορφή τῶν βιβλίων. Γεγονότα καὶ πράξεις, σκέψεις καὶ αἰσθήματα, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ νοιώσῃ τὸ παιδί, δὲν ἔχουν καμμιὰ θέσιν στὸ Ἀναγνωστικόν. Παραμύθια, διηγήσεις ταξιδιῶν, ἱστορίες, δημοτικὰ τρογούδια, ποιήματα καὶ πεζὰ τῶν κορυφαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων πρέπει ν' ἀφθονοῦν. Γραμμένα ὅλα στὴν ἐθνικὴ καὶ ὠραία, στὴ γάργαρα καὶ ὁμορφὴ Δημοτικὴ γλῶσσα μας θὰ συγκινοῦν καὶ θ' ἀνυψώνουν τὶς ἄγνες παιδικὰς ψυχὰς. Εὐχάριστα ἀκούεται παντοῦ σήμερα ὁ Δημοτικὸς λόγος. Ἕνας ὑγιής, νέος καὶ ἐθνικὸς Δημοτικισμὸς σημαντικὰ θὰ βοηθήσῃ τὸ ἀναδημιουργικὸ ἔργο τῆς Παιδείας.

Τὸ Ἔθνος μας θέλει νὰ ζήσῃ καὶ θὰ ζήσῃ, ἂν ἐπικρατήσῃ μιὰ γλῶσσα, ἡ γλῶσσα τοῦ Λαοῦ μας, ἀπ' τὸν ὁποῖο «μὲ χίλιες θρύσεις χύνεται, μὲ χίλιες γλῶσσες κραίνει», κατὰ τὸν ποιητὴ μας, ἡ ζωντανὴ καὶ ὠραία γλῶσσα, μὲ τοὺς θρύλους καὶ τοὺς ὕμνους, τὶς λαϊκὰς παραδόσεις καὶ τοὺς ἄθλους τῆς.

Σπουδαιότατη θέσιν ἔχουν στὸ σημερινὸ Λαϊκὸ Σχολεῖο τὰ βοηθητικὰ βιβλία, γιατί τὸ κέντρο τοῦ βάρους μεταπίπτει ἀπ' τὸ Δάσκαλο στὸ μαθητὴ. Ἀπ' τὴν καλὴ χρησιμοποίησίν τους, σὰν πηγῶν, κατὰ τὴν ἐξέταση τῶν διαφόρων διδασκτικῶν ἐνοτήτων, γιὰ τὴ διεύρυνση καὶ ἀνύψωση τῆς μορφωτικῆς ἐργασίας,

θὰ προκύψουν σημαντικὲς ὠφέλειες γιὰ ὁλόκληρο τὸ διδασκτικὸ ἔργο.

Ἡ σημερινὴ κατάσταση τῶν βοηθητικῶν βιβλίων δὲν εἶναι, γενικὰ, ἱκανοποιητικὴ. Παρέχουν αὐτούσια τὴν ὕλη τῶν διαφόρων διδασκομένων μαθημάτων, δίνουν ἐτοιμὰ κρίσεις καὶ σκόπιμα συμπεράσματα, ἀπεικονίζουν πενιχρὰ πολὺπλοκα γεγονότα καὶ ἀποβλέπουν στὴ μοναδικὴ ἐπανάληψη καὶ ἐμπέδωση τῶν γνώσεων. Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπὸς καὶ ὁ προορισμὸς τῶν βοηθητικῶν βιβλίων.—Τὰ ἄξια τοῦ προορισμοῦ τοὺς βοηθητικὰ βιβλία δίνουν νέες κατευθύνσεις ἱκανοποιητικῆς καὶ ἀνώτερης ἐργασίας τοῦ παιδιοῦ, συντελοῦν στὴν ἀπόκτηση πολλῶν χρήσιμων γνώσεων τοῦ καί, γενικὰ, βοηθοῦν στὴ φιλιαναγνωσία καὶ στὴ συγκριτικὴ ἐργασία, ποῦ πάντα εἶναι ἀποτέλεσμα ἐσωτερικῆς παρορμήσεως καὶ καρπὸς ψυχικῆς ἀνατάσεως. Τὰ βοηθητικὰ βιβλία τοῦ μέλλοντος, μὲ τὴν κατάλληλὴ ὕλη καὶ μορφή τους, πρέπει νὰ βοηθοῦν τὸ παιδί στὴ συγκέντρωση τοῦ καλοῦ μορφωτικοῦ ὕλικου καὶ στὴν ἐλεύθερη παραγωγικὴ πνευματικὴ ἐργασία, ποῦ θὰ γεννᾷ στὴν παιδικὴ ψυχὴ ὠραία, ὑψηλὰ καὶ ἀληθινὰ συναισθήματα.

Κάθε βιβλίο εἶναι, γενικὰ, μιὰ προοπτικὴ τοῦ φυσικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου, ποῦ κατευθύνει τὴν ἀντίληψη τοῦ νέου ἀνθρώπου καὶ τὴν ἀποκρυστάλλωση τῶν πνευματικῶν καὶ ψυχικῶν δημιουργημάτων του. Εἶναι ἡ συμπύκνωση τῆς γνώσεως καὶ τῆς σοφίας τῶν φωτεινῶν πνευμάτων ὅλων τῶν λαῶν καὶ ὅλων τῶν ἐποχῶν. Εἰδικώτερα, τὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα, μὲ τὸ ὠραῖο καὶ ἀληθινὸ περιεχόμενό του, εἶναι ἀπαραίτητη τροφή γιὰ τὸ παιδί γιὰ τὴν ἀπόκτηση ὀρθῶν γνώσεων καὶ τὴ δημιουργία ὠραίων συναισθημάτων. Οἱ ἠθικὲς καὶ λογικὲς ιδέες τοῦ εὐρίνουν καὶ δυναμώνουν τὰ παιδικὰ διαφέροντα, συντελοῦν στὴν ἀνάπτυξη καὶ καλλιέργεια τῶν γνωστικῶν δεξιοτήτων τῶν παιδιῶν καὶ ἀφυπνίζουν τὶς ἀπαραίτητες δημιουργικὰς δυνάμεις γιὰ ἔρευνα, παρατήρηση καὶ γνώση τοῦ ἠθικοῦ καὶ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Τὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα, ποὺ θὰ ὑποδείξη ὁ Δάσκαλος, γιὰ τὴν ἐλεύθερη πνευματικὴ ἀπασχόληση καὶ δημιουργία τοῦ παιδιοῦ, εἶναι μιὰ εὐχάριστη καὶ ἀποδοτικὴ ἀπασχόληση. Ἔτσι, παρέχεται ἡ εὐκαιρία γιὰ τὴν αὐτομόρφωση τῶν μαθητῶν καὶ τὴ μελέτη τῶν αὐθορμητῶν ἐκδηλώσεων τῆς παιδικῆς δραστηριότητος. Ἀναμφισβήτητα, τὸ σημερινὸ Σχολεῖο, παρὰ τίς ἐντατικές καὶ ὑπεράνθρωπες προσπάθειές του, ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ στὸ παῖδ' ὅλες τίς ἀπαραίτητες καὶ χρήσιμες γνώσεις γιὰ τὴ μελλοντικὴ κοινωνικὴ σταδιοδρομία του. Ὅσα κενὰ ἀπέμειναν ἀπ' τὴ σχολικὴ ἐργασία, μονάχα ἡ μετασχολικὴ μελέτη θὰ συμπληρώσῃ.

Κυκλοφοροῦν σήμερα, χάρις στὴν ἐπαινετὴ προσπάθεια σοβαρῶν Ἐκδοτικῶν Οἰκῶν, ὥραϊα καὶ ἀξιόλογα παιδικὰ βιβλία, μὲ πλούσια καὶ καλλιτεχνικὴ ἐμφάνιση, ἐκλεκτὰ παραμῦθια γιὰ μικρότερα παιδιὰ καὶ εἰκονογραφημένα βιβλία τῆς Παγκόσμιας Λογοτεχνίας, ποὺ ὑποτάσσουν καὶ ἑναρμονίζουν τίς ἐπιστημονικὲς γνώσεις στὸ γενικὸ μορφωτικὸ σκοπὸ τοῦ Σχολείου. Τὰ παιδικὰ περιοδικά: «Ζωὴ τοῦ παιδιοῦ», «Ἐρυθρὸς Σταυρὸς Νεότητος», «Βιβλιοθήκη Γονέων», «Χαρούμενα παιδιὰ» κ.ἄ. εἶναι εὐγενικὲς προσπάθειες, ποὺ θετικὰ καὶ σημαντικὰ, συμβάλλουν στὴ γενικὴ πρόοδο τοῦ παιδιοῦ.

Μά, παράλληλα, κυκλοφοροῦν, ἐλεύθερα καὶ ἀνεξέλεγκτα, παιδικὰ βιβλία, περιοδικὰ καὶ ἄλλα ἔντυπα κακῆς ποιότητος, πνιγηρὰ ἀναγνώσματα καὶ ἀληθινὰ ρυπαρογραφήματα, ἀψυχολόγητα ἑξαμβλώματα καὶ ἀπαίσιοι βρυκόλακες, ποὺ, ἀντὶ νὰ δυναμώσουν τὴν παιδικὴ ψυχὴ γιὰ ὥραϊες ἀνατάσεις, διασαλεύουν τὰ θεμέλια, ποὺ ἔθεσαν εὐτυχῆς κληρονομικὴ καταβολὴ καὶ προσεκτικὴ οἰκογενειακὴ καὶ σχολικὴ φροντίδα. Ἔτσι, βλέπομε σήμερα παιδιὰ νὰ διαβάσουν ἅπληστα βιβλία, ποὺ φθείρουν τὴν παιδικὴ ψυχὴ καὶ καταστρέφουν τὴν παιδικὴ ἀθωότητα, ποὺ ἀπευθύνονται στὰ κατώτερα ἔνστικτα καὶ εἶναι γεμάτα ἀπὸ ἀπρέπειες καὶ ἀ-

κοσμίες, ποὺ ἥρωοποιοῦν ἐγκληματικὲς μορφές καὶ περιγράφουν, μὲ τὴ γοητεία τῆς τέχνης τοῦ λόγου, ἑλεεινὲς σκέψεις καὶ ἄθλιες πράξεις.

Οἱ ζημιές εἶναι ἀνυπολόγιστες καὶ οἱ κίνδυνοι σοβαρώτατοι. Δικαιολογημένες εἶναι, συνεπῶς, οἱ κραυγές καὶ οἱ διαμαρτυρίες τῶν γονέων, τῶν παιδαγωγῶν, τῶν ἀληθινῶν συγγραφέων, τῶν διαφόρων Ὀργανωτικῶν Ὁργανώσεων καὶ τοῦ τύπου ἐναντίον τῆς ἀσυνείδητων ἐκμεταλλευτῶν τῆς παιδικῆς δίψας γιὰ μάθηση, τῶν δεκαρολόγων καὶ διαφθορῶν τῆς ἀγνῆς παιδικῆς ψυχῆς.

Τί πρέπει, λοιπόν, νὰ γίνῃ; Πῶς θ' ἀντιδράσουμε στὴν κρίσιμη καὶ ἐπικίνδυνη αὕτὴ κατάσταση; Εἶναι ἐρωτήματα, ποὺ φθάνουν πάντα στὰ χεῖλη τῶν Δασκάλων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ποὺ πονοῦν καὶ ζητοῦν τὴ βελτίωση.

Ἐκλεκτοὶ καὶ ἄριστοι παιδαγωγοὶ τοῦ τόπου μας ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ σπουδαιότατο τοῦτο θέμα. Ἀξιοπρόσεκτες εἶναι οἱ ἐπιστημονικὲς ἐργασίες τους, ποὺ κατέληξαν στίς παρακάτω συνοπτικὲς διαπιστώσεις:

α) Τὰ παιδιὰ ζητοῦν νὰ διαβάσουν περισσότερα ἔντυπα, γραμμένα σ' ὥραϊα δημοτικὴ γλῶσσα, γιατί δὲν ικανοποιοῦνται μόνο ἀπ' τὰ σχολικὰ βιβλία καὶ τὰ περιοδικά, ποὺ συνιστοῦν οἱ Δασκάλοι.

β) Τὰ παιδιὰ προτιμοῦν νὰ διαβάζουν ἥρωϊκά καὶ περιτετεωρῶδη βιβλία, ποὺ περιγράφουν τολμηρὲς καὶ γενναῖες πράξεις. Καὶ

γ) Τὰ εἰκονογραφημένα βιβλία τραβοῦν περισσότερο τὸ παιδικὸ διαφέρον.

Οἱ διαπιστώσεις αὐτὲς τῶν εἰδικῶν ἐρευνητῶν ὠδήγησαν σ' ὀρθὲς ὑποδείξεις καὶ χρήσιμα μέτρα. Τὸ 1959, μὲ τὸ ἴδιο θέμα, ἀσχολήθηκε τὸ Σὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας (ὑπ' ἀριθ. 149536) ἐγκ. 375) 17 - 12 - 59 Διαταγὴ Γενικῆς Δ)νσεως Γεν. Ἐκπ)σεως), χωρὶς, μέχρι σήμερα, δυστυχῶς, νὰ παρθῶν ἀνάλογα μέτρα γιὰ τὸν περιορισμὸ τοῦ κακοῦ.

Σ' ἐποχὴ ἐκπαιδευτικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, εἶναι ἀνάγκη ἡ Πολιτεία, μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἀρμοδιοτή-

των καὶ καθηκόντων της, νὰ πάρη, γιὰ τὴν περιστολὴ τοῦ κακοῦ, αὐστηρότατα προληπτικὰ μέτρα. Μιὰ ἀληθινὴ σταυροφορία πρέπει νὰ γίνη, ὥστε, ὀριστικά, ν' ἀποσυρθοῦν τ' ἄσεμνα καὶ ἀντιπαιδικὰ ἔντυπα, γιὰ τὸ καλὸ τῆς νεολαίας καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς. Γονεῖς καὶ Δασκάλοι ἔχουν ὑποχρέωση νὰ συγκρατήσουν, μὲ κάθε τρόπο, τὴν παιδικὴ ψυχὴ ἀπ' τὰ ἐπικίνδυνα καὶ ὀλέθρια ὀλισθήματά της. Ἐκλογὴ ἡθοπλαστικῶν ἀναγνώσμάτων ἀπ' τοὺς κορυφαίους συγγραφεῖς μας, σύσταση περιοδικῶν μὲ μορφωτικὸ καὶ ψυχαγωγικὸ περιεχόμενον, διάλυση μύθων καὶ εὐθυμῶν ἱστοριῶν, προέλεγχος κάθε βιβλίου, ποὺ προορίζεται γιὰ τὸ παιδί, ἀποτελοῦν τὶς βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ὥραίου καὶ ἀληθινοῦ παιδαγωγικοῦ σκοποῦ. Ἡ Μαθητικὴ Βιβλιοθήκη, μὲ τὰ κατάλληλα ἀναγνώσματα, καὶ τὸ Μαθητικὸ Ἀναγνωστήριον, μὲ τὴν ἄρτια ὁργάνωσίν του, θεραπεύουν τὴ σύγχρονη ἀπαίτηση τῆς ἐλεύθερης πνευματικῆς ἐνέργειας τοῦ παιδιοῦ γιὰ πρόσκτηση γνώσεων καὶ δεξιότητων καὶ καλλιεργοῦν ψυχολογικὰς, κοινωνικὰς καὶ παιδαγωγικὰς ἀρετὰς. Οἱ συγγραφεῖς μας καλοῦνται νὰ μελετήσουν, μ' αἰσιοδοξίαν καὶ εἰλικρίνεια, μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν τὰ παιδιά καὶ νὰ συγκινήσουν τὴν ψυχὴν τους, μιλώντας «μὲ τὰ χειροπιαστὰ τῆς ζωῆς, μὲ μορφὰς καὶ μ' ὁμορφιὰς, κατὰ τὸν ποιητὴν μας, ὥστε νὰ τοὺς δώσουν βιβλία ἄξια νὰ τὰ θαυμάσουν καὶ νὰ τ' ἀγαπήσουν ἀληθινά.

Εὐρύτατο εἶναι τὸ θέμα τῶν σχολικῶν βιβλίων. Ἡ προσπάθεια νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ σοβαρώτερα σημεῖα τοῦ φέρνει θετικὰ καὶ χρήσιμα συμπεράσματα γιὰ τὸ

ὁρθὸ ἀντίκρουσμα τοῦ προβλήματος, σ' ἐποχὴν πνευματικῆς σταυροφορίας. Οἱ Ἕλληνες Δασκάλοι, πνευματικοὶ ταγοὶ τοῦ ἔθνους, πονοῦν γιὰ τὴν Παιδείαν τῆς Πατρίδας τοῦ Κάλους καὶ τῆς αἰωνιότητος. Καλοῦνται στὴν πρώτη πάντα γραμμὴ γιὰ τὴ δημιουργίαν τῆς ὑψηλῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ ὑπέροχου Ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Ἀπ' τὴν ποιότητα τοῦ βιβλίου, ποὺ διαβάσει σήμερον τὸ Ἑλληνόπουλον, ἐξαρτᾶται ἡ ἡθικὴ ποιότης τοῦ αὐριανοῦ Ἑλλήνα πολίτη, τοῦ αὐριανοῦ στρατιώτη τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας.

Ἄν γιὰ τ' ἄλλα ἔθνη τὸ παιδικὸ ἀνάγνωσμα πρέπει ν' ἀποτελῇ ἀκοίμητη φροντίδα, τοῦτο, ἰδιαίτερα, ἰσχύει γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος. Θὰ συνεχισθῇ ἡ ἐνδοξη ἐθνικὴ πορεία μας, ὅταν τὸ παιδικὸ βιβλίον ἀντλή ἐμπνεύσεις ἀπ' τὶς δύο ἀνεξάντλητες πηγὰς: τῆς *Θρησκείας* καὶ τοῦ *ἔθνους*. ἔχομε ἀνάγκην ἀπὸ Ἑλλήνων, ποὺ νὰ πιστεύουν στὰ αἰώνια ἰδανικὰ τῆς Φυλῆς καὶ νὰ θυσιάζουν τὰ ἄτομά τους στὴν ὑπηρεσίαν τοῦ συνόλου. Ὁ πνευματικὸς κόσμος μας ἔχει τὴ δύναμιν καὶ τὴν ἰκανότητα νὰ θέσῃ τὸν αἰώνιον φάρον καὶ στὴν πιδὸ ἀπύθμενη ἄδυσο, γιὰ νὰ φωτίσῃ τὰ σκοτάδια καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν ἀσίγαστον ἀνθρώπινον πόθον τῆς δημιουργίας καὶ τῆς τελειότητος.

Ταιριάζουν ἐδῶ τὰ ὥραία λόγια τοῦ Fenelon μὲ τὰ ὁποῖα θέλω νὰ τελειώσω: «*Στὰ χέρια τῶν παιδιῶν μας πρέπει νὰ ἔρχονται βιβλία, ποὺ θὰ δίνουν στὴ μικρὴν καὶ ἀκριβὴν ψυχὴν τοὺς ὅ,τι θὰ εὐχώμεθα νὰ μείνῃ σ' αὐτὴ γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ τοὺς*».

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΚΑΙ Η ΖΩΗ

ΤΟΥ Κ. 'ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Α. ΓΙΩΤΑΚΟΥ

Διδασκάλου Α' Περιφ. Καρδίτσας

Όπως τὸ φυτὸ σπρώχνει τὶς ρίζες του πρὸς τὰ θρεπτικὰ μόρια τῆς γῆς, ἔτσι καὶ ἡ προσωπικότητα τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τῇ στιγμῇ ποὺ θὰ γεννηθῇ, ἐπιχειρεῖ νὰ δοκιμάσῃ τὸ κάθε τι ποὺ εἶναι ἐπιτήδειο νὰ τὸ πλουτίσῃ. Ἡ ἀπόδειξη ἡ πιὸ καταπληκτικὴ εἶναι ἡ ἐξάισια διανοητικὴ δραστηριότητα ποὺ ὑποθέτει τὴν ἀπόκτηση τῆς παιδικῆς γλώσσας. Πρὸς τὰ 5 ἢ 6 χρόνια τοῦ τοῦ παιδὶ ἔχει ἀντλήσει ὁλομόναχο, μέσα στὸν περίγυρό του, τὰ πιὸ οὐσιώδη τῆς Γραμματικῆς καὶ τοῦ λεξιλογίου, ποὺ τοῦ ἐπιτρέπουν τὸν ὀρθὸ χειρισμὸ τῆς γλώσσας. Μόνο τοῦ πραγματοποιεῖ ἐδῶ τὴ μὀρφωσὴ του, χωρὶς δασκάλους οὔτε βιβλία. Εἶναι ἓνα γεγονός πάνω στὸ ὁποῖο δὲν θὰ ἐπιμείνω με ποτὲ ἀρκετά. Μὲ ἓνα τρόπο γενικὸ ἄλλωστε τὸ παιδὶ κατέχει τὴ θαυμάσια ὁσφρηση ν' ἀπροσπᾶ μιὰ περίπλοκη πείρα, κάθε στοιχεῖο ἢ κάθε διδασκαλία σωστή, ποὺ εἶναι στὰ μέτρα του, χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου.

Οἱ δάσκαλοι ἔχουν ἄλλωστε πάντοτε ὑπ' ὄψιν τοὺς αὐτοὺς καὶ γι' αὐτὸ στὴν ἐργασία τοὺς ἀφήνουν ἀπλοχωριὰ στὴν ἐκλεκτικὴ δύναμη τῆς περιέργειας. Ἡ ζωὴ ὀφείλει νὰ ἔχῃ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν πιὸ πλατειά θέσῃ μέσα στὴν ἀγωγή, ἐτόνισαν οἱ μεγάλοι παιδαγωγοί: Φένελον, Ρουσσώ, Πεσταλότσι κ.λ.π. Οἱ σκαπανεῖς τῆς Ν. Ἀγωγῆς ὅλοι συμφωνοῦν καὶ ἀπαιτοῦν τὴν ἔνωση τοῦ σχολείου μετὰ τὴ ζωὴ.

Ἀλλὰ πῶς θὰ πραγματοποιήσωμε πρακτικὰ τὴν εἰσοδο τῆς ζωῆς στὸ σχολεῖο; Δὲν μπορούμε παρὰ νὰ τὴ σκιαγραφήσωμε ἐδῶ. Ὑπάρχουν πρῶτα - πρῶτα τὰ προσφερόμενα μέσα τῆς ζωῆς τῶν σύγχρονων ἐφευρέσεων: Ἀεροπλάνα, αὐτοκίνητα, πρακτικὲς ἐφαρμογὲς τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, κινηματογράφος, φωτογραφίες, μηχανήματα ποὺ ὁμιλοῦν καὶ ἄλλα ὁπτικοακουστικὰ μέσα διδασκαλίας, βιομηχανικὰ προϊόντα, καθημερινὲς ἀνακα-

λύψεις τῆς ἐπιστήμης κ.λ.π. Μπορεῖ ἀκόμη νὰ μελετήσουν πολλὰ προβλήματα: Φυσικὰ, χημικὰ, μηχανικὰ, ἀκόμη καὶ ἱστορικὰ καὶ γεωγραφικὰ. Ἐπὶ πλέον, μερικὰ μέσα σ' αὐτὰ εἶναι χρησιμοποισιμα πρακτικῶς καὶ εἶναι τόσο εὐκόλο νὰ γίνουν διαρκὴ κέντρα διαφέροντος, ποὺ ἀναζωπυροῦνται μετὰ τὶς ἐπισκέψεις στὰ μουσεῖα, ἐκδρομὲς μετὰ διδακτικὸ περιεχόμενο (ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ εἶναι προπαρασκευασμένες). Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ γεωγραφικοῦ περιβάλλοντος προσφέρει ἀτελείωτες δυνατότητες. Ὡς ποῦ με τέλος τὰ προσφερόμενα μέσα (μετὰ κάποια ἐπιφύλαξη) μετὰ τὴν ἀνάγνωσι καὶ τὸ συνετὸ σχολίασμα τῶν ἐφημερίδων καὶ μερικῶν ἐπιθεωρήσεων.

Τὸ περιβάλλον θέβαια μέσα στὸ ὁποῖο ἐκπαιδεύομε τὸ μαθητὴ δὲν θὰ εἶναι πάντοτε ἀρκετὰ πλούσιο. Διότι πάνω σὲ 100 λεπτομερεῖς ἀπαριθμήσεις ἀντικειμένων, 10 μόνον ἐνδιαφέρουν αὐτὸν ἐδῶ τὸν μαθητὴ, 10 ἄλλον ἐκεῖ καὶ καμμιά ἴσως ἓναν τρίτο. Τὰ παιδιὰ στὸ, σχολεῖο δὲν εἶναι ὅπως τὰ φυτὰ τοῦ ἴδιου εἴδους ποὺ μέσα στὴ θραγιά ποὺ εἶναι φυτεμένα ἀπορροφοῦν ὅλα τὴν ἴδια τροφή. Οἱ διαφορὲς περιέργειες δὲν ἔχουν παρὰ ἓνα ἐξαιρετικὰ κοινὸ ἀντικείμενο παρατήρησης. Πολὺ γρήγορα, καθέννας μαθητῆς ἐπαναρχίζει νὰ παίρνῃ μετὰ τὸν τρόπο του καὶ γιὰ δικὸ του λογαριασμὸ. Ὁ νόμος τοῦ «στιγμαίου ἐνδιαφέροντος» τοῦ Κλαπαρέντ, θέτει τὸ θάρος πάνω στὸ μυστηριώδη καὶ ἀπρόβλεπτο χαρακτῆρα τοῦ διαχωρισμοῦ τῆς παιδικῆς περιέργειας. Πρέπει λοιπὸν νὰ πολλαπλασιάσωμε ἐκεῖνες τὶς δυνατότητες ποὺ τροφοδοτοῦν στὰ παιδιὰ τὴν περιέργεια, ἄλλοιῶς κάθε ἴχνος περιέργειας θὰ μαραινθῇ, θ' ἀποξηρανθῇ καὶ θὰ ἐξαφανισθῇ, καὶ φυσικὰ τὰ ἀποτέλεσματα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἐργασία θὰ εἶναι πενιχρά, ἀφοῦ θὰ προέρχωνται ἀπὸ ἓνα στεῖρο καὶ ἄγονο παιδαγωγικὸ περιβάλλον, ὅταν κάθε διδα-

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΡΘΟΥ ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΥ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Υπό τοῦ κ. ΠΑΥΛΟΥ Ι. ΣΧΟΙΝΑ
Διδασκάλου Ἀγίας - Λαρίσης μετ' ὅτος εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

I. Αὐτοέλεγχος

Θαυμασιώτατον καὶ μεγίστης ἀξίας μέσον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου. Δι' αὐτοῦ καθίσταται ἱκανὸν τὸ ἄτομον νὰ ἐπιτυχάνῃ τὴν ἰσορροπίαν καὶ τὸν εὐθυγραμμισμὸν εἰς τὴν ζωὴν του. Ὁ αὐτοέλεγχος εἶναι τὸ μέσον ἐκεῖνο, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ προσωπικότης ἐλέγχει ἑαυτήν, ἔαν καὶ κατὰ πόσον τηρεῖται βαδίζουσα τὴν προκαθορισμένην γραμμὴν καὶ πραγματοποιῇ τεθέντας σκοποὺς καὶ ἐπιδιώξεις.

Διὰ τοῦ αὐτοελέγχου ἐπιτυγχάνομεν μίαν θεώρησιν τῶν ἐπὶ μέρους ἐνεργειῶν τῆς ζωῆς μας ἐν σχέσει πρὸς τὰς γενικὰς, ἀλλὰ καὶ βασικὰς γραμμὰς τῆς προσωπικότητός μας. Τὸ μέσον τοῦτο δὲν εἶναι τὸ διακοσμητικόν, ἀλλὰ ἐν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ διδασκάλου, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητός του. Δι'

αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον δεόν νὰ χρησιμοποιῇται πάντα ἀλλὰ μὲ μέθοδον καὶ σύστημα. Διὰ τοῦ αὐτοελέγχου ὁδηγούμεθα οἰκιοθελῶς πρὸς τὰ ἔσω καὶ διὰ τῆς φωτισμένης μας συνειδήσεως θεωροῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας γενικῶς καὶ μερικῶς, μὲ βάσιν σαφῶς προκαθορισμένον σκοπὸν. Ὁ αὐτοέλεγχος εἶναι ἐνέργεια δημιουργικὴ καὶ δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ συγκέντρωσιν ὅλων τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν ἐπιβάλλεται ὑπ' οὐδενός, ἀλλ' ἀσκεῖται προσωπικῶς καὶ κατ' ἰδίαν. Διὰ μεθοδικοῦ καὶ ἰδία βουλήσει διεξαγομένου αὐτοελέγχου ὁδηγούμεθα εἰς τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητός μας.

II. Πρὸς ἓναν ἐπιτυχῆ αὐτοέλεγχον

Ἔργον μέγα προσφέρει ὁ αὐτοέλεγχος εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλὰ δι' ἓναν ἐπιτυχῆ αὐτοέλεγχον ἀπαιτοῦνται προϋποθέσεις τινὲς ὥστε νὰ ἔχωμεν τὸ προσδοκόμενον ἀποτέλεσμα.

κτικὴ μας ἐνέργεια καὶ κάθε γνώση θὰ βρίσκεται σὲ διάστασιν μὲ τὴν σύγχρονη καὶ σφύζουσα ζωὴ.

Ἡ περίεργη ὄρεξις τοῦ παιδιοῦ ἀπαιτεῖ μίαν τροφὴν πολὺ ποικίλην, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὴν ἀφομοιώσῃ. Τὸ πλῆθος τῶν προσφερομένων γνώσεων εἶναι μίαν εὐεργεσίαν, ἀλλὰ ἐπιβαλλόμενες ἐκ τῶν ἄνω στοὺς μαθητὴ γνώσεις μὲ θία καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν κανένα διαφέρον εἶναι μίαν μάλιστα.

Ὁ στόχος εἶναι ἡ μόρφωσις, ὅχι ὁ ὑπερκορεσμὸς (τὸ παραφόρτωμα τοῦ νοῦ). Θὰ διατηρήσωμε λοιπὸν μόνον αὐτὸ πού τὸ παιδί δὲν μπορεῖ ἀπόλυτα ν' ἀγνοήσῃ χωρὶς κατάπτωση πνευματικὴ καὶ θὰ ἀποβάλωμε αὐτὸ πού δὲν εἶναι χρήσιμο. Ἐπ' αὐτοῦ ἄς ἔχωμε ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὸ τοῦ Δημοκρίτου:

«Πολυνοῖην, οὐ πολυμαθίην ἀσκεῖν, πολλοὶ πολυμαθεὲς νοῦν οὐκ ἔχουσι».

Ἐν πρώτοις δέον τὸ ἄτομον νὰ ἔχη σαφεῖς ἐπιδιωκομένους σκοποὺς εἰς τὴν προσωπικὴν του ζωὴν. Σκοποὺς καὶ κατευθύνσεις τοὺς ὁποίους οἰκειοθελῶς υἱοθέτησεν καὶ ἡσπάσθη καὶ τοὺς ὁποίους ἐλευθέρως καὶ ἐνσυνειδήτως πραγματοποιεῖ. Τοῦτο ἐνέχει μεγίστην σημασίαν, καθ' ὅσον, ὁ βίος του παρουσιάζει σαφὴ ἐνότητα, παρέχει δὲ εἰς τὸ ὑποκείμενον τὴν δύναμιν νὰ τηρῇται ἀπαρεγκλήτως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἢ ὁποία ἄγει εἰς τὴν πραγματοποίησίν των. Ὁμοίως ἀπαιτεῖται ἐσωτερικὴ δύναμις ὅπως μὴ ἐξαντλεῖται ὅλη ἡ ζωτικότης κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ αὐτοελέγχου μόνον, ἀλλ' ὅπως ἐξ ἴσου καταβάλλεται δημιουργικὴ προσπάθεια καὶ εἰς τὸν μετὰ τὸν αὐτοελέγχον χρόνον. Καθ' ὅσον αὐτοελέγχος ἄνευ πραγματοποίησης τῶν ἐξ αὐτοῦ πορισμάτων εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ. Καὶ τελευταῖον τὸν αὐτοελέγχον ἐνεργοῦμεν μεθοδικῶς καὶ εἰς κατάλληλον χώρον καὶ χρόνον. Τοῦτο ἐνέχει μεγίστην σπουδαιότητα διότι ἄλλως εἶναι δυνατόν τὸ πολυτιμώτατον τοῦτο μέσον νὰ χάσῃ τὴν δημιουργικὴν του δύναμιν, νὰ ἀμβλυνθῇ καὶ νὰ καταλήξῃ εἰς μίαν ἀπλὴν καὶ παθητικὴν ἐνέργειαν.

III. Ἐμπόδια ἐνὸς ἀληθοῦς αὐτοελέγχου

Εἰς τὴν προσωπικὴν προσπάθειαν ἐνὸς ἀληθοῦς αὐτοελέγχου πλεῖστα ὅσα ἐμπόδια παρουσιάζονται ὑποκειμενικά καὶ ἀντικειμενικά. Σπουδαιότατον ρόλον παίζει ἡ θετικὴ ἐσωτερικὴ διάθεσις τοῦ ὑποκειμένου. Δι' αὐτῆς τὸ ὑποκείμενον ἐλευθέρως καὶ αὐθορμήτως λαμβάνει θετικὴν θέσιν ἐναντι τοῦ μέλλοντος νὰ λάβῃ χώραν αὐτοελέγχου. Καὶ τοῦτο διότι γνωρίζει τὴν σημασίαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἀναγκαῖον τῆς υπάρξεώς του εἰς τὴν ἐσωτερικὴν συγκρότησιν. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἔλλειψις θετικῆς ἐσωτερικῆς διαθέσεως ἀποτελεῖ ἐμπόδιον δι' ἕναν ἀληθῆ αὐτοελέγχον. Ὁμοίως ἡ ἔλλειψις ἰσχυρᾶς βουλήσεως. Διότι, πιθανόν, διὰ τοῦ αὐτοελέγχου νὰ προδῶμεν εἰς μίαν ὀρθὴν ἀνατομίαν τῆς προσωπικῆς μας ζωῆς. Ἐὰν ὁμοῦς στερούμεθα ἰσχυρᾶς βουλήσεως, διὰ

τῆς ὁποίας θὰ πραγματοποιῶμεν πιστῶς τὰς κατὰ τὸν αὐτοελέγχον ληφθείσας ἀποφάσεις, τότε εἰς οὐδὲν, θετικῶς, ὀφελούμεθα μᾶλλον δὲ ὑποκείμεθα εἰς ψυχικὴν φθοράν. Φθοράν διότι ἐξαντλοῦμεν τὴν ψυχικὴν μας ζωὴν εἰς ἕναν ἄχαρον καὶ μὴ δημιουργικὸν συναισθηματισμόν.

Ἐμπόδιον ἀποτελεῖ καὶ δέον σοβαρῶς νὰ τὸ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ἡ πιθανὴ ἀτονία τοῦ αὐτοελέγχου λόγῳ τῆς ἐπαναλήψεώς του. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον διὰ τῆς ἰσχυρᾶς βουλήσεως θὰ πραγματοποιῶμεν ὅπωςδῆποτε τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις καὶ μεθ' ἑκάστον αὐτοελέγχον θὰ ἀποβαίνωμεν ἀρτιώτερον. Τοῦτο ἐνέχει μεγίστην σημασίαν διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον αὐξάνεται ἡ ἰσχὺς τοῦ αὐτοελέγχου ὥς καὶ ἡ ἀξία τοῦ ἐντός μας. Ἄλλως εἰς μάτην θὰ ἐπαναλαμβάνωμεν αὐτὸν διότι οὗτος πλέον θὰ ἔχη χάσει τὴν ἀναγεννητικὴν του δύναμιν.

Σημαντικὸν ἐπίσης ἐμπόδιον δι' ἕναν ἀληθῆ αὐτοελέγχον ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἐκ τοῦ περιβάλλοντος προερχομένη ἐπίδρασις. Ἡ ἀλλαγὴ, εἴτε θετικὴ εἶναι αὐτὴ, εἴτε ἀρνητικὴ, προκαλεῖ ἐντύπωσιν εἰς τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον. Αὐτοελέγχος δὲ ἄνευ ἐσωτερικῆς ἐπὶ τὰ βελτίῳ ἀλλαγῆς δὲν νοεῖται. Συνεπῶς δέον ν' ἀναμένηται σχετικὴ ἀντίδρασις ἐκ τοῦ περιβάλλοντος τὴν ὁποίαν ὁμοῦς πρέπει νὰ ἔχη τὴν δύναμιν τὸ ὑποκείμενον νὰ ἐρμηνεύῃ ὀρθῶς καὶ νὰ λαμβάνῃ τὴν ἐνδεδειγμένην ἐσωτερικὴν θέσιν ἐναντι αὐτῆς. Ἄλλως θὰ ἀποτελέσῃ μεγάλον ἐμπόδιον εἰς τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ αὐτοελέγχου. Καὶ τελευταίως, μέγιστον ἐμπόδιον αὐτοελέγχου εἶναι ἡ ἄγνοια ὑπὸ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ πρὸς τὶ τοῦ ἀγωνίζεται καὶ ποίαν σημασίαν ἔχει ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς προσωπικότητός του. Εἶναι ἐντοπισμένη ἡ σημασία ἐνὸς τοιούτου ἀγῶνος καὶ μιᾶς τοιαύτης τεραστίας ἐσωτερικῆς προσπάθειας ἣ ἔχει ὑπερχρονικὴν καὶ ὑπεροπτικὴν σημασίαν. Ἡ τοιαύτη γνώσις δὲν θὰ φωτίζῃ μόνον τὴν ὅλην προσπάθειαν, ἀλλὰ θὰ παρέχῃ σαφὴ καὶ συγκεκριμένην κατεύθυνσιν θὰ φωτίζῃ τὴν συνείδησιν καὶ θὰ ἰσχυροποιῇ τὴν βού-

λυσιν. Καὶ τοῦτο ἐνέχει μεγίστην σημασίαν δι' ἓναν ἀληθῆ αὐτοέλεγχον.

IV. Τὸ ἔργον τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ καὶ ὁ αὐτοέλεγχος

Ὁ αὐτοέλεγχος ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ τὸν διδάσκαλον. Καὶ τοῦτο λόγῳ τοῦ ἔργου τῆς ἀγωγῆς, τὸ ὁποῖον ἀσχετῆ. Διότι πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κατευθύνῃ τὰς ἐνσυνειδήτους ἐπιδράσεις του ἐπὶ τῶν τροφίμων του ἂν δὲν χρησιμοποιοῖ καὶ μάλιστα ἐπαρκῶς τὸν αὐτοέλεγχον; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὀλοκληρῶνται εἰς τὴν προσωπικὴν του ζωὴν, ἂν δὲν θέτῃ τὸ μέσον τοῦτο εἰς τὴν διάθεσίν του; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβαίνει ἐπαρκῆς εἰς τὴν οἰκογενειακὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν του ζωὴν, ἂν δὲν μετέρχεται τοῦ πολυτιμοτάτου τούτου μέσου τοῦ αὐτοελέγχου; Ἀριστον μέσον ὁ αὐτοέλεγχος εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ἀτομικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν τῷ παιδαγωγικῷ ἔργῳ, τὸ ὁποῖον ἀσχετῆ, ζωῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ.

Α' Αὐτοέλεγχος τῆς ἀτομικῆς του ζωῆς

Ἐλέγχει τὴν προσωπικὴν του μυστικὴν ζωὴν.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν κατὰ πόσον σταθερῶς καὶ ἀνενδότως ἄγεται πραγματοποιῶν τὰς ἐκ τῆς προσωπικότητος ἀπορρεούσας ὑποχρεώσεις.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν κατὰ πόσον ἀποβαίνει ἐπαρκῆς εἰς τὰς οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ συζύγου ἢ τῆς συζύγου καὶ τοῦ γονέως.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν κατὰ πόσον ἀποβαίνει ἐπαρκῆς πολίτης καὶ δημιουργικὸν μέλος τῆς κοινότητός του

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν σχετικὸν ἐρωτηματολόγιον αὐτοελέγχου τῆς ἀτομικῆς ζωῆς τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ.

1. Ἐχῶ σαφῆ καὶ συγκεκριμένην ὑγιᾶ κοσμοθεωρίαν τὴν ὁποίαν ἀκολουθῶ, τὴν ἐξέλεξα ἐλευθέρως κατόπιν σπουδῆς καὶ ἐνδελεχοῦς μελέτης ἢ παρεσύρθη εἰς αὐτὴν ὑπὸ τινος;

2. Ἡ ὅλη μου δρᾶσις καὶ ζωὴ εἶναι ἀπόρροια τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κοσμοθεωρίας ἢ παρουσιάζομαι ὡς διεσπα-

σμένον ἄτομον, ἄνευ ἐνότητος καὶ ἀκολουθίας;

3. Προέβην εἰς τὴν διαλεύκανσιν τῆς διαφορᾶς, ἢ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ διανοητικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς;

4. Μερμινῶ διὰ τὴν διανοητικὴν μου ζωὴν;

5. Ποία εἶναι ἡ γνώμη μου διὰ τὴν ἀτομικὴν μου εὐφυΐαν καὶ ἱκανότητα, καὶ μὲ ποῖα μέσα καὶ μεθόδους καλλιεργῶ καὶ ἀναπτύσσω αὐτήν;

6. Διατηρῶ καὶ τὴν κρίσιν εἰς τὰς διαφοροὺς φάσεις τῆς ζωῆς μου;

7. Διαθέτω προβλεπτικότητα εἰς τὰς ἐνεργείας μου;

8. Πῶς ἀντιμετωπίζω τὰς δυσκολίας τῆς ζωῆς μου;

9. Μελετῶ ἐπαρκῶς καὶ μεθοδικῶς;

10. Βραδύνω διὰ νὰ λάβω μίαν ἀπόφασιν;

11. Ἀρέσκομαι νὰ δέχομαι ἐτοίμους λύσεις ἢ ὄχι;

12. Πῶς φέρομαι ἀπέναντι τῶν ἀνθρώπων μὲ διαφορετικὰς ἀπόψεις;

13. Ἀπορροφῶμαι ἀπὸ τὰς λεπτομερείας τῆς ζωῆς ἢ ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς τοὺς γενικοὺς σκοποὺς μου;

14. Ἐπικοινωνῶ εὐχαρίστως μὲ τοὺς ἀνθρώπους;

15. Εἰς ποῖον ψυχολογικὸν τύπον ἀνήκω, εἰς τὸν ἐνδοστρεφῆ ἢ τὸν ἐξωστρεφῆ;

16. Πιστεύω εἰς ἓν ὑπέρτατον ὄν;

17. Ἐχῶ μίαν συγκροτημένην καὶ συνεπῆ φιλοσοφίαν περὶ ζωῆς παρούσης καὶ μελλούσης;

18. Θυσιάζω προσωπικὰς μου ἀνέσεις καὶ τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῶν ἀνθρώπων χάριν τῶν ἰδεολογικῶν μου κατευθύνσεων καὶ ἰδανικῶν;

19. Εἶμαι αὐστηρὸς κριτὴς τοῦ ἑαυτοῦ μου καὶ ἐπιεικὴς τῶν ἄλλων;

20. Λαμβάνω θετικὴν θέσιν ἔναντι τοῦ παιδαγωγικοῦ ἔργου ποὺ ἀσχετῶ ἢ θεωρῶ αὐτὸ ὡς βιοπάλην;

21. Ἡ ὅλη μου προσπάθεια εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς εἶναι δημιουργικὴ;

22. Λαμβάνω τὸ καλὸν ὅπου ὑπάρχει

διὰ τὴν προσωπικὴν μου ζωὴν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν;

23. Προσαρμόζομαι εὐκόλως εἰς τὰς μετὰ τῶν ἄλλων σχέσεις χωρὶς ἀπώλειαν τῆς πρωτοτυπίας τῆς προσωπικότητός μου;

24. Χρησιμοποιοῦ τὴν περισυλλογὴν τακτικῶς καὶ μεθοδικῶς;

25. Θυσιάζω διαφόρους ἐγωϊστικὰς τάσεις πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ γενικοῦ καλοῦ;

26. Ἐχω εὐδιαθεσίαν καὶ αἰσιοδοξίαν διὰ τὸ μέλλον μου;

27. Ὁ ἐπαγγελματικὸς καὶ ἰδιωτικὸς μου βίος παρουσιάζει ἐνότητα καὶ ἀκολουθίαν ἢ παρουσιάζομαι διεσπαρμένος;

28. Μήπως κατέχομαι ἀπὸ αἰσθημα μειονεκτικότητος ἐκ διαφόρων λόγων προερχόμενα καὶ πῶς ἀντιμετωπίζω αὐτά;

29. Μήπως μὲ κατέχει αἰσθημα ἀγωνίας γιὰ τὴν ἐν γένει ἔκδασιν τῆς ζωῆς καὶ πῶς ἀντιμετωπίζω αὐτό;

30. Προσπαθῶ νὰ δημιουργῶ ἀτμόσφαιραν χαρᾶς καὶ ὅταν εἶμαι λυπημένος;

31. Μεριμνῶ διὰ τὴν προσωπικὴν μου ψυχαγωγίαν; Φροντίζω νὰ ἔχω ὀρθὰς σχετικῶς ἀντιλήψεις;

32. Προσπαθῶ νὰ ζῶ τὰς διαφόρους ἀξίας ἀξιολογικῶς;

33. Φροντίζω διὰ τὴν πνευματικὴν μου τροφοδοσίαν;

34. Προσεύχομαι τακτικά, τυπικῶς ἢ αὐθορμήτως;

35. Γνωρίζω ποία σχέσις ὑπάρχει μετὰ τὸ σῶμα ψυχῆς καὶ πνεύματος;

36. Μεριμνῶ διὰ τὴν ἐν γένει σωματικὴν μου ὑγείαν;

37. Εἶμαι ἐπαρκὴς εἰς τὰς οἰκογενειακάς μου ὑποχρεώσεις;

38. Φέρομαι ἐξυπηρετικὸς καὶ εὐγενὴς εἰς τὴν οἰκογένειάν μου;

39. Εἶμαι ἄνθρωπος κοινωνικὸς;

40. Ἐχω σχετικὸν χιούμορ εἰς τὴν ζωὴν μου ἢ εἶμαι κοφτὸς καὶ μονοκόμματος;

41. Κατέχω τὴν τέχνην τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐπαρκῶς;

42. Ἐνδιαφέρομαι διὰ τὸ κοινὸν ὄφελος ἢ ὄχι;

43. Προκειμένου νὰ κάμω τὸ καθήκον μου καὶ συναντήσω ἀντίδρασιν σταματῶ ἢ ὄχι;

44. Ποία μέσα μετέρχομαι διὰ τὴν προσωπικὴν μου ἀνοδὸν;

45. Χαίρομαι ἢ φθονῶ τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς συναδέλφου μου;

46. Γνωρίζω ἐπαρκῶς ὅτι τὸ καλύτερον ὅπλον εἰς τὴν ζωὴν εἶναι ὁ καλὸς χαρακτήρ;

47. Μετέχω ἐνεργῶς εἰς διαφόρους κοινωνικὰς ἐκδηλώσεις καὶ ὀργανώσεις;

48. Εἶμαι δημοφιλὴς, ἐὰν ὄχι διατί;

49. Διατηρῶ μίαν δημιουργικὴν ἀποστασιν εἰς τὸ κοινωνικόν μου περιβάλλον;

50. Ἡ δυστυχία τῶν ἄλλων προκαλεῖ τὴν συμπάθειάν μου;

Β' Αὐτοέλεγχος τῆς ἐν τῷ ἔργῳ ζωῆς του

Ἐλέγχει τὸν ἑαυτὸν του κατὰ πόσον ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ὑπηρεσιακῆς του ζωῆς ἔχει σαφῶς συνειδητὸν τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν διὰ τὴν κατοχὴν τῆς σχολικῆς ὕλης καὶ τὴν μερικὴν θέσιν αὐτῆς ἐναντι τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν διὰ τὰ χρησιμοποιούμενα μέσα καὶ μεθόδους τὰ ὅποια διέρεται διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν κατὰ πόσον οὐσιαστικῶς ἀπασχολεῖται μὲ τὴν ψυχολογικὴν καὶ πνευματικὴν κατάστασιν τῶν μαθητῶν του.

Ἐλέγχει ἑαυτὸν διὰ τὰς σχέσεις του πρὸς τοὺς συναδέλφους καὶ τὴν προϊσταμένην ἀρχήν.

Ἐν συνεχείᾳ παραθέτομεν σχετικὸν ἐρωτηματολόγιον αὐτοελέγχου τῆς ἐν τῷ ἔργῳ ζωῆς τοῦ διδασκάλου.

1. Ἐχω ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς παιδαγωγικῆς μου δραστηριότητος σαφῆ καὶ εὐκρινῶς καθωρισμένον τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς, εἰς τὴν συνείδησίν μου;

2. Προσωπικῶς ἐδέχθην τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν μιᾶς τοιαύτης ἀγωγῆς, ὥστε ἐπαρκῶς νὰ διαπαιδαγωγῶ;

3. Γνωρίζω μέχρι ποίου βαθμοῦ πρα-

γματοποιείται ἡ ἐπίτευξις ἑνὸς τοιούτου σκοποῦ εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπου ἀσκῶ τὴν ἀγωγὴν;

4. Κατέχω ἐπαρκῶς τὴν σχολικὴν ὕλην καὶ ἀπὸ ἐπιστημονικῶς ἐξακριβωμένα συγγράμματα ἢ ὄχι;

5. Γνωρίζω τὴν συμβολὴν ἑνὸς ἐκαστοῦ μαθήματος εἰς τὸν σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς τοῦ παιδιοῦ;

6. Γνωρίζω ἐὰν ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς σχολικῆς ὕλης ἢ καὶ δι' ἄλλων μέσων;

7. Χρησιμοποιοῦ ὀρθὰς μεθόδους διδασκαλίας καὶ ἐπιστημονικῶς ἀκριβεῖς ἢ ὄχι; (Γνωρίζω νὰ ἐλέγχω τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς διδασκαλίας;)

8. Γνωρίζω νὰ αἰτιολογῶ παιδαγωγικῶς καὶ ψυχολογικῶς τὰς χρησιμοποιούμενας μεθόδους διδασκαλίας;

9. Χρησιμοποιοῦ ἐπαρκῶς τὰ ἐνδεικνύμενα ἐποπτικά μέσα ἢ ὄχι καὶ διατί;

10. Γνωρίζω τὴν μεγίστην σημασίαν αὐτῶν;

11. Δημιουργῶ ἐπαρκῇ σχολικὴν ζωὴν;

12. Ἦνόησα τὴν βαθυτέραν σημασίαν καὶ ἀξίαν μιᾶς προσηρμοσμένης εἰς τὸ σχολεῖον μου αὐτοδιοικουμένης κοινότητος;

13. Ἦσυχολήθην ἰδιαιτέρω σμὲ τὴν θεωρητικὴν μου κατάρτισιν σχετικῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ μὲ τὴν προσωπικὴν ἐφαρμογὴν τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν μαθητῶν;

14. Χρησιμοποιοῦ ἐπαρκῶς τοὺς περιπάτους διὰ ψυχαγωγικὸν καὶ παιδαγωγικὸν σκοπὸν;

15. Γνωρίζω νὰ προετοιμάζω τοιαύτας ἐξόδους ἢ νομίζω ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται προετοιμασία;

16. Ψυχαγωγῶ τοὺς μαθητὰς ὑπὸ τὴν ὀρθὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως χωρὶς νὰ τοὺς καταπονῶ καὶ νὰ παρεμβάλλω ἐμπόδια εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ προγράμματος;

17. Συνεργάζομαι μὲ τοὺς γονεῖς ἢ ὄχι;

18. Κατέχω τὴν σημασίαν μιᾶς τοιαύτης συνεργασίας, τὴν ἀξίαν ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικὴν;

19. Προσπαθῶ ν' αὐξήσω τὰς γνώσεις των, συστηματικῶς καὶ προσγειωμένα εἰς

τὴν πραγματικότητα, σχετικῶς μὲ τὰ ζητήματα τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν των;

20. Φροντίζω διὰ τὴν ψυχολογικὴν κατὰστασιν τῶν μαθητῶν μου;

21. Πῶς ἀντιμετωπίζω μίαν μειονεξίαν ἑνὸς μαθητοῦ; Πῶς μίαν συνήθειαν ψεύδους, ὀκνηρίας, κλοπῆς κ.λ.π.;

22. Μερικῶς διὰ τὴν πνευματικὴν κατὰστασιν τῶν μαθητῶν μου, καὶ κατὰ ποῖον συγκεκριμένον τρόπον;

23. Γνωρίζω ὅτι ἡ πνευματικότης των, ἐθαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου τοιαύτην;

24. Δεικνύω ἀληθῆ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐν γένει ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν ἢ ἐνεργῶ ἐπιφανειακῶς;

25. Ποία ἡ συμπεριφορὰ μου ἀπέναντι τῶν συναδέλφων μου τοῦ σχολείου εἰς τὸ ὁποῖον ὑπηρετῶ;

26. Εἶμαι εὐγενής, εὐθύς, εἰλικρινής, ἠθικῶς ἀπέναντί των;

27. Γνωρίζω νὰ συνεργάζωμαι μαζί των;

28. Γνωρίζω νὰ θυσιάζω προσωπικὰς μου ἐγωϊστικὰς διαθέσεις πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ σχολείου μου;

29. Γνωρίζω νὰ ὑποβάλλω τὰς ἀντιθέτους μου ἀπόψεις κοσμίως καὶ διακριτικῶς;

30. Ἀπονέμω τὴν δέουσαν ὑπόληψιν καὶ ἐκτίμησιν εἰς τὸν Διευθυντὴν τοῦ σχολείου μου;

31. Γνωρίζω ποίας εὐθύνας καὶ δικαιώματα ἔχω ἐναντι τῆς προϊσταμένης μου ἀρχῆς;

32. Γνωρίζω νὰ διατηρῶ τοὺς ἐπιβαλλομένους τύπους ἀπέναντι τοῦ προϊσταμένου μου;

Τόσον εἰς τὸ ἐρωτηματολόγιον αὐτοελέγχου τῆς ἀτομικῆς ζωῆς τοῦ διδασκάλου, ὅσον καὶ εἰς τὸ τῆς ὑπηρεσιακῆς του τοιαύτης, δύνανται νὰ προστεθοῦν καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐρωτήματα. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δι' αὐτῶν καλύπτομεν ἓνα σοβαρὸν μέρος τῆς ὅλης προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου.

Π. Ι. ΣΧΟΙΝΑΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΙΤΣΑΡΑ: 'Η πραγματικότητα εἰς τὴν Παιδαγωγικὴν 'Επιστήμην, 'Αθήναι 1965 (σελ. 304).

'Ο Παιδαγωγὸς πρέπει νὰ συρρικνωθῇ ἀλλὰ πρέπει νὰ παραμείνῃ στὴν ἀποστολὴ του τὴν ἱερή, ἑνας μαχητὴς καὶ ἑνας ἐρευνητὴς συγχρόνως.

Σούρλας

Τὰς δυὸ ὡς ἄνω ἀπόψεις τῆς ἀποστολῆς ἐνὸς Παιδαγωγοῦ πραγματικά ἐκπληροῖ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ δυνατοῦ, ὁ ἀγαπητὸς καὶ ἐξαίρετος συνάδελφος Κίτσαρᾶς, τοῦ ὁποῦν εἶναι γνωστὴ εἰς τὸν ἐκπαιδευτικὸν κόσμον τῆς Πατρίδος μας ἡ γόνιμος συγγραφικὴ συμβολὴ του εἰς τὰ προβλήματα τῆς Παιδείας.

Διὰ τῆς ὡς ἄνω ὁμῶς συγγραφῆς του κατεβλήθη ἐν πρώτοις προσπάθεια ὅπως συνειδητοποιήσῃ τὴν μεταξὺ 'Αγωγῆς καὶ Μορφώσεως ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν, διὰ νὰ προβάλῃ εἰς τὸ δάθος τὴν ἔννοιαν τῆς Παιδείας καὶ τῆς παιδαγωγικῆς πραγματικότητος.

Ἄς ἀκούσῃμε σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ὡς ἄνω συγγραφῆς του.

«'Αγωγή καὶ Μόρφωσις εὐρίσκεται εἰς ἀδιάλυτον ἀμοιβαίαν ἐξάρτησιν.

'Αγωγή καὶ Μόρφωσις εἶναι οἱ δύο πόλοι τοῦ ἅξονος τῆς παιδαγωγικῆς πραγματικότητος.

'Η 'Αγωγή ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν κοινωνικὸν καὶ ἠθικὸν κόσμον. Ἀντιθέτως ἡ Μόρφωσις ἀναφέρεται εἰς τὰς σχέσεις τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν κόσμον τῶν ἀξιῶν καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει.

'Αποχωρισμὸς τῆς 'Αγωγῆς καὶ τῆς Μορφώσεως καὶ ἀντιστρόφως σημαίνει ὅπωςδήποτε ἀποτυχίαν τῶν σκοπῶν τῆς 'Αγωγῆς, μὴ πραγμάτωσιν τοῦ παιδευτικοῦ ιδεώδους, τῆς ἀναδείξεως δηλαδὴ τοῦ ἀνθρώπου εἰς ὁλοκληρωμένην προσωπικότητα, ὁπότε δὲν ἔχομεν Παιδείαν».

(Κίτσαρᾶ, Αὐτόθι σελ. 70).

Ἐν συνεχείᾳ ὁ Συγγραφεὺς προσπαθεῖ νὰ διατιπώσῃ τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς συγχρόνου Παιδαγωγικῆς, καθὼς καὶ τὰς φάσεις ἀπὸ τὰς ὁποίας διήλθεν ἡ Παιδαγωγικὴ Ἐπιστήμη πρὸ τῶν δύο Παγκοσμίων πολέμων καὶ μετὰ τὸν δεύτερον Παγκόσμιον πόλεμον ἕως σήμερον, ὁπότε ἐπῆλθε οἰκικὴ ἀλλαγὴ καὶ προώθησις τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, ἐν συναρτήσῃ πρὸς τὴν μεταπολεμικὴν οἰκονομικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνασυγκρότησιν, καθὼς ἐπίσης καὶ μετὰ τὸν διεθνή χαρακτῆρα τὸν ὁποῖον παρουσιάζει τὸ παιδαγωγικὸν πρόβλημα.

Ἄς ἀκούσῃμε σχετικὸν χαρακτηριστικὸν ἀπόσπασμα τῆς συγγραφῆς του:

«Τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς συγχρόνου Παιδαγωγικῆς στηρίζεται ἐπὶ τῆς συγχρόνου φιλοσοφικῆς, ἀνθρωπολογικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς σκέψεως.

Ἔτσι:

'Η παιδαγωγικὴ πραγματικότητα εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν σημαίνει:

Συνάφειαν καὶ ἀμοιβαιότητα μεταξὺ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίνεσθαι, εἰς ὅλην τὴν δομὴν τοῦ φνισικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου».

(Κίτσαρᾶ, Αὐτόθι σελ. 21 - 22)

'Αναλύει ὁ συγγραφεὺς τὴν παιδαγωγικὴν θεώρησιν τοῦ προβλήματος τῆς πραγματικότητος ἀναγνωρίζῃ ὅτι ἡ πραγματικότης ἅτομον περιέχεται εἰς τὴν πραγματικότητα Κοινωνία, καὶ ὅτι ἐνῷ ὁ ἄνθρωπος ἐρ-

χοντας εις τὸν κόσμον ὡς ἄτομον εἶναι ἐν τούτοις προωρισμένον νὰ ζήσει ὡς Κοινωνικὸν ὄν.

Δηλαδή ὡς «ζῶν πολιτικόν» κατὰ τὸν ὁρισμὸν τοῦ Ἀριστοτέλους.

Πρόκειται δηλαδή περὶ τῆς ἀπόψεως τῆς Κοινωνιολογικῆς μὲ τὴν ὁποίαν συνυφαίνεται ἡ ἀνθρωπινὴ προσωπικότης.

Ἄς τοῦ δώσουμε ὁμῶς τὸν λόγον νὰ μᾶς μιλῇ με χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπόσπασμα:

«Μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν Κοινωνίαν.

Ἀπὸ τῆς πνευματικῆς δὲ πλευρᾶς προϊόντα τῆς ἐξαρτήσεως ταύτης εἶναι τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ: ὅπως:

Ἡ Γλῶσσα,

Τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα,

Αἱ ἐπιστήμαι,

Αἱ τέχναι,

Τὸ δίκαιον καὶ οἱ νόμοι.

Αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ φέρει ἤδη ὁ ἀνθρώπος ὡς προδιαθέσεις μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὴν γέννησίν του.

Διὰ τῆς Ἀγωγῆς ὁμῶς καὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος καλλιεργοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται ἀναλόγως ἀπὸ πολλῶν χιλιετηρίδων, διαφυλάσσονται, προάγονται καὶ κληροδοτοῦνται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ὡς πνευματικὸς πολιτισμὸς».

(Κιτσαρά, Αὐτόθι σελ. 48-49)

Ἐν τέλει ὁ Συγγραφεὺς προωθώντας τὴν ἐρευνητικὴν του προσπάθειαν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀναπροσαρμογῆς τῶν σκοπῶν τῆς Παιδείας μας, τονίζει ἰδιαίτερος καὶ ἐξαιρεῖ τὴν γένεσιν τῶν πολυπλόκων προβλημάτων μετὰ τὴν εἰσόδον τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγοράν.

Τὸ πρόβλημα δὲ τῆς Κοινῆς Ἀγορᾶς - τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ καὶ τὸ ξεχωριστὸν πάθος τῆς ἐρευνητικῆς προσπάθειας τοῦ Συγγραφέως, ἐν συναρτήσει πρὸς τὰ προβλήματα τῆς ἐθνικῆς

κῆς μας Παιδείας, ἀνέπτυξεν ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐπραγματεύθη καὶ σὲ σχετικὰ ἄρθρα του τὰ ὁποῖα εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἀπὸ τῶν στηλῶν τῶν διαφόρων Παιδαγωγικῶν Περιοδικῶν τῆς Πατρίδος μας.

Ἐτελειώσαμε... χωρὶς δέβαια νὰ τελειώσουμε, ἀλλὰ ἀπλῶς παραθέσαμε ἐκ τῆς ἀξιολόγου καὶ ἐμπεριστατωμένης συγγραφῆς τοῦ ἀγαπητοῦ Συναδέλφου τὰ κατ' ἐξοχὴν πρωτότυπα σημεῖα τὰ ὁποῖα θὰ μπορούσαν νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον συστηματικῆς ἐρεῦνης καὶ ἐφαρμογῆς εἰς τὴν μορφωτικὴν πράξιν καὶ ἐνέργειαν.

Πάντως:

Ὁ συγγραφεὺς διὰ τῶν ὡς ἄνω ἀπόψεων του δικαιώνει πλήρως τὸν τίτλον τῆς συγγραφῆς του, καὶ δικαιούται τῶν πλεόν θερμοῶν συγχαρητηρίων ἐκ μέρους τῆς ταπεινότητός μας, ἡ ὁποία θὰ ἤθελε νὰ κλείσει τὸ σύντομον Κριτικὸν τῆς σημείωμα σχετικὰ μετὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ ἀγαπητοῦ Συναδέλφου Κιτσαρά, με μίαν ρῆσιν τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τῆς Ἰέννης, τοῦ Foucken, ὅστις παρατηρεῖ τὰ κάτωθι:

«Ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἀποφασιστικὸν σημεῖον γιὰ τὸν ὅλον ρυθμὸν τῆς ἀνθρωπίνης Ζωῆς, εἶναι τὸ γεγονός, ἐὰν ὁ ἀνθρώπος ἀναζητεῖ μονάχα μίαν σχέσιν του πρὸς ἓνα δεδομένον κόσμον, ἢ ἐὰν αἰσθάνεται τὸν ἑαυτὸν του ὡς συνεργάτην γιὰ τὴν μελλοντικὴν ἐποικοδόμησιν ἐνὸς καλυτέρου καινούργιου κόσμου. (1)

Καὶ ἓνας τέτοιος ἀνθρώπος εἶναι τόσον ὁ Παιδαγωγὸς ὅπως καὶ ὁ Πολιτικός».

Καὶ γιὰ νὰ ὁλοκληρώσουμε:

Εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐκλεκτῶν Παιδαγωγῶν τῆς Πατρίδος μας συγκαταλέγεται καὶ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος Κιτσαράς κινούμενος καὶ δρῶν εἰς τὰ πλαίσια τῆς παιδαγωγικῆς του ἀποστολῆς ὡς μαχητὴς καὶ ὡς ἐρευνητὴς.

Εὐριπίδης Σούρας
Παιδαγωγός

Γ. ΜΑΡΚΑΝΤΩΝΑΤΟΥ - Γ. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΟΥ, «Συνταχτικὸ τῆς Ἑλληνικῆς» Ἀθῆναι 1965.

Οἱ δύο ἐκλεκτοὶ καθηγηταί, νέοι στὴν ὑπερσσία, με ὅλο τὸν ἐνθουσιασμὸ ποὺ τοὺς διακρίνει καὶ με ἀκατάβλητο σθένος ἐργασθέντες, ἐκυκλοφόρησαν τὰ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον «Συνταχτικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς» θαυμάσιο βιβλίον τους. Εἶναι τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον, τώρα μετὰ τὴν ἐπιχειρημένη Ἑκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Δημοτικῆς στὰ Γυμνάσια, κρίνεται ὡς λίαν ἀπαραίτητο καὶ θὰ καλύψῃ

τὸ ὑπάρχον στὴ βιβλιογραφία κενό.

Τὸ βιβλίον αὐτό, μικροῦ σχήματος καὶ ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, εἶναι ὡραῖο σὲ ἐμφάνισιν, λαμπρὸ καὶ καλοτυπωμένο, φροντισμένο μετὰ πολλὴν προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια, κατὰλληλο δὲ γιὰ μαθητὰς καὶ καθηγητὰς.

Μέσα στίς 120 σελίδες τοῦ κομποῦ αὐτοῦ βιβλίου, τὸ ὁποῖον εἶναι χωρισμένο σὲ τρία μέρη καὶ ἔχει συνολικὰ 17 κεφάλαια — Περιέχει καὶ εὑρετήριο συνταχτικῶν ὁρων, λέ-

ξων και φράσεων και έχει τριών ειδών στοι-
χεία — περιέχεται δηλ ή διδασκομένη ύλη του
συντακτικού στα Γυμνάσια, τεκμηριωμένη και
διαρθρωμένη σύμφωνα με τις απαιτήσεις της
έπιστήμης και της διδακτικής.

Οι μαθηται με μεγάλη εύχαρίστηση και
αδιάπτωτο διαφέρον θα τὸ διαβάζουν και θα
ώφεληθούν πολύ, γιατί είναι διδλίο λίαν έ-
παγωγό και εύχρηστο, εξαίρετο και άρτιο.

Είναι διδλίο μεθοδικό, απλό και περιεκτικό.
'Απαραίτητο για τή διδλιοθήκη κάθε σχο-
λείου και κάθε εκπαιδευτικού. Πρέπει νά γί-
νη ό άχώριστος σύντροφος τών μαθητών.
Τὸ συνιστώμεν εκθύμως και επαινούμε τους
συγγραφείς για τήν τόσο ώφέλιμη και σπου-
δαία προσφορά τους.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΝΕΖΗΣ

Γενικός Έπιθεωρητής

ΔΙΟΝ. ΤΡΑΥΛΟΥ, «Παναγία ή Παλαιόκτιστη».

«Παναγία ή Παιλαιόκτιστη εί-
ναι ό τίτλος του διδλίου του κ. Διο ν.
Τ ρ α υ λ ο ύ, Διδασκάλου Κεραμίων και
Προέδρου του Διδασκαλικού Συλλόγου Κε-
φαλληνίας και 'Ιθάκης, που εκυκλοφόρησε
αυτές τις μέρες.

Μικρό είναι σ' έκταση. Μεγάλο όμως σέ
περιεχόμενο. Και ακόμη μεγαλύτερο στο
σκοπό, που επιδιώκει ή έκδοσή του. Νά έν-
σχυθή δηλαδή οικονομικό ό Ιερός Ναός με
τις εισπράξεις του διδλίου και μαζί με τις
άλλες συνεισφορές τών «άπανταχού Κεφαλ-
λήνων» νά μπορέση νά ολοκληρώση τις έπι-
σκευές του, που του είναι άπαραίτητες.

«Γέννημα και θρέμμα» ό συγγραφέας τών
Πεσσάδων «άπου ή Παλαιόκτιστη» έπιτελεί
με τήν πράξη του αυτή) ένα υπέροχο χρέος
και ένα Θεάρεστο έργο στη «γενέτειρά» του.

Δάσκαλος ό συγγραφέας, του έχει μελετή-
σει με προσοχή και γνωρίζει καλά τήν πα-
ράδοση του τόπου του, και με θαυμά τη θρη-
σκευτική πίστη μέσα του δεν περιορίζεται
νά μās δώση με τὸ διδλίο του μια σύντομη
ιστορική εικόνα του Ναού της 'Τεραγίας

Θεοτόκου. Με τὰ εκφραστικά μέσα που χρη-
σιμοποιεί και με τήν προσθήκη και άλλων
στοιχείων, οδηγεί τόν καθένα αναγνώστη,
δσο μακριά κι αν βρίσκεται από τήν δημοφη
Κεφαλωνιά, μπροστά στη Θεοτόκο σ' ένα
εύλαβικό προσκύνημα. Μπροστά στην Πανα-
γία τήν Παλαιόκτιστη με τὸ χρυσό τὸ στέμ-
μα στο κεφάλι «κεκοσμημένον διά μικρών
σταφυλῶν και φύλλων άμπελου».

Δέν είναι, ύστερα από τὰ παραπάνω, τυπι-
κά τὰ συγχαρητήρια στο συγγραφέα από
Μητροπολίτες, λαογράφους και άλλους ειδι-
κούς. Είναι ένας δίκαιος έπαινος για μια
πράξη «πολλαπλῶς» ώφέλιμη.

Με τήν εργασία του κ. Τραυλού, γράφει
ένας 'Εκπαιδευτικός Σύμβουλος, «πληροῦται
ένα κενόν εις τήν ιστορίαν του ωραίου νη-
σιού μας». Και ό κ. Λουκάτος (φιλόλογος—
λαογράφος): «Μακάρι όλες οι ιστορικές εκ-
κλησίες νά είχαν ένα μελετητή με τήν αγά-
πη του κ. Τραυλού».

Τὰ ίδια επαναλαμβάνομε κι έμεις μαζί με
τὰ συγχαρητήριά μας.

Δ.Κ.

ΛΕΩΝΙΔΑ Κ. ΜΠΑΡΤΖΕΛΙΩΤΗ, *Tillich, 'Αθήναι 1964.*

«Θεολογία και 'Οντολογία» του P.

Διά του παρόντος μικρού πονήματος ό εις
'Αμερικνήν τριετιάν εις τήν φιλοσοφίαν και
τὰ παιδαγωγικά ειδικευθείς Θεολόγος κ.
Λεωνίδας Μπαρτζελιώτης, γνωστός και έξ
άλλων δημοσιευμάτων του, άποσκοπεί εις
τήν συστηματικήν ανάλυσιν του πρωταρχι-
κής σημασίας συστηματικού έργου του με-
γάλου έν 'Αμερική Γερμανού Θεολόγου Paul
Tillich.

'Ο Paul Tillich ήδη από της εποχής
της έν τοις γερμανικοις πανεπιστημίοις δι-
δακτικής και συγγραφικής του δραστηριότη-
τος, έθεσε τās βάσεις ίδιου συστήματος, επί
τών άρχων του όποιου έπεχείρησε τήν θεώ-
ρησιν τών βασικών της θεολογίας προβλη-
μάτων.

'Εν 'Αμερική ευρεθείς ό Tillich ανέπτυ-
ξε περαιτέρω τὸ σύστημά του και μάλιστα
προσέδωκεν αυτώ σχετικήν τινα πληρότητα,
καταπλήσσουνσαν κυρίως, διότι επέτυχεν έν

αυτώ τήν χρῆσιν και της θεολογίας και της
φιλοσοφίας, εκ της όποιας λαμβάνει στοι-
χεία όντολογίας και δη τών 'Ελλήνων.

Του συστήματος λοιπόν τούτου τήν ανάλυ-
σιν και τήν περιεκτικήν εκθεσιν επιχειρεί ό
κ. Μπαρτζελιώτης.

Τὸ πόνημά του διαρεί εις τέσσαρα μέρη.
'Εν τῷ πρώτῳ τῇ «Εισαγωγῇ», κατατοπίζει
και εισάγει τόν αναγνώστην εις τās γενικās
θεολογικοφιλοσοφικές θέσεις του Tillich
ένῳ εις τὸ δεύτερον και τὸ τρίτον θέτει και
έξηγει μετά σαφήνειας και έν συνόψει τὸ
κεντρικόν σημεῖον του θεολογικοφιλοσοφικού
έργου εκείνου. Και τὸ επίμαχον τούτο σημεῖ-
ον είναι τὸ του Λόγου, τὸ όποιον πρὸς κατα-
νόησιν διαφωτίζει τόσον διά τών καινοφανῶν
ρενιμάτων της ύπαρξιακής φιλοσοφίας, δσον
και της κλασσικής όντολογίας (υπό νέαν προ-
σωπικήν του δμως θεώρησιν), άμφοτέρων ύ-
ποτασσομένων πάντως εις τήν περί Λόγου,

χάριτος καὶ σωτηρίας διδασκαλίαν τῆς προ-
ντεσταντικῆς θεολογίας.

Εἰς τὸ τέταρτον καὶ τελευταῖον τμήμα εὐρί-
σκει τις γενικὰς ἐκτιμήσεις καὶ λύσεις.

Πάντα ταῦτα ὁ συγγραφεὺς διεξῆλθε μετὰ
πολλῆς ἀγχινοίας καὶ κατώρθωσε, διότι εἶχε

τόσον θαθέως καὶ πλήρως κατανοήσει τὸ ἀν-
τικείμενόν του, νὰ τὸ παρουσιάσῃ μὲ γλαφυ-
ρότητα καὶ ἐπιτυχῇ ὁρολογίαν.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Θεολόγος—Συγγραφεὺς

ΒΑΣ. ΚΑΤΣΑΝΤΩΝΗ, «50 χρόνια δάσκαλος»

Ἐξεδόθη καὶ κυκλοφορεῖ σ' ἐπιμελημένη
ἐμφάνισι τὸ λογοτεχνικὸ ἔργο «50 χρόνια δά-
σκαλος» τοῦ κ. Βασ. Κατσαντώνη, προλογι-
σμένο ἀπὸ τὸ διαπρεπὲς παιδαγωγὸ τ. Γεν.
Διευθυντὴ Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς Ἀκα-
δημίας κ. Ἀντ. Τσίριμπαν.

Τὸ ἔργο τοῦτο γραμμένο μ' ἐλαφρὸ ψυχα-
γωγικὸ χιούμορ, ἀποτελεῖ ὕμνο στὸ δάσκαλο
καὶ τὸ ἔργο του ὡς φορέα τοῦ πολιτισμοῦ
καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως, ἰδίως στὴν
ἡπειρω.

Περιγράφει τὴν ψυχολογία καὶ τὴ νοοτρο-
πία τῶν προσώπων τοῦ χωριοῦ μὲ τὰ ὁποῖα
εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ δάσκαλος ν' ἀρχεῖται
σ' ἐπαφὴ καὶ νὰ συνεργάζεται. Εἶναι τὰ κε-
φάλαια τοῦ χωριοῦ: Ὁ Πρόεδρος, ὁ Παπᾶς,
ὁ Μπακάλης καὶ ὁ Ἀγροφύλακας. Περιγρά-
φει ἀκόμη τὶς ἀντιδράσεις ποὺ ἀντιμετωπίζει
ὁ δάσκαλος στὸ ἔργο του καὶ τοὺς ἀγῶνες
του κατὰ τῶν προλήψεων, τῆς δυσειδαιμο-
νίας καὶ τῆς παχυλῆς ἀμαθείας.

Τοῦτο τὸ βιβλίο δὲν ἀπευθύνεται μόνο στὸ
Δάσκαλο μὰ καὶ στὸ εὐρὺ κοινὸ γιὰ νὰ γνω-
ρίσῃ καὶ νὰ ἐκτιμῇ ὁ ἀναγνώστης τοὺς κό-
πους καὶ τὶς θυσίες ποὺ ὑποβάλλεται πάντα
ὁ μάρτυρας δάσκαλος γιὰ τὴ μόρφωσι καὶ τὴ
διαπαιδαγώγισι τῶν παιδιῶν καὶ ἰδίως τῶν
ἀγροτοπαίδων. Ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ ξετυλίγε-
ται στὸ βιβλίο σὰν κινηματογραφικὴ ταινία
μὲ τὶς χαρὰς, τὶς λύπες, τοῦ ἔρωτα, τοὺς
γάμους καὶ πολλὰς ἄλλες συνήθειες.

Ἀλλὰ τὰ πλεονεκτήματα ποὺ ἔχει τὸ ἐ-
ξαιρετικὸ τοῦτο βιβλίο δὲ σταματοῦν ὡς
ἐδῶ: Εἶναι καὶ συναρπαστικὸ ἀνάγνωσμα ποὺ
κρατεῖ ἀμείωτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώ-
στη μέχρι καὶ τῆς τελευταίας σελίδας του.
Ἀξίζει νὰ διαβαστῇ ἀπ' ὅλους τοὺς δασκά-
λους τῆς χώρας καί, χωρὶς ἄλλο, θὰ βροῦν
μέσα σ' αὐτὸ κομμάτια, πολλὰ κομμάτια ἀπὸ
τὴν ἐπαγγελματικὴ ζωὴ τους. Τὸ συνιστοῦμε
θερμᾶ.

Ι.Κ.

I. ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΑΣ

.....

1. ΣΠ. ΠΑΓΙΑΤΑΚΗ, Γεν. Δ/τοῦ Μαρασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας :	
ΒΙΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ	Δρ. 60
2. Ν. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ, τῆς Παιδ. Ἀκαδημίας Ἡρακλείου :	
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ	Δρ. 80
3. Γ. ΡΟΥΣΚΑ, Δ/τοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἀλ)πόλεως :	
ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΑ & ΑΝΩΜΑΛΑ ΠΑΙΔΙΑ
Εἰς τὸ Σχολεῖον καὶ τὴν Οἰκογενεῖαν	Δρ. 60
4. ΕΛΠ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ, τῆς Παιδ. Ἀκαδ. Ρόδου :	
ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΙΣ ΕΝΗΛΙΚΩΝ	Δρ. 40
5. ΙΩ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας Ἰωαννίνων :	
ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ	Δρ. 40
6. ΙΩ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ, τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας Ἰω ννίνων :	
ΤΟ ΠΑΙΓΝΙΔΙ	Δρ. 40
7. Κ. ΚΑΛΑΤΖΗ : ΔΙΑΤΑΡΑΧΑΙ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ	
	Δρ. 80
8. ΙΩ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ : ΕΠΙΛΗΨΙΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ	Δρ. 25
9. ΑΝΤ. ΤΑΚΑ : ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ	Δρ. 40
10. Δ. ΣΙΣΚΟΥ : ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΜΙΑΣ ΔΕΥΤΙΑΣ	Δρ. 60
11. Δ. ΧΑΣΙΩΤΗ : ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟΝ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΝ	Δρ. 25

II. ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΟΡΤΗΝ ΤΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ

.....

1. Κ. Ἀδαμαντιάδου : Ἀπ' ὅλα γιὰ ὅλα τὰ παιδιά	Δρ. 25
2. Χ. Χριστοπούλου : Ἡ παιδικὴ ψυχὴ ἐπὶ σκηνῆς	» 40
3. Γαβαλά κτλ. : Σχολικὲς Γιορτὲς	» 50
4. Ἰω. Μοσχονᾶ : Ἡ Γιορτὴ στὸ σχολεῖο μας	» 12
5. Αἰκ. Χρυσουλᾶκη - Πατέρου : Παιδικοὶ Παλμοὶ	» 15
6. Π. Ἀντωνοπούλου : Παιδικὴ Φλογέρα	» 25
7. Δ. Δάνου : Χαρούμενες γιορτὲς	» 20
8. Κωστῇ Νεοφώτιστου : Σκηνὴ	» 25

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΑΘ. ΦΑΡΟΥ :

Ἱστοριὴ Ὑπογραμματοῦ Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσης

Σελ. 490 — Τιμὴ ἄδειον Δρ. 128 - χρυσόδειον - δέγμα Δρ. 180

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΝ :

- Διὰ τοὺς Καθηγητὰς Φιλο-
λογίας καὶ Θεολογίας
- Διὰ τοὺς Φοιτητὰς Κλασ-
σικῶν Ἐπιστημῶν
- Διὰ τοὺς ὑποψηφίους φοι-
τητὰς

ΧΡΗΣΙΜΟΝ :

- Διὰ τὰς Σχολικὰς Βιβλιοθήκας Μέσης καὶ
Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως
- Διὰ τοὺς Ἐκπαιδευτικοὺς ἐν γένει
- Διὰ κάθε ἐπιστήμονα καὶ λογοτέχνη
- Δι' ὅσους θέλουν νὰ γνωρίζουν τὴν ἱστο-
ρικὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀρχαίας ἑλλ. γλώσσης

Ζητήσατέ το ἀπὸ τὸν Βιβλιοπώλην σας.

Ἀποστέλλεται εἰς τοὺς ἐμβάζοντας τὴν ἀξίαν του, ἐλεύθερον ἐξόδων

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΑΜΠΑΝΑ

ΛΕΚΚΑ 25 - ΑΘΗΝΑΙ (125) - ΤΗΛ. 225 370

Ἐγγραφῆτε συνδρομηταὶ εἰς τὸ περιοδικόν

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Θὰ ἐνημερώνεσθε μὲ ὅλα τὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς Παιδα-
γωγικῆς καὶ Ψυχολογίας καὶ μὲ ἐλαχίστην δαπάνην.

Ἐμδόματα — Ἐπιστολαὶ : Περιοδικόν «Παιδαγωγικὴ καὶ
Ψυχολογικὴ Ἐπιθεώρησις» Λέκκα 25 - Ἀθῆναι (125).
Συνεργασίαι : Θ. Γέρου, Ἐπιδάμνου 6 - Ἀθῆναι - Τηλ. 844.525